

V soboto na Rab!

V soboto, 27. t. m., se bo začela na otoku Rabu velika proslava ob 30-letnici velikih dogodkov, med katere sodi tudi osvoboditev naših ljudi iz italijanskih zaporov in taborišč — med njimi je bilo najhujše prav taborišče na Rabu — in formiranje Rabske brigade, brigade bivših internirancev, ki so se pod vodstvom taboriščne partijske organizacije temeljito pripravili na vključitev v NOV Jugoslavije.

To bo manifestacija neuklonljivosti našega človeka, borca, aktivista in interniranca, ki mu je dajala moč velika ideja resnične svobode in ga zato ni moglo zlomiti nobeno nasilje.

To bo manifestacija ljudske solidarnosti ter bratstva jugoslovanskih narodov, saj je v mnogih zaporih in taboriščih — tudi na Rabu — prišla do popolnega izraza povezava jetnikov in njihove odporniške organizacije z naprednim zaledjem, ki je mnogim pomagalo v najhujših urah, da so lahko vzdržali in postali borci proti zločinske-mu fašizmu ter pripomogli z orožjem v roki k njegove-mu dokončnemu porazu.

To bo spomin in opomin na pokopališču umrlih internirancev v Kamporskem zalivu, ob obelisku, ki se dviga v nebo kakor žugajoč prst, opozarjajoč mlade rodove, naj ne dovolijo, da bi se še kdaj ponovilo gorje, podobno rabski golgoti.

Poklonili se bomo spominu množice umrlih — otrok, mater, deklet, fantov, mož in starcev — katerih posmrtni ostanki počivajo v rabski zemlji, in jim znova prisegli, da ne bomo nikoli pozabili njihove velike žrtve.

Spomnili se bomo, kako smo pod vodstvom KP sami razorožili okupatorsko posadko na otoku.

Spomnili se bomo, kako smo pred tremi desetletji prišli na Rab kot sužnji, zdaj pa prihajamo kot svobodni ljudje v socialistični domovini, ki smo jo pripravljene braniti do zadnjega diha proti vsakemu morebitnemu napadcu.

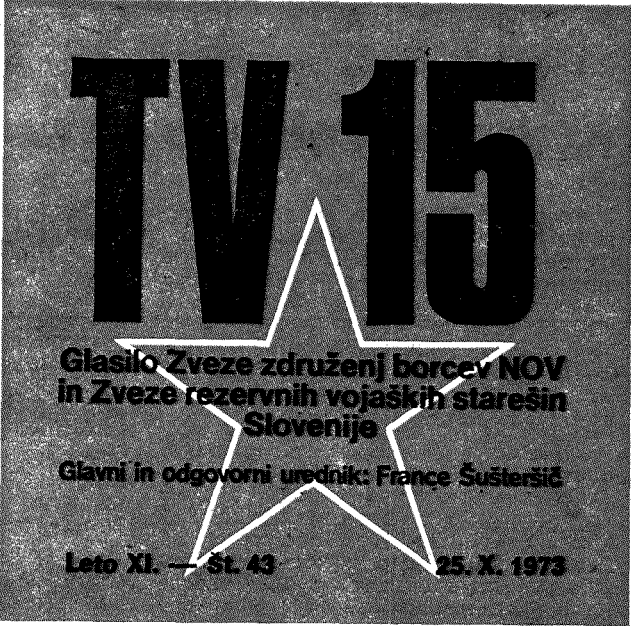
Ob vsem tem pa seveda želimo, da bi se nam na proslavi na Rabu pridružilo čimveč drugih ljudi, zlasti iz vrst mlade generacije, tistih, ki so zdaj stari toliko, kot je bila večina nas takrat, ko smo bili za žico.

FRANCE SUSTARSIC

SPORED PROSLAVE NA RABU

Udeležence proslave na Rabu seznanjamo z glavnimi točkami sporeda.

Komemoracija na pokopališču v Kampou bo v soboto, 27. oktobra, ob 15.30. Pozdravni govor bo imel predsednik občinske skupščine Rab Josip Fafelj. Govorila bosta tu-

MATI NA GROBU SINA PARTIZANA. Posnetek s komemoracije za Tadičkom Szadowskim-Tomom, o čemer poročamo podrobneje na 10. strani. Foto: Guzelj

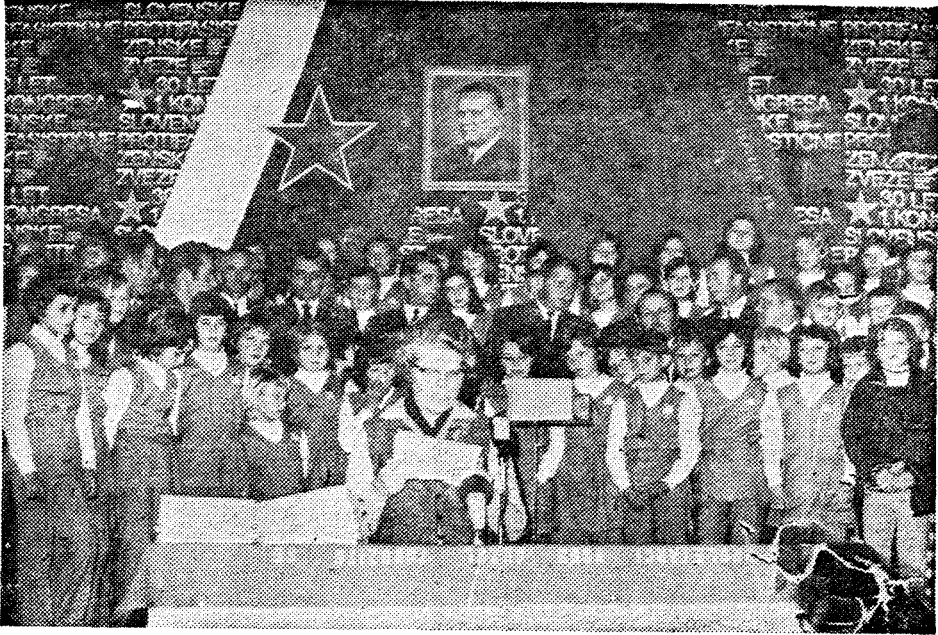
di bivši komisar Rabske brigade Jože Jurančič in predsednik medobčinskega odbora ZZB NOV na Reki Milan Slani. Od umetniškega dela programa omenjamo nastop Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane in mornariške godbe na pihala iz Pulja.

Naslednjega dne bo ob 9. uri polaganje venca v morje pri svetilniku ob vходу v pristanišče, zatem pa proslava v Rabu. Nekdanje borce Rabske brigade in praporščake ZB opozarjamo na

zbior ob 10.30 v Rabu. Pridružijo naj se drugim enotam in praporom pred tribuno. Ob 11. uri pa bo na igrišču »Blato« ljudsko zborovanje.

Na Rab bodo vozili trajekti iz Jablanice in Senja. V soboto, 27. in v nedeljo, 28. oktobra, bodo vozili do 5. ure po voznem redu, od 5. do 22. pa neprekinjeno.

Glede podrobnosti v zvezi s programom bodo udeleženci obveščeni po prihodu na Rab.

Tudi zdaj boj proti fašizmu

OB 30. OBLETNICI SLOVENSKE PROTIFAŠISTIČNE ŽENSKE ZVEZE

V Dobrniču pri Trebnjem je bila minulo nedeljo proslava tridesetletnice ustanovitve Slovenske protifašistične ženske zveze, organizacije naših najzavednejših žensk, mater, partizanskih bork, organizatoric in delavk narodnoosvobodilnega gibanja — tako v zaledju na zasedenem kakor na osvobojenem ozemlju. SPZZ je bila sestavni del Osvobodilne fronte — njen program je bil hkrati program OF »kot sestavni del boja delavskega razreda za nacionalno in socialno osvoboditev,« kakor je na slavnostnem zborovanju v Dobrniču poudarila Mara Rupena-Osolnik, prva sekretarka SPZZ.

Proslava v Dobrniču ni bil le prigodni dogodek, le jubilej sam na sebi; bila je hkrati manifestacija slovenskih žensk v naši izredno pomembni sedanjosti, ko so naše ženske enakopravne v naši samoupravni socialistični skupnosti, a so prav zaradi tega najtesneje povezane z vsem družbenim dogajanjem in s prizadevanji za utrditev temeljev naše revolucionarne družbene ureditve. Zdaj ustvarjamo vrhovni zakon naše družbe — ustavo, ki je seveda največjega pomena tudi za prihodnost slovenskih žensk v nadaljnji prihodnosti. Ta ustava je sad tudi velikega boja naših žensk, ki so se enakopravno bojevale za našo skupno svobodo pred tridesetimi leti.

Prav zaradi tega je treba s poudarkom omeniti udeležbo na proslavi uglednih naših bork, organizatoric SPZZ in delegatk iz Trsta, s Koroškega, iz Julijske krajine in iz drugih naših republik. Proslava je tako pokazala, da so slovenske ženske tudi dandanes zavedne in odločne, da živijo s časom in se zato tudi dobro zavedajo, kako potreben je boj proti izrodnom novega fašizma, ki dviga zlasti glavo na Koroškem. Mara Rupena-Osolnik je na to v slavnostnem govoru posebej opozorila:

»Dogodki, ki čedalje bolj vzbujajo skrb prav zaradi brezbriznosti vodstva sosednje Avstrije, imajo — po mojem prepričanju — iste korenine in iste cilje ko pred tridesetimi leti. Prav slovenske ženske in matere, ki so same občutile vse strahote fašizma in nacizma, odločno zahtevajo, da se spoštujejo pravice naše manjšine in da se preneha izživljajoče in neofašistično delovanje proti našim ljudem.«

Vso prireditev je prevevala topla prisrčnost, kakršna je bila značilna za zborovanja v slavnih dneh med narodnoosvobodilno vojno na osvobojenem ozemlju. Udeleženke je toplo pozdravila predsednica občinske konference SZDL Trebnje Ivanka

Pavlin. Z zadoščenjem je lahko tudi ugotovila, da so občani krajevne skupnosti Dobrnič ob letošnjem krajevnem prazniku dobili asfaltirano cesto, da imajo preurejeno osnovno šolo in lep kulturni dom. Med gosti je lahko pozdravila častno predsednico ustavnega kongresa SPZZ (ki je bil v Dobrniču 16. in 17. oktobra 1943) Marijo Ivančič iz Petrinja pri Sodražici; proslave se je udeležila tudi članica sveta federacije Lidija Sentjurs.

Na sporedu proslave v kulturnem domu — ki je bil za številne udeležence precej pretesen — je bila tudi lepa kulturna prireditev. Nastopila sta pevska zbora iz Mirne, Jože in Zvonka Falkner pa sta se odlikovala z recitalom »Naša zemlja«.

Zborovalke so tudi lepo počastile spomin svojih sodelavk, bork, ki so z največjo požrtvovalnostjo sodelovale v osvobodilni vojni in nekatere še po osvoboditvi, a niso dočakale tega jubileja.

Slika zgoraj:

S proslave v Dobrniču. Govori Mara Rupena-Osolnik

IZOLA BRAND

riba s povrtnino

— predjed

— izdatna malica

— na weekendu

— na campingu

— na potovanju

besede in dejanja

NI SKRIVNOST

Ni, recimo, skrivnost, da so še vedno v ZK in tudi na odgovornih funkcijah ljudje, ki so se odkrito upirali pobudam tovariša Tita še po 21. sejli predsedstva ZKJ in ki tudi zdaj, leto dni po pismu, še vedno ne izpričujejo s svojimi dejanji, da so spremenili svoja stališča.

Komunist, 22. X. 1973

ODLOČEN UKREP...

Tržni inšpektorji v Beogradu so prepovedali prodajo trikotaje v vrednosti več kot 3 milijone dinarjev. Gre za 90.100 kosov pletenih izdelkov moške, ženske in otroške triko-

taže. Zoper podjetja, ki so prodajala to blago, so začeli administrativno ukrepati.

Napake trikotaže, ki so jih opazili inšpektorji, se v glavnem nanašajo na slabo kvaliteto izdelave, nepravilne mere posameznih delov perila in trikotaže, ter odstopanje v neto teži. Bili so tudi primeri netočno deklariranih proizvodov. Uvožena trikotaža najpogosteje ni imela pravih atestov.

Dnevnik, 16. X. 1973

ZOPET O NEPRIMERNO PLAČANIH TRGOVSKIH POTNIKIH

Kot poročajo okrožna sodišča iz Ljubljane, Kranja, Celja in Kopra je

takšnih primerov še precej: v informaciji so navedeni trije, vsi pa obravnavajo delo trgovskih potnikov in njihov zaslužek s prodajanjem izdelkov in materiala tekstilne industrije. Navajajo, da je na primer dobil trgovski potnik za tri mesece na račun osebnih dohodkov in materialnih stroškov 210.000 din, torej 70.000 din mesečno, drugi potnik tovarne, ki se ukvarja s proizvodnjo obutve in konfekcije, okoli 118.000 din in tretji potnik podjetja, ki izdeluje modno konfekcijo v treh letih približno 900.000 din, kar pomeni okoli 25.000 din mesečno.

Gospedarski vestnik, 16. X. 1973

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit

ILIRSKA BISTRICA

● V Beogradu je bila seja izvršnega biroja predsedstva ZKJ, na kateri so obravnavali predlog sprememb in dopolnitev v statutu ZKJ, ki ga je pripravila komisija za statutarna vprašanja ZKJ. Na seji so razložili mnenja, pobude in predloge o spremembah in dopolnitvah statuta ZKJ. Predlog bodo dali v obravnavo organizacijam ZK. Razpravljali so tudi o nekaterih vprašanjih v zvezi z rednim delom izvršnega biroja.

● V zvezi z najnovejšim razvojem stanja na Bliznjem vzhodu je bil v zvezni konferenci SZDL Jugoslavije sestanek komisije za mednarodno sodelovanje in stike in za pomoč žrtvam napadalnosti in kolonialne dominacije, katerega so se udeležili zastopniki Rdečega križa, drugih družbenopolitičnih organizacij ter zastopniki koordinacijskih odborov za pomoč žrtvam napadalnosti republiških in pokrajinskih konferenc SZDL. Udeleženci sestanka so izrazili popolno solidarnost z osvobodilno borbo arabskih narodov in ugotovili, da je bitka, ki jo vodijo sedaj arabske države bitka vseh neuvršenih proti napadalcu.

● Medtem ko je na Sinajskem polotoku v teku velika tankovska bitka, so v moskovskih diplomatskih krogih potrdili, da je ministrski predsednik Kosigin odpotoval v Egipt. O poteku pogovorov med njim in predstavniki arabskih držav še ni nobene vesti. Izraelske in egiptovske izgube v sedanjih tankovskih bitki so zelo velike, nobena stran pa si ni zagotovila bistvene prednosti. — Moskva vztrajno išče rešitev položaja na Bliznjem vzhodu. Kaže, da je v Kremlju prevladalo mnenje, da bi nadaljevanje arabsko-izraelskih nasprotij lahko negativno vplivalo na politiko popuščanja mednarodne napetosti in torej tudi na odnose med SZ in ZDA. Po drugi strani pa je normalizacija mednarodnih odnosov in pospeševanje sodelovanja med Moskvo in Washingtonom še vedno eden od osnovnih smotrov sovjetske zunanje politike. Če SZ in ZDA ne pokažeta pripravljenosti najti rešitev za bliznjevzhodni položaj, bi to lahko pripeljalo do prekinitve njihovih odnosov, je izjavil Brežnjev.

● Na vabilo predsednika Jugoslavije in predsednika ZKJ Tita, bo generalni sekretar CK KP Čkoslovaške Gustav Husak ob 23. do 26. oktobra uradno obiskal Jugoslavijo. Obisk Husaka naj bi bil korak naprej v nadaljnjem ustvarjanju osnove za vsestransko in dolgoročno sodelovanje obeh socialističnih držav in partij ob spoštovanju posebnega notranjega razvoja in mednarodnega položaja Jugoslavije in Čkoslovaške.

● Gospodarski delegaciji jugoslovanske in indonezijske vlade sta začeli v Beogradu pogovore o vračanju indonezijskih dolgov. Pričakujejo, da bosta spregovorili tudi o možnosti za povečanje dvostranskega gospodarskega sodelovanja med Jugoslavijo in Indonezijo.

● Srečanje štirih zunanjih ministrov arabskih držav — Saudske Arabije, Kuvajta, Maroka in Alžirije — s predsednikom Nixonom in državnim sekretarjem Kissingerjem v Washingtonu se je končalo brez uradnih sporočil in običajnih izjav. Opazovalci menijo, da to še ni dokaz, da je bil sestanek uspešen in da so rezultati taki, da ni kaj sporočiti. Za zdaj je stališče ameriške diplomacije — nič določenega govoriti v javnosti o stikih in pogovorih, ki se neposredno nanašajo na bliznjevzhodno krizo.

● Izraelski obrambni minister general Moše Dajan je bil na tajnem obisku v ZDA, kjer je vodil vojaško delegacijo. Bojda se je Dajan prišel v Washington potegovat za pilote in prostovoljce, hkrati pa tudi za to, da ZDA čimprej pošljejo Izraelu orožje. Posebej se je zanimal za rakete »zemlja-zrak«, protitankovske rakete in novi tip lovca bombnika »phantom«, ki ga Izrael doslej še ni dobil, pa tudi za drugo, doslej še tajno orožje.

● Izraelska predsednica Golda Meir je izjavila, da ni pripravljena sprejeti nobenih pogojev za mirovna pogajanja, pri čemer je mišljena tudi resolucija varnostnega sveta OZN iz leta 1967. V izjavi, ki jo je Golda Meir dala za francosko televizijo, ni odgovorila na vpra-

LOVEC NA ČLOVEŠKE GLAVE — Pinochet, šef čilske vojaške hunte, kot ga je upodobil francoski humoristični list *Le canard enchainé*

šanje o izraelskih načrtih za morebitni mir, povedala pa tudi ni nič o tem, katerim ozemljem se je Izrael pripravljen odreči oziroma ali bi se sploh umaknil s katerega od območij, ki ga je zasedel po junijski vojni 1967, privolila pa bi le v taka pogajanja z Arabci, v katerih bi bilo zasedeno ozemlje od vsega začetka predmet razprav.

● Z vojaškimi operacijami na Sinaju baje potekajo tudi priprave na ponovno odprtje Sueškega prekopa. To je potrdil tudi predsednik Sadat v skupščini. Inženir Mašur Ahmed Mašur, predsednik upravnega odbora družbe Sueškega prekopa, je pozval svoje delavce, naj se lotijo potrebnih priprav, da bi uresničili načrt o čiščenju in odprtju prekopa. Ta dela bo, skupno z neko nemško firmo, prevzelo jugoslovansko podjetje Brodospas.

● Na stotine ton vojaškega materiala, letal, tankov in vsakovrstnega najmodernejšega orožja se steka vsak dan na Bliznji vzhod po dveh zračnih mostovih: eden gre od ZDA prek ameriških baz na Azorskih otokih v Izrael, drugi pa iz Sovjetske zveze v Sirijo in Egipt. Niti Washington niti Moskva ne prikrivata več, da zalagata vojskujoče se strani z orožjem, v obeh prestolnicah pa se istočasno zavedajo, da je prisotna nevarnost neposredne udeležbe v vojni, kar bi imelo katastrofalne posledice ne samo za politiko pomiritve, ki je v teku med SZ in ZDA, pač pa tudi za svetovni mir.

● Zahodnonemški zunanji minister Walter Scheel se je mudil v Varšavi na pogovorih o odnosih med ZRN in Poljsko. Kot najpomembnejši točki pogovorov omenjajo bonško zahtevo, naj Poljska dovoli prebivalcem nemške narodnosti, da se bodo lahko v večjem številu izseljevali, in željo poljske vlade, da bi dobila večje zahodnonemške kredite. Scheel je izjavil, da si ZRN želi plodne in prijateljske odnose s Poljsko.

● Na svetovnem kongresu miroljubnih sil, ki se bo začel 25. oktobra v Moskvi, bo bliznjevzhodni problem ena od osrednjih tem. Za to reprezentativno srečanje se je prijavilo več kot 100 mednarodnih organizacij iz 115 držav. Med udeleženkami kongresa bo tudi delegacija iz Jugoslavije. V Moskvi posvečajo napovedanemu kongresu, ki bo trajal šest dni, veliko pozornost. Povabili so tudi generalnega sekretarja CK KPSZ Brežnjeva, da bi govoril pred predstavniki vrste družbenih, sindikalnih, študentskih in političnih organizacij.

● Generalna skupščina OZN je sprejela pobudo neuvršenih držav, ki so jo podprle tudi LR Kitajska, Romunija in Albanija, naj bi na dnevni red letošnjega zasedanja vnesli novo točko: »o vrnitvi zakonitih pravic kraljevski vladi nacionalne enotnosti Kambodže v organizaciji združenih narodov«. Za ta predlog je glasovalo 68 držav, 24 jih je bilo proti, 29 držav pa se je vzdržalo glasovanja.

Kakšen mir po premirju?

Sestnajst dni potem, ko je 6. oktobra ob 12.30 izbruhnila na Bliznjem vzhodu četrti arabsko-izraelska vojna, je varnostni svet združenih narodov soglasno sprejel resolucijo (samo predstavnik Kitajske je bil odsoten, s čimer je hotel protestirati proti ameriško-sovjetskemu botrovanju pri tej resoluciji), ki zahteva od vojskujočih se strani prekinitev sovražnosti.

Resolucija je kratka in jedrnata: obe vojskujoči se strani poziva, naj dvanajst ur po sprejetju te resolucije (sprejeta je bila ta ponedeljek ob 5.52 zjutraj) ustavita vse sovražnosti na frontnih črtah, nato pa čimprej sprožita pogajanja o mirni ureditvi spora na podlagi resolucije št. 242 iz novembra 1967.

Že isto dopoldne sta resolucijo sprejeli obe vojskujoči se strani na sueški fronti, Egipt in Izrael, kmalu zatem pa še Jordanija (ki sama ni odprla fronte proti Izraelu, je pa sodelovala s svojimi četami na sirski fronti); hkrati sta kot prva resolucijo zavrnila Irak in palestinsko osvobodilno gibanje (oba sta aktivno sodelovala v spopadih). Medtem pa je Sirija še pretehtavala svoje stališče (v junijski vojni 1967 je kot zadnja sprejela premirje, 2 dni za Egiptom).

Resolucijo sta varnostnemu svetu predlagali skupno obe veliki sili, SZ in ZDA, in je tako plod njunega dolgotrajnega dogovarjanja in usklajevanja stališč. Kot je znano, sta že takoj drugi dan spopadov izmenjala poslanici voditelja obeh velesil, Nixon in Brežnjev; v naslednjih dneh, ko se je vojna vse bolj razplamtevala, je ameriški zunanji minister Kissinger imel vrsto sestankov s sovjetskimi veleposlanikom Dobrininom in minuli petek je že lahko izjavil, da sta »SZ in ZDA že toliko zblížala stališča, da je moč pričakovati njuno skupno akcijo v razreševanju spora.« Dan po tej izjavi, v soboto, je Kissinger odpotoval v Moskvo in se tu dva dni sestajal in pogovarjal z Brežnjevom. Po vrnitvi domov, v nedeljo zvečer, se je varnostni svet sestal in v ranih ponedeljkovih urah nato sprejel ameriško-sovjetsko resolucijo.

Pred tem, minuli torek (16. okt.), je nenadoma odpotoval na tajni štiridnevni obisk v Kairo (in najbrž Damask, kar pa uradno še ni potrjeno) sovjetski premier Kosigin. Javnega sporočila o rezultatih njegovega obiska niso objavili, kairski listi so samo poudarili, da je bil na »pomembni mirovni misiji«; hkrati so se pojavile govorice o domnevnem sovjetskem mirovnem načrtu, ki da vsebuje štiri točke, katerih bistvo je umik Izraela z zasedenih ozemelj, vzpostavitev trajne rešitve spora na podlagi resolucije 242 z novembra 1967 in pa mednarodno jamstvo za spoštovanje mirovnega sporazuma ter na novo začrtani meja med bliznjevzhodnimi državami (nove meje naj bi vsebovale tudi nekaj mejnih popravkov v prid Izraela).

Ne ta sovjetski načrt ne morebitni ameriški načrt, ki naj bi ga obe sili med sabo uskladili, ni prišel uradno v javnost. Dejstvo pa je, da je takoj po

● Predstavnik mednarodnega Rdečega križa Alain Modoux je sporočil, da je Izrael poslal odboru seznam z imeni 707 vojakov, ki jih je zajel v vojni z Egiptom in Sirijo. Približno dve tretjini je Egiptčanov, tretjina pa Sircev; zajeli so tudi manjše število Maročanov in Irčanov.

● Posebna komisija norveškega parlamenta je sklenila podeliti Nobelovo nagrado za mir za leto 1973 Henryju Kissingerju in Le Duc Thoju zaradi njihovih prizadevanj v iskanju mirne rešitve vietnamske vojne. Poročilo komisije ugotavlja, da je bila vietnamska vojna najbolj okrutna in dolga po drugi svetovni vojni in da zato zaslužita nagrado pogajalca, ki sta cela tri leta intenzivno delovala z največjo mero dobre volje za doseg mirne rešitve vojne. Ta sklep pa je vzbudil nemalo presenečenja, saj njunih imen ni bilo na seznamu kandidatov za nagrado. Za odločnega favorita je veljal brazilski škof Helder Camara, med kandidati pa je bil tudi predsednik Tito.

sprejetju sovjetsko-ameriške resolucije v varnostnem svetu o prekinitvi sovražnosti odpotoval v Izrael ameriški zunanji minister Kissinger in se o uresničitvi te resolucije pogovarjal s tamkajšnjo vlado; s podobnim poslanstvom naj bi v Kairo odpotoval tudi sovjetski premier Kosigin. Očitno je torej, da sta obe veliki sili, potem ko sta najprej razrešili problem, ki je že ogrožal njuno medsebojno sporazumevanje in dogovarjanje, skušali nato še posredovati pri obeh neposredno zainteresiranih straneh, da bi se dogovorili za sprejemljiv kompromis.

Ob 17.25 ta ponedeljek je na sueški fronti zavladalo premirje — kako trdno in dolgoročno je, bo šele pokazal čas. Za to namreč ni dovolj samo dogovor dveh velikih sil, kajti tam, kjer se v tem sporu neha njuna neposredna prizadetost (točneje povedano: kjer ni več v nevarnosti njuno medsebojno sodelovanje), se šele začneja resnična prizadetost obeh sprtih strani — prizadetost za njuno suverenost, neodvisnost, varno in pravično prihodnost. Odgovornost za to pa je v prvi vrsti ravno pri obeh neposredno sprtih straneh, Izraelci in Arabci. Samo takšen mir, ki bi upošteval splošno veljavna načela o pravicah narodov do suverenosti, omejitve nedotakljivosti, nepriznavanja ozemlja s silo, spoštovanje neodvisnega razvoja in podobno, bi bil lahko trden in trajen mir. Vojna sama res ni — gledano s položaja na bojiščih — ničesar dokončno rešila, je bila pa vendarle poučen nauk za vse. In to v raznih pogledih.

Ta vojna je med drugim pokazala, da tisti narod (v tem primeru Arabci), ki se ne glede na premoč sovražnika odloči za osvobodilno vojno (Arabci so osvobajali ozemlja, ki jim jih Izrael ni maral vrniti po junijski vojni 1967), ne more biti premagan — pa če je njegov sovražnik še tako brezobziren (takšen je bil Izrael, ko se je zatekal k divjaškemu bombardiranju civilnih ciljev v Siriji in Egiptu). Prav tako je ta vojna pokazala, da pravična stvar (arabska osvobodilna vojna) uživa podporo vsega naprednega človeštva (vrsta afriških držav je prekinila odnose z agresorjem, Izraelom, simpatije za Arabce pa so porasle tudi pri nekdanjih zahodnih zaveznikih Izraela). In naposled je ta vojna pokazala — za to smo se že od nekdaj zavzemali mi, Jugoslovani — da je mir v svetu nedeljiv in da je zato potrebno prisluniti pravičnim težnjam vseh narodov, če želimo, da nas nov spopad ne bi nekega dne pritegnil v pogubno vojno katastrofo (ravno ta vojna je že začela resno ogrožati svetovno varnost).

Kakšen bo konkretno mir, ki naj bi sledil tej vojni, bi bilo prezgodaj napovedovati, saj so pogoji in zahteve na obeh straneh zelo različni. Arabci na primer zahtevajo, naj se Izrael umakne z vseh zasedenih ozemelj, pripravljeni pa so na mednarodno jamstvo (mirovne sile združenih narodov, najbrž skupaj s četami obeh velesil) nad sklenjenim sporazumom z Izraelom; prav tako je Sadat nedavno že drugič povedal, da je Egipt pripravljen priznati Izrael, seveda v mejah izpred junijske vojne 1967 in pod pogojem, da se dokončno uredi palestinsko vprašanje.

Izrael s svoje strani zahteva več mejnih popravkov, ki naj bi mu zagotovili »varne in priznane meje«: rad bi Golansko planoto, obalni pas Gaze, strateški Sarm el Sejk ob vходу v Akabski zaliv (ki pelje do izraelskega pristanišča Eilat), ves Jeruzalem in povrh še kakšen »košček« Sinajskega polotoka ter Cisjordanije (zahodno od reke Jordana). Kaj lahko se zgodi, da bodo nadzorstvo nad nekaterimi teh ozemelj prevzele mednarodne sile in tako preprečile nadaljnje spore o njih. Seveda pa so vse to še ugibanja, kajti prava pogajanja se morajo šele začeti — in nihče ne dvomi, da bodo dolga in zaporna.

Toda nekaj je že gotovo: ta pogajanja bodo čisto drugačna, kot bi bila tedaj, ko Arabci ne bi odgovorili na izraelsko provokacijo in začeli osvobodilno vojno za svoja zasedena ozemlja. Prav to jim daje moralno moč za uspeh v prihodnjih pogajanjih.

KOMENTATOR

Še 40 odstotkov borcev brez priznanega statusa

S SEJE PREDSEDSTVA ZZB NOV JUGOSLAVIJE

Znano je, da so izvedli popis borcev v vseh republikah SFRJ razen v Sloveniji. Ta popis pa so ocenili na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV, ki je bila 19. oktobra. Ob tej oceni so se pojavila posamezna vprašanja, ki tako moralno kakor tudi materialno pogojujejo borčevsko varstvo.

Ali naj 28 let po končani vojni ponovno začnemo s priznavanjem statusa borca? To vprašanje se je na seji vsiljevalo ob ugotovitvi, da okoli 40 odstotkov udeležencev NOB še ni uredilo svojega statusa borca. Natančneje povedano, le 472.752 borcev — to je 59 odstotkov od skupnega števila 805.082 popisanih udeležencev NOB (brez Slovenije) — ima priznan ta status. Seveda jih je med tistimi, ki statusa še nimajo urejenega, le 29 odstotkov udeležencev NOB, ki svojo udeležbo lahko dokažejo z dokumenti, a 12 odstotkov je takih, ki to storijo lahko le s pričami.

V tej zvezi so na seji ponovno razpravljali tudi o tem, ali je treba priznati status borca mladincem pod 18 leti, ki so stopili v NOV pred koncem leta 1944, in ženskam, ki so stopile v NOV pred koncem leta 1943. Dokončno bo o tem predsedstvo sklepalo, ko bodo znani prav vsi podatki. Popis borcev v Sloveniji bo namreč — kot je znano — izveden prihodnji mesec.

Po besedah predsednika Marijana Cvetkovića za sedaj ne pride v poštev splošno odpiranje »roka za dokazovanje sodelovanja v NOV s pričami«, čeprav je to zadoje treba vsestransko proučiti. V pogledu priznavanja statusa borca ženskam je Cvetković opozoril na pozitivna stališča, ki jih je zvezni odbor zavzemal že prej.

Na koncu razprave o vsem tem so

na seji ugotovili, da bo popis služil za podlago resni proučitvi vsestranskih borčevskih problemov pri nas, kar naj potem privede do določene sistematične ureditve.

Na seji so odobrili poročilo o urejanju grobišč borcev, pokopanih v tujini, in poročilo o delu sklada zveznega odbora ZZB NOV v letu 1973. Pogovorili so se pa tudi o zbiranju sredstev za zgraditev spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu. Ugotovili so, da je doslej zbranih že 74 milijonov dinarjev in da je pričakovati, da bo dom zgrajen do 29. novembra prihodnjega leta. Nadalje so predlagali, naj bi predsednika Tita ponovno izvolili za predsednika republike. Predlagali so tudi, naj bi se južna magistrala, ki povezuje severozahodno in jugovzhodne dele države, imenovala »magistrala AVNOJ«.

Določili so še kvoto za dodeljevanje plakete ZZB NOV Jugoslavije za leto 1974 in se pogovorili o zahtevi združenja civilnih žrtev vojne glede dopolnil ustave. Njihov predlog so podprli, toda odločitev o tem, ali to sodi v ustavo, so prepustili ustavni komisiji.

Ko so nato odobrili še poročilo o obiskih delegatov ZZB NOV in tujih borčevskih organizacij, so v izraz razpokoženja in želja borcev NOV najostreje obsodili agresijo Izraela na Bližnjem vzhodu in pozdravili uspehe arabskih oboroženih sil in njihovo odločnost osvoboditi svoje, po Izraelu okupirano ozemlje. Hkrati pa so naglašali, da se vsi borci in ostali državljani Jugoslavije zavzemajo za miroljubno ureditev dogodkov na Bližnjem vzhodu, a da do trajnega miru na tem območju ne more priti brez umika Izraelcev z okupiranih ozemelj in ureditve legitimnih pravic palestinskega ljudstva.

Kdo dobi štipendije na vojaških šolah

Zvezni sekretariat za narodno obrambo je razpisal natečaj za podelitev štipendij slušateljem fakultet in dijakom srednjih šol za šolsko leto 1973/74. Natečaja se lahko udeležijo naši državljani, slušatelji fakultet ali srednjih vojaških šol, ki izpolnjujejo predpisane pogoje, in sicer, da so redno vpisani na šolah, zdravi in sposobni za poklic (šolanje) — potrdila izdaja pristojna vojaška zdravniška komisija; da niso sodno kaznovani in ne v kazenskem postopku; da imajo priporočilo občinskega organa uprave za narodno obrambo; da niso kot slušatelji prvega letnika starejši kot 21 let (drugih letnikov pa za toliko, kolikor let študija so končali), dijaki prvega razreda pa ne več kot 16 let in da so prejšnji razred končali najmanj z dobrim uspehom (za matematiko, fiziko in kemijo ne smejo imeti manjše ocene kot dobro). Prošnjo za štipendijo (kolek za 2 din) je treba poslati občinskemu organu uprave za narodno obrambo. Štipendist naj prošnjo napiše lastnoročno na določenem obrazcu. Prošnji naj priloži potrjen prepis izpiska iz matične

rojstne knjige, potrdilo fakultete ali šole o vpisu letnika ali razreda študija v šolskem letu 1973/74 in potrdilo o opravljenih izpitih prejšnjega letnika.

Določene so naslednje mesečne štipendije: za slušatelje prvega letnika fakultete 650 din, drugega in tretjega letnika 700, četrtega in petega letnika ter za absolvente po 800 din, za dijake prvega razreda po 550 din, drugega razreda 580, tretjega 650 in četrtega razreda 700 din na mesec. Razen tega bodo slušatelji in dijaki prejeli za vsako leto šolanja ali za vsak razred po 400 do 500 din kot nadomestilo za šolske potreščine, nadalje nadomestilo za strokovno prakso med počitnicami in za ekskurzije po Jugoslaviji in nadomestilo (za slušatelje) za izdelavo diplomskega dela po 500 din. Določene so še nagrade za končani letnik šolanja po 450 do 1500 din (glede na poprečno oceno pri izpitih), medtem ko bodo dijaki srednjih šol prejeli za končan razred kot odličnjaki po 750 din, pri oceni z zelo dobrim uspehom pa 360 din. Štipendisti uživajo ugodnosti zdravstvenega varstva. Štipendijo bodo prejeli od začetka šolskega leta za vseh dvanajst mesecev. Slušatelji stopijo v službo JLA, ko diplomirajo, in ostanejo v JLA dvakrat toliko časa, kolikor so prejeli štipendije. Absolventi srednjih šol se šolajo na eni izmed vojaških akademij, po končani akademiji pa morajo ostati v JLA najmanj deset let.

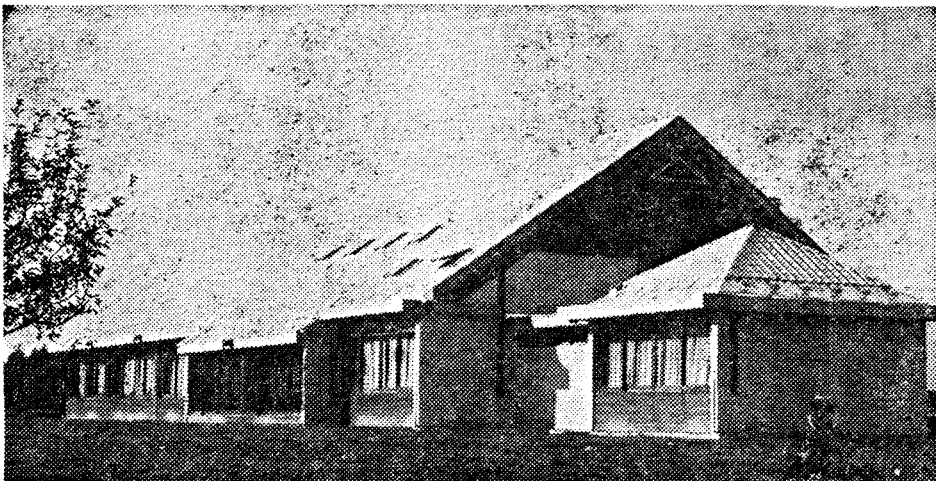
REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 78

Vodoravno: NM, LT, SAMOOK, EOZOIK, PRAVDA, KVARTA, RA, AERO, ASKAR, ARA, RISARKA, AD, VAGINE, ONON, KUBANEC, ATANAS, AC, TERMIKA, KOMET, UKOR, STANAR, LON, TO, ALI, PELOD, ERA, IZ, STAMP, RAZISKAVA, ERIDA, CELOVEC, PIJANCI, MRENE, ANA, TAJO, ORAL, BARABE, OČI, ENA, EMONEC, TAR, TANAKA.

Knjižne nagrade prejmejo: »Kulux-Klan« Stanko HOLESEK, 61431 Dol pri Hrastniku 11; »Sovražnik je med nami« Dragica BRUANEK, Tišina 4, p. 69251 Tišina in »Prvi bataljon« Zdravko JELERČIČ, Ulica padlih borcev 13/a, p. 65290 Šempeter pri Gorici.

Nagrade bomo razposlali po pošti. Uprava

naši delovni uspehi

Ob začetku letošnjega šolskega leta so v okolici Kranja otvorili štiri nove podružnične šole in sicer v Trbojah, Naklem, Kokrici in Orehku. Naša fotografija kaže novo osnovno šolo na Kokrici, ki je podružnica matične šole Franceta Prešerna iz Kranja. V njej je 6 učilnic, 2 oddelka za podaljšano bivanje otrok v šoli, vrtec za 40 predšolskih otrok, pionirski kotiček, večnamenski prostor, ki je namenjen tudi za telesno vzgojo, kuhinja in upravni prostori. Letos hodi na šolo v Kokrici 193 otrok.

Besedilo in fotografija Franci Strle

Tridesetletnica svobodne Makedonije

Socialistična republika Makedonija je zelo lepo proslavila 11. oktober kot tridesetletnico ustanovitve močnih rednih enot NOV in osvoboditve prostranih makedonskih področij. To je bila dejansko proslava tridesetletnice nastanka, osvobajanja Makedonije in njenega naroda, ki si je izvojeval s svojim bojem priznanje, da je narod. Enajsti oktober so proslavili z zborom okrog 40.000 ljudi v Kičevu. To je revolucionarno makedonsko mesto v zahodnem delu republike. Makedonski borci so med vojno kar šestkrat osvobodili Kičevo ter pregnali iz njega združeno fašistično okupatorsko soldatesko. Na proslavi so se srečali številni nekdanji borci, ki so bojevali skupno enotni — pripadniki več narodov, med njimi tudi Slovenci.

Na velikem ljudskem zborovanju je imel slavnostni govor član predsedstva

SFRJ Lazar Koliševski. Zivo je prikazal izreden pomen zgodovinskih dogodkov leta 1943 v Makedoniji, ko se je odločala nadaljnja usoda makedonskega naroda. Med temi dogodki je bila vsekakor nad vse pomembna ustanovitev prve makedonsko-kosovske brigade, kar je bilo hkrati v neločljivi zvezi z osvobajanjem makedonskega ozemlja — z nastankom večjih osvobodilnih področij in velikih zmag narodnoosvobodilne vojske. Govornik je opozoril na povezanost zgodovinskega boja makedonskega naroda z vsem dosedanjim razvojem makedonske republike in naše socialistične skupnosti.

S proslave so poslali pozdravno pismo tovarišu Titu. Veliko makedonsko ljudsko zborovanje je bilo ena najlepših letošnjih številnih jubilejnih slovesnosti.

Sodelovanje ZZB NOV na mednarodnem področju

Na sestanku mešane delovne skupine predstavnikov Svetovne federacije bivših borcev (FMAC), Mednarodne federacije borcev odporniških gibanj (FIR) in več njihovih evropskih združenj, ki je bil v Parizu, so sklenili, da bodo leta 1974 priredili simpozij o razorožitvi. Sklenili so tudi poslati v Ženevo reprezentativno dele-

gacijo, ki naj udeležence drugega dela evropske konference o varnosti in sodelovanju obvesti o razpoloženju in zahtevah bivših borcev iz Evrope na tem področju.

Na predlog predsednika ZZB NOV Jugoslavije so v program prihodnjega sodelovanja teh dveh največjih mednarodnih organizacij borcev vključili tudi vprašanje mednarodno-pravnega statusa borca in problem mednarodnega terorizma.

V razpravi o obnovitvi vojne na Bližnjem vzhodu je predstavnik ZZB NOV Jugoslavije naglasil polno solidarnost borcev narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije z borbo arabskih dežel za vrnitev njihovih ozemelj, ki so jih nasilno zasedli izraelski napadalci, kakor tudi za uveljavitev zakonitih pravic Palestinecev.

OBVESTILO

I. klasa pilotov — Vazduhoplovno vojno učilišče — organizira prvo tovariško srečanje dne 3. novembra 1973 v Beogradu in Pančevu.

Odhod letala z letališča »Brnik« bo 3. XI. 1973 ob 07.00 uri, in drugega letala z letališča »Ples« pa 3. XI. 1973 ob 07.00 uri.

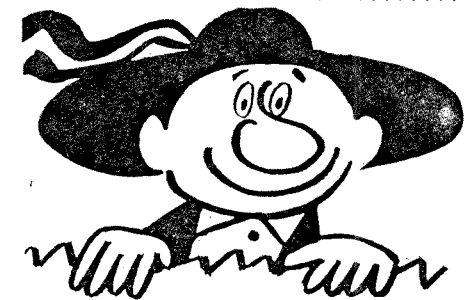
Vabljeni so vsi aktivni in upokojeni piloti iz SR Slovenije in Hrvaške. Vabljeni so tudi drugi, ki niso dobili osebnega vabila.

Pripravljali odbor!

KORISTNA SREČANJA BORCEV

V komisiji za gojitev revolucionarnih tradicij pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije so nedavno razpravljali o pomenu medobčinskih srečanj borcev NOV, ki jih prireajo vsako leto ob dnevu borca in se jih udeležujejo delegati borčevskih organizacij iz devetnajstih jugoslovanskih mest. Vsi govorniki so poudarjali pomen in korist teh srečanj, ki krepijo bratstvo in enotnost naših narodov in utrjujejo revolucionarne tradicije.

Poudarili so, da si je treba kar najbolj prizadevati, naj bi ta srečanja dobila še bogatejšo vsebino in pospeševala izmenjavo mnenj ter izkušenj borčevskih organizacij o gojitvi in utrjevanju revolucionarnih izročil, o pripravi na vseljudsko obrambo, o sodelovanju z mladino itd.

ZELITE PREJEMATI PAVLIHA ZASTONJ?

Da bi bil moj tednik čimbolj razširjen, prosim cene bralce za sodelovanje. Bi hoteli pridobiti zame novega naročnika? Pri številnih znanih, prijateljih in sorodnikih ter z vplivom, ki ga imate, boste to verjetno lahko dosegli. Če ste sami z menoj zadovoljni, vem, da ga boste radi priporočili tudi tistemu, ki še ni moj naročnik.

Seveda bom vaš trud primerno nagradil. Za 4 nove naročnike bom zbiralcem pošiljal list PAVLIHA pol leta zastonj, za 8 novih naročnikov pa bodo zbiralci dobivali PAVLIHA zastonj celo leto.

K temu sodelovanju vabim tudi šolsko mladino. Ki si lahko prisluži celoletno brezplačno-prejemanje lista PAVLIHA.

30-letnica Pohorskega odreda

Letos obhajamo tudi tridesetletnico ustanovitve Pohorskega odreda. Trideset let je minilo od tistih mrzlih novembrskih dni, ko sta se 2. pohorski bataljon in bataljon borcev Slandrove brigade združila v pohorski odred. To se je zgodilo 4. novembra 1943 pri Črni mlakah na Pohorju. Združila sta se, da bi se uspešneje bojevala in tako nadaljevala junaške tradicije pohorske in ruske čete ter legendarnega prvega pohorskega bataljona. Tako je n. pr. pohorska četa na Klopnem vrhu izvajala med svojim bojem eno najpomembnejših zmag štajerskih partizanov leta 1941. Po tej zmagi je okupator razglasil Pohorje za zaprto ozemlje. Toda ta razglas (kakor drugi okupatorjevi razglasji) je ostal le na papirju. Ustanovitev odreda na Pohorju — na »zaprtem ozemlju« — je pomenila spet neuspeh okupatorja. Po dobrih dveh mesecih pa se je odred že združil z bataljonom koroških partizanov v XI SNOB Miloša Zidanskega.

Pohorski odred je kmalu prestopil ognje ni krst. Pri svojem prvem napadu se je odred usmeril na prometne žile ob vznožju Pohorja. Nemci so s protinapadi hoteli iztrebiti enote odreda na Pohorju in v bližnji okolici. Okupator se je zaradi svojih neuspehov s partizani toliko bolj zanašal na pohorske prebivalce. Naloga odreda pa je bila tudi, da z moralno-političnimi akcijami vlije prebivalstvu zaupanje v lastne sile. To je bila nadvse pomembna naloga, ker so nacisti zagrizeno, zverinsko urednili svojo politiko, da bi ponemčili naše kraje in jih priključili k »velikemu rajhu«. Pohorje pa je bilo še toliko bolj izpostavljeno, ker je bil Maribor središče nemške okupacijske oblasti.

Ljudje na Pohorju in v dolinah okrog njega pa so kljub vsemu pritisku pomagali partizanom, vsak po svojih močeh — s hrano, s podatki, s tem, da so skrivali ranjene in zanje skrbeli. Brez tako zgledega sodelovanja s prebivalstvom bi odred težko vzdihl na Pohorju in bi ne mogel doseči tako lepih uspehov.

Že pri prvem napadu 6. novembra je vod prvega bataljona pri Tepanjih pognal Nemce v beg. Borci so zaplenili vojaški kamion in ga pripeljali v Prihovo. V vas so nato razdeljali občinsko stavbo, uničili telefonske naprave, raztrgali Hitlerjeve slike in zažgali tovarnjak. Sledil je napad na nemško postojanko v Zrečah. Po dobrih dveh urah trajajočem boju so izgnali Nemce in postojanko zažgali ter razdeljali. Težji zmagi so pripomogli tudi borci v zasedah, ki so zadrževali nemške enote, da niso moge priti napadeni postojanki na pomoč.

Porem je odred napadel železniško postajo v Vuhredu in Janževski vrh. Pri Ruški koči na Pohorju pa so borci napadli dva nemška tovarnjaka in ju uničili, ter zažgali tudi planinsko kočjo, kjer so imeli Nemci postojanko.

Sovražnik ni mogel s protinapadi zaustaviti prodornih napadov odreda. Odredovci so napadli sovražnika na postojanki v Zg. Dovžah. Potem je sledil napad na železniško progo med Vuzenico in Vuhredom; tam so naši borci v ostrem spopadu s sovražnikom razdeljali del proge in iztirili lokomotivo.

Okupator je tudi pri mnogih manjših spopadih v zasedah doživljal poraz za porazom. Tako je pohorski odred na področju od Maribora pa do Mislinjske doline, od Celja do Dravske doline vezal precejšnje sovražnikove sile, ki bi jih Nemci krvavo potrebovali na drugih bojiščih. Čedalje večja dejavnost in uspehi odreda so čedalje bolj vznemirjali Nemce. Odločili so se za ofenzivo, da bi uničili odred. Najbolj zagrizen je bil zvezni vodja Steindl, ki ni rad že po prvih naših akcijah uničil odred. Toda za ofenzivo mu je primanjkovalo orožja in vojakov, razen tega pa je njegovi zamisli nasprotoval Rösener.

Nemci so se hoteli kar najbolj temeljito pripraviti na ofenzivo. Steindl je pričakoval, da se bo ponovila za nas tragedija, ki jo je doživel prvi pohorski bataljon. Zato je od raznih izdajalcev zbiral podatke o taborišču in gibanju pohorskega odreda.

Sovražnik je mobiliziral velikansko vojaško silo: poleg enot iz večine okupirane Slovenije je pritegnil v ofenzivo tudi enote s Hrvaškega. Zbral je okrog 3500 vojakov, tako da je bilo razmerje med odredom in Nemci 1 : 14 (seveda v korist sovražniku). Nemci so imeli tudi precej natančne podatke o taborišču in gibanju odreda. Ofenziva je bila pripravljena skrivaj in z značilno nemško natančnostjo. Štab odreda pa ni imel prav nobenih podatkov o tem, da je sovražnik pripravil ofenzivo. Pripravljali so napad na postojanko med Josipdom in Ribnico. Ko je štab dobil prve podatke o močni koncentraciji sovražnikovih sil, so bili borci prvega in drugega bataljona že na svojih položajih. Štab je dobil podatke 6. decembra, ko je sovražnik že začel obkoljevati odred. Z napadom na postojanko pri Josipdolu seveda ni bilo nič. Vsa obveščevalna služba je poslej delala s polno paro. Štab je od civilne obveščevalne službe zvedel, da imajo Nemci namen obkoljevati Janževski vrh in Orlice (severno od Ribnice na Pohorju). Štab so sestavljali komandant Drago Poglajen, politkomisar Franta Komel in njuna pomočnika Harakov in Vojin. Bili so v težavnem položaju, ker so morali nemudoma ukrepati, vsaka najmanjša napaka pa bi bila usodna.

V tistih usodnih trenutkih sem bil kot politkomisar prve čete 2. bataljona dežurni štaba. Tako sem bil navzoč pri preudarjanju o odločitvi, na katerem kraju in kdaj bi naj prečkali cesto, da bi se z najmanjšimi žrtvami prebili na Janževski vrh. Vsa povelja sem prenašal bataljonoma. Odločitev je padla okrog enaindvajsete ure. Povelje se je glasilo: Odred se razvije v kolo, ki se mora v popolni tišini spustiti s položajev k cesti. Prvi bataljon mora pripraviti skupino za preboj, 2. bataljon pa zaščitnico.

Kolona je v popolni tišini zapustila položaje na Josipdolu in se napotila proti cesti. Ko smo prispeli do ceste, smo zagledali žaromete nemških tovarnjakov, ki so zapirali še zadnje prehode od Josipdola na Janžev vrh. Imeli smo občutek, da je cesta zasedena. Toda na naše veliko presenečenje so tovarnjaki odpeljali naprej. Komandant odreda je dal povelje, naj se enote

pripravijo na preboj. Še zmeraj pa nam ni bilo jasno, ali je sovražnik že poprej zasedel cesto ter zdaj miruje v zasedah in ali se nam je posrečilo najti še vrzel v obroču okrog naših položajev. Imeli smo srečo — na cesti ni bilo nikogar. Komandant je zahteval, naj borci z največjo naglico prekoračijo cesto in se takoj napotijo proti Janževem vrhu.

Tako se je štabu odreda posrečilo s tremi odločitvijo o kraju in času umika iz obroča izveleci odred iz najhujšega položaja. Precej zaslug za to rešitev iz obkolitve pa so vsekakor imeli naši spretni vodniki, ki so nas vodili po izredno težavnih zemljiščih, pokritih z debelo snežno odejo in med decembrskim mrazom — natanko po navodilih štaba. Ti tovariši so bili: Ivo Skerlovnik, Ernest Vohovnik in Franc Zigart-Vitez.

Ko smo utrujeni prispeli na pobočje Janževega vrha, smo se razporedili po go-

spodarskih poslopih kmetov Medveda in Crepiča.

Nemci so med 6. in 10. decembrom korenito »prečesali« Pohorje, a zaman. Enote odreda so bile ves ta čas na Janževem vrhu v bojni pripravljenosti. Budnost ni bila zaman, saj so bili naši položaji izdani. Zato smo se v noči med 9. in 10. decembrom premaknili pod sam vrh Janževega vrha, do kmata Lesjaka. Naslednjega dne pa smo z novih položajev opazovali premike nemške vojske na izhodne položaje od koder so se Nemci vračali v svoje postojanke. Tako je bil konec nemške ofenzive kaj klavrn, eden izmed velikih neuspehov okupatorja, ki so se čedalje pogosteje vrteli pred končnim razsulum.

Ko dandanes premišljujem o teh dogodkih, z zadoščanjem ugotavljam, da smo tudi pohorski partizani polagali temelje nove Jugoslavije.

ADI JEVŠNIK-LVOV

fotografija z vprašajem

Po dolgem času smo dobili še eno pojasnilo za fotografijo, ki smo jo objavili v 36. številki in ki prikazuje štab Briško-beneškega odreda. Franci Prajs iz Ljubljane, Postojnska 21, piše, da je prepoznal v zadnji vrsti (od leve) Virgila Prinčiča iz Cerovega, ki je bil intendant, pozneje šef tehnike, Borisa Makuca-Nikito, obveščevalca, pozneje šefa OC, Toneta Tratnika, šefa propagandnega oddelka, pesnika in karikaturista, potem je on (Franci Prajs), takratni obveščevalec in vojni dopisnik (tudi urednik glasila »Klica skrajnih meja«), nato sledi napol skrit obraz, najbrž je to Crt Kolenc, potem je Srečko Bernard, šef štabne administracije, pozneje bataljonski politični komisar. Za druge ne ve imena razen za političnega komisarja odreda, ki sedi spredaj (peti od leve). Ta je France Crnugelj-Zorko.

Srečko Prelovec, ki živi v Zagrebu, Horvatomac 7, dodatno pojasnjuje fotografijo iz 38. in 39. številke. Fotografija v 38. številki prikazuje 1. četo 2. bataljona 2. brigade VDV, slikano v taborišču med Srednjem in Kambreškim nad reko Idrijco. Na sliki je štab 2. bataljona brez komandanta Borisa in del 1. čete tega bataljona. V prvi vrsti sedimo: jaz (Srečko Prelovec), ki sem bil namestnik političnega komisarja bataljona, potem v sredini Radko Kovačič politični komisar bataljona, četrti z leve je Oskar Prinčič, namestnik komandanta 2. bataljona, sedaj živi v Prvačini 57 pri Gorici. V prvi vrsti stoji kulturnik Marko (sedaj živi v Ljubljani), zraven njega Josip Piletič-Pile, komandir čete, sedaj upokojeni oficir JLA v Zemunu, tretji stoji bataljonski administrator Stojan, zraven Slavko Furlan, namestnik komandirja čete. Peti v prvi vrsti stoji takratni namestnik političnega komisarja čete, ki mu ne vem imena in ki je utonil v Soči julija 1944 skupaj z Jožetom Srebrničem in še dvema tovarišema. V zadnji vrsti od leve je Lavdan, doma iz Stomaža pri Ajdovščini, takrat bataljonski sekretar SKOJ, ki je kmalu padel med Kambreškim in Foni (zaseda). Drugi so večinoma borci 1. čete, imen in priimkov pa se ne spominjam.

Srečko Prelovec v nadaljevanju dopolnjuje pojasnilo Franca Severja. Slika je res nastala maja 1944 na Sentviški gori ob ustanovitvi 2. brigade VDV iz tedanjih bataljonov VOS. Na fotografiji so poleg štaba brigade še nekateri člani bataljonskih štabov 1., 2. in 3. bataljona. Prvi od leve stoji Radko Kovačič, drugi je Boris, komandant 2. bataljona (padel na Dolenjskem), tretji je Branko Jerkič, namestnik komandanta brigade, četrti je Oskar Prinčič, namestnik komandanta 3. bataljona, peti je Gorazd, politični komisar 3. bataljona, šesti Slavko Furlan-Dušan, komandant brigade, sedmi zadaj (višji od drugih) Ivan Abramič-Primorac, namestnik komandanta 1. bataljona (sedaj živi v Sempetru pri Gorici), osmi spredaj verjetno delegat Glavnega štaba NOV in POS, deveti (s cigareto) Franc Pokovec-Poki, deseti je verjetno takratni brigadni sekretar SKOJ (imena ne vem), enajsti je Franc Sever, namestnik političnega komisarja 3. bataljona, dvanajsti Sočan, kasnejši komandant 1. pokretnega bataljona (padel), trinajsti sem jaz (Srečko Prelovec), namestnik političnega komisarja 2. bataljona, štirinajsti je Srečko Stupica, komandant 3. bataljona (doma iz Sodražice), zadnji v prvi vrsti je Branko, namestnik političnega komisarja 1. bataljona, kasneje padel, zadnji v zadnji vrsti je najbrž brigadni administrator. Njegovega imena drugih tovarišev se ne spominjam.

V zvezi s fotografijama iz 38. in 39. številke se nam je ponovno javil Franc Sever, ki priznava, da je Radko Kovačiču pomotoma zamenjal ime, Sočan pa je bil komandant in ne komisar bataljona. Spomnil se je tudi priimka za Srečka, ki se je pisal Stupica. Dalje pravi, da se nečistljivo podpisana oseba iz Kopra moti. Končno poudarja, da je bila 2. brigada VDV ustanovljena na Sentviški gori, ki je prva vas nad Dolenjo Trebušo. Leta 1968 ali 1969 je bil na Sentviški gori zbor preživelih borcev 2. brigade VDV. Ker se niso mogli zediniti, kje natančno je bil zbor brigade, so sklenili, naj se spominska plošča o tem dogodku postavi kar v vas Sentviško goro.

Fotografijo, objavljeno v 41. številki TV-15 sta nam pojasnila Franc Brezavšek iz Kanala in Janez Klinar iz Ljubljane, Einspillerjeva 5 a. Franc Brezavšek pravi, da je bila fotografija posneta v zasebku Tesno (takrat števil. 9) pri Cepovanu. Gospodarsko poslopje, ki je na fotografiji dobro vidno, je bilo last Vincenca Bratuža. Janez Klinar pa navaja, da je fotografijo posnel Marjan Masterl, obveščevalec 9. korpusa. Prvi z leve je on, Janez Klinar-Gorski, namestnik šefa OC, drugi Drago Flis-Strela, šef obveščevalnega centra, tretji Marjan Zupancič (direktor Kartonažne tovarne v Ljubljani), četrti je Gorjan (partizansko ime), potem je Janez Učakar, zadnji pa Slavko Fratrik ali Alojz Vrhovec-Sergej.

Vsem tovarišem se za pojasnila najlepše zahvaljujemo. Na hrbtini strani fotografije, ki jo objavljamo danes, piše: »Borci Briško-beneškega odreda 10. 8. 1944. Kje?« Zanima nas torej kraj nastanka fotografije in ob kakšni priložnosti je bila posneta, katera enota (četa itd.), pa še imena, priimki in partizanska imena za tovariše, ki jih boste prepoznali.

Skupina partizanov Pohorskega odreda z novinci

Prvi piloti nove Jugoslavije

Konec leta 1944 in začetek 1945, ko se je že bližal konec vojne, so se po vseh naših brigadah zbirali zdravi, v bojih prekaljeni fantje. Potem so se večje skupine teh borcev po raznih poteh prebijale na osvobojeno ozemlje ter dalje proti Beogradu. Takrat so ustanavljali (ali pa so že delovale) razne oficirske šole. Največje navdušenje je vladalo med fanti, ki so bili odrejeni v pilotsko šolo. Med njimi je bilo veliko Slovencev. Najdaljšo pot na šolanje je napravila skupina, ki je potovala v Sovjetsko zvezo čez Afriko.

Manjša skupina je odpotovala z ameriški letali iz Kresinca v Beli krajini 13. aprila 1945. Pristali so v Bariju, Italiji. Od tam so nadaljevali potovanje z ladjo v Zadar, ki je bil tedaj že osvobojen. Iz Zadra so poleteli do Beograda in 27. aprila pristali v Pančevo, kjer je bilo zbirališče bodočih letalcev. Večja skupina, ki je čakala na prevoz z letali, je dočkala na letališču v Kresincu 4. armado 20. aprila 1945; ta je prodrla od Like in Korduna v Slovenijo in napredovala proti Ljubljani ter Slovenskemu primorju. S tovornjaki 4. armade so se naši fantje odpeljali v Zadar, potem pa so z letali nadaljevali potovanje v Pančevo, kamor so prispeeli tudi že 27. aprila.

Najtežavnejšo pot pa je imela skupina okrog štiristo partizanov iz Bele krajine proti Beogradu. To so bili borci iz številnih enot tedaj še neosvobojene Slovenije. Iz Bele krajine so nastopili pohod pod poveljstvom prekaljenega starega borca Dušana Jurčiča-Svaruna, ki je bil pozneje tudi pilot. Pot so nastopili 24. decembra 1944.

KNJIGA O JURIŠNEM BATALJONU 31. DIVIZIJE

Odbor borcev bataljona je pričel s pripravi za proslavo 30. letnice ustanovitve Jurišnega bataljona 31. divizije. Za to priložnost bo pripadniki bataljona in pisatelj Tone Svetina napisal literarno delo o življenju in borbah borcev bataljona.

V knjigi naj bi bile objavljene tudi slike padlih, umrlih in preživelih borcev s kratkimi biografskimi podatki. To pa bo mogoče le, če bodo preživeli borci in svojci padlih in umrlih pripravili poslati ustrezne podatke in slike iz partizanskega življenja, če pa ta ni na razpolago, vsaj sliko iz civilnega življenja. Pisu bodo prišli zelo prav vsi prispevki o borbah in življenju v bataljonu, saj bo tako verodostojno upodobil lik posameznika in enote kot celote.

Zato odbor prosi tovariše, da napišejo vse, česar se spominjajo, ter mu pošljejo svoje podatke in fotografije, še posebej odbor za to prosi svoje padlih in umrlih borcev.

Podatke pošljite na naslov: Zdravko Vidrih, Ljubljana, Majde Vrhovnikove 24.

Bila je ne le dolga in utrudljiva, marveč tudi združena s številnimi boji. Spoprijemali so se z ustaši, četniki, Nemci, Čerkez... Premagovati so morali mraz, trpeli so zaradi pomanjkanja hrane in opreme. Na velikem delu poti so spremljali nad dvesto ranjenih hrvaških partizanov. V naskokih so se prebijali čez železnico in ceste. Februarja 1945 pa so pri Virovitici prešli sremsko bojišče. Nekaj fantov ni končalo vse poti — darovali so svoje mlado življenje. Nadaljnja pot jih je vodila čez Dravo na madžarsko stran. Končno so po štirimesečnem pohodu prispeli aprila v Beograd. Razvrstili so jih v razne oficirske šole. Iz teh šol je izšlo veliko izvrstnih starešin JLA.

V zbiralnem središču v Pančevem se je v prvem polletju 1945 zbralo mnogo fantov in tudi starejših borcev raznih narodnosti. Slovencev je bilo kakšnih 70 ali 80. Po natančni izbiri so določili 2000 borcev za prvi razred vojaške letalske šole. Šola se je začela 1. novembra 1945.

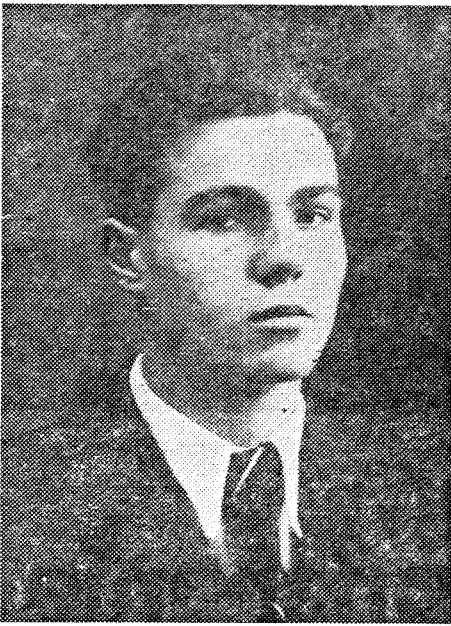
Prvo leto jim je še zelo primanjkovalo opreme, učil in učnega osebja. Niso imeli knjig, ne papirja in pogrešali so celo kredo. Ni bilo šolske table in pisali so kar na vrata. Učilnice so bile prenapolnjene, okna pa brez šip. Kurili niso in učenci so pisali z rokavicami na rokah. Toda vse je bilo kmalu pozabljeno, kar je bilo hudega, ko je nastopila pomlad in se je začel praktični pouk na letalih. Razvrščeni so bili v več eskadril. Po več letališčih v Banatu so brnela letala od zgodnjega jutra do pozne noči — dan za dnem do mrzle jeseni. Nekdanji partizani so postajali piloti, čuvarji neba nove Jugoslavije.

Drugo leto šolanja je bil pouk že precej zahteven, a tudi zanimivejši. Šolske razmere pa so se tudi že precej zboljšale. Mladi piloti so bili oblečeni v nove uniforme in učilnice so bile urejene ter bolje opremljene. Piloti so bili razvrščeni v skupine: lovci, napadalci (»jurišniki«), »bombarderji« in izvidniki. Šolanje se je uspešno končalo 1. novembra 1947. Po končani pilotski šoli je večina Slovencev ostala v šoli za letalske inštruktorje, saj so bili zelo cenjeni zaradi natančnosti in spretnosti. Drugi pa so se razkropili po letališčih v državi. Iz njihovih vrst in s piloti, ki so se šolali v Sovjetski zvezi, so ustanovili prvi polk jugoslovanskega letalstva. To so bili nosilci našega vojaškega in civilnega letalstva in učitelji pilotov mlajših rodov.

Po dolgih letih naporenega in uspešnega dela se bodo spet sešli preživeli še dejavni ali upokojeni letalci prvega letnika naše vojaške letalske šole. Zbrali se bodo 3. novembra v Pančevem, na kraju, kjer je bila šolska sklepna slovesnost pred šestindvajsetimi leti in kjer so prejeli diplome ter značke kot prvi piloti nove socialistične Jugoslavije.

ANTON BORIN

Medicinci, padli v NOB

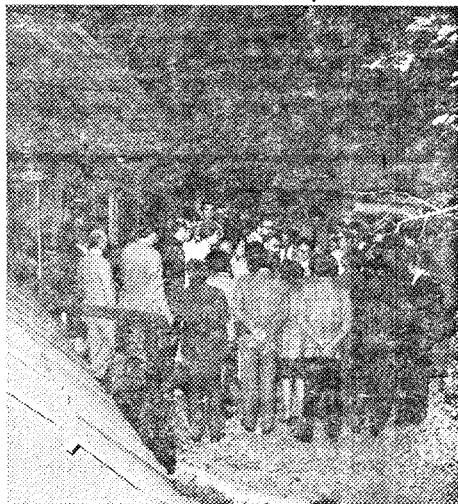

Anton Plej

Rodil se je 17. maja 1918 v Črenšovcih, Prekmurje. Na medicino se je vpisal 1940, končal je 4 semestre. Ob pričetku vojne se je iz Ljubljane vrnil domov. Jeseni 1941 je šel za učitelja v G. Mihajlovca v Medjimurju, kjer je bil eno leto. Konec septembra 1942 je doma povedal, da gre za nekaj časa v Zagreb. Stopil je v Kalniški odred, ustaši pa so ga v Varaždinu aretirali. Zaprt je bil v Zagrebu, nato pa so ga odpeljali v Jasenovac. Iz zloglasnega ustaškega uničevalnega taborišča Jasenovac se je zadnjič oglašil februarja 1944. Kaj je bilo potem z njim, kdaj in kje je umrl, tudi svojci ne vedo.

Zdravniki obiskali Franjo

Pred nekaj dnevi je skupina štiridesetih zdravnikov, članov goriške podružnice Slovenskega zdravniškega društva, obiskala partizansko bolnišnico Franjo. Zdravniki so se odločili, da bodo imeli v okolju naše slavne partizanske bolnišnice svoj redni stanek. Čudovit jesenski dan in navzočnost dveh znanih partizanskih zdravnic — dr. Franje Boje-Bidovec in dr. Pavle Jerine-Lah, sta pripomogla, da so udeleženci doživeli nepozabno popoldne. Kljub temu da je že vsak od njih poznal bolnišnico, je pogovor z obema zdravnicama odprl naši mlajši zdravniški generaciji še širši vpogled v zgodovino našega partizanskega zdravstva. Prvič po skoraj tridesetih letih se je na tem prostoru zbralo tolikšno število zdravnikov. Z občudovanjem in spoštovanjem je povojna generacija slovenskih zdravnikov poslušala strokovno razlago živih prič tega slavnega obdobja naše zgodovine. Ganljive so bile besede, izrečene na tem srečanju, počaščen je bil tudi spomin vseh tistih zdravnikov in sanitetnih delavcev, ki

so delali na tem območju, in tudi tistih, ki jih danes ni več.

Zdravniki goriške podružnice so predlagali, da bi prevzeli patronat nad partizansko bolnišnico Franjo, da bi bila na tem prostoru še podobna srečanja in da bi tudi mlade generacije slovenskih medicincev pomagale pri zaščiti tega edinstvenega spomenika.

Sprejet je bil tudi predlog, da se nova moderna goriška bolnišnica ki jo sedaj gradijo, poimenuje po požrtvovalnem in humanem kirurgu pokojnem profesorju dr. Francu Dergancu.

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Bolj verjetna so druga poročila o začetku upora. Videli smo že, da so bili kmetje leta 1572 na susedgrajsko-stubiškem gospostvu gospodarji položaja. Zanesljivo je, da so bili oboroženi in pripravljeni, da jih bo plemiška vojska prej ali slej spet napadla. O pripravi plemiške vojske so slišali marsikaj in vse novice niso bile le govorice. Gregorič je med zaslišanjem izpovedal, da so se oboroženi kmetje — kmečka vojska — zbrali že mesec dni pred začetkom prave vojne. Pričakovali so namreč po novicah, ki so jih prejeli (verjetno so imeli tudi svoje proizvedovalce, »vohune«) da jih mislijo napasti uskok (obmejno vojaštvo v vojni krajini; plemstvo je uskoke večkrat najemalo za svoje posebne namene) in vojska bivše »banice« Barbare Alapič. Baje je kmečka vojska pri priči nastopila, brž ko je neki človek prinesel novice: »Zdaj vas bo prav kmalu napadel grof Zrinjski in vsi boste pogubljeni.« Poveljniki so tedaj poslali dvakrat kapetana Ivana Svraca, da bi ugotovil, kje je bila zbrana vojska Zrinjskega, kakor je med zaslišanjem izpovedal Gregorič. Pohod kmečke vojske in s tem oboroženi upor se je začel neposredno potem, ko so zvedeli, kje je sovražnik.

Kmečka vojna — kakor smemo upravičeno imenovati upor leta 1573 — se je začela v noči med 27. in 28. januarjem. Mnogo nam pove ugotovitev, da so že 29. januarja začeli boj tudi kmetje na cesargrajskem gospostvu. To pa kaže dobro organizacijsko povezavo med osrednjim vodstvom upora in vrhovnim poveljstvom področij, ki so bila razmeroma precej oddaljena od uporniškega središča. Kmečki odredi s susedgrajskega in stubiškega področja

so se takoj združili s cesargrajskim odredom. Kmalu potem pa so jim na pomoč prihiteli že tudi slovenski kmetje z bizeljskega gospostva; privlekli so celo dva topa (možnarja) in nekaj smodnika. Uporniki so že 29. januarja zavzeli Cesargrad in dvorec v Klanjcu. V cesargrajskem gradu so se dobro oborožili s trdnjaskim orožjem in z nekaj arkubuzami, puškami, ki pa so bile še zelo nerodno strelna orožje. Končno so zažgali trdnjavo. Vse to se je zgodilo tako hitro kot v pravi bliskoviti vojni.

Že v prvih dneh se je upor razširil na številna gospostva. Tako je iz poročila iz tiste dobe očitno, da je bil upor že 1. februarja razširjen razen na cesargrajskem področju seveda tudi na susedgrajsko-stubiškem, pa na bizeljskem in deloma na brežiškem. Na Slovenskem se je upor najprej začel torej na bizeljskem in pišeškem (Pišec) gospostvu in se takoj razplamtel na sever do Podčetrčka, na zahod pa proti Krškemu. Že 29. in 30. januarja so se uprli kmetje na desni strani Save, na področju med Savo in Kolpo, na gospostvih Mokrice, Samobor, Okič in Jastrebarsko. Prav tako se je upor že v prvih dneh razplamtel na gospostvu Konjščina.

Gregorič se je s svojim oddelkom kmečke vojske 2. februarja usmeril na slovensko ozemlje čez Sotlo. Namen tega pohoda je bil, da bi se kmečki vojski pridružili kmetje na Štajerskem, potem pa tudi na Kranjskem (na Dolenskem). Že blizu Cesargrada so se uporniški vojski pridružili odredi s širšega cesargrajskega, bizeljskega in pišeškega področja. Zgodovinar je posebej opozoril, da je bil upor popoln, češ da je bil med kmeti le en sam omahljivec, ki se je skrtil pred uporniki neke v gradu. Kmečka vojska je prvi dan (2. februarja) napravila pohod čez Sotlo, Pišce in skozi Staro vas do Dobove na Savi. V Stari vasi je poveljstvo prejelo od Stjepana Gregorijanca, lastnika Mokrice, opomin: »Naj se vrnejo, saj so (sicer) sovražniki cesarja in vsega krščanskega sveta! Če tega ne bodo storili, jih bo on (Gregorijanec) pekel žive, brž ko jih bo ujel.« Po nekem drugem zgodovinskem poročilu pa Gregorijančev opomin, ki ga je prinesel glasnik (sel) ni bil tako krvočen. Gregorijanec je upornike le opomnil, naj ne nadaljujejo pohoda, ker so napredovali navzgor ob Savi in se tako nikakor niso več bojevali le proti Tahyju... Gregorič pa je baje odgovoril glasniku,

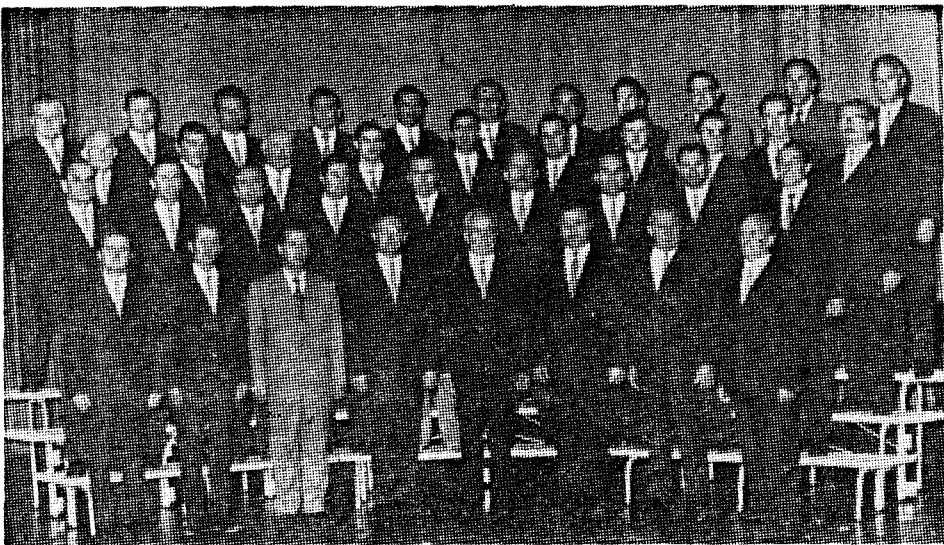
da je opomin prispel mnogo prepozno in da se on nikdar ne umika.

Uporniška vojska se je po pohodu na slovensko ozemlje prvi dan utaborila v Dobovi. Ne smemo pozabiti da je bila tedaj zima. Po nekaterih je mogoče sklepati, da je bilo precej mrzlo. Ljudje niso mogli prenočevati kar na prostem, potrebovali pa so tudi počitek. Kako so bili obuti in oblečeni, lahko samo domnevamo — najbrž ne najboljše.

Uporniki so v Jesenicah na Savi zavzeli brod in tako zastražili prehod čez Savo. Gregorijančeva posest je na desnem bregu Save segala do same reke in graščak se je upravičeno bal, da se bo kmečka vojska razlila na njegovo gospostvo, zlasti še, ker so se tedaj uprli tudi že njegovi podložniki. Gregorijanec se je nemudoma obrnil po pomoč na poveljnika uskokov grofa Thurna, ki je imel na Dolenskem veliko posest. Trurn bi mu naj poslal takoj petsto do šeststo uskokov, najemnikov, ki so kot obmejni vojaki, nekakšni na pol kmetje uživali posebne pravice. Pokazalo pa se je, da so bili večinoma zelo podkupljivi, tako da jih je bilo mogoče za denar poslati v boj proti komurkoli. Ime uskoki so dobili kot begunci, ki so pobegnili večinoma iz Bosne kot kristjani pred Turki. Dobili so zemljo in službo na obmejnem obrambnem ozemlju ter so se dobro živeli v svojo vlogo. V zgodovini kmečkih uporov pa so dobili grd madež. Prav uskoki so predvsem odločili, da je bila kmečka vojska nepričakovano hitro razbita, medtem ko je Gregorič celo računal, da bodo uskoki zaveznik kmečke vojske.

Uporniška vojska je med 2. in 3. februarjem prenočila pri neki cerkvi v dobovski okolici. Namenili so se, da bodo najprej napadli Brežice. Gospoda najbrž še ni pozabila, kako so kmetje med uporom leta 1515 obračunali z branilci brežiškega gradu in da je tedaj pogorelo tudi mesto. V Brežicah je zavladal hud preplah že 1. februarja. Gospoda, ki je tedaj bivala v gradu, je pobrala šila in kopita in ni čakala upornikov; pobegnili je proti Krškemu. Napad na Brežice se je začel zjutraj 3. februarja. Uporniški vojski so se pridružili domači kmetje. Med kmeti brežiškega gospostva je bilo tudi nekaj belih vran, ki so se zatekli v grad in se pridružili grajski služnini. Uporniki so se masčevali nad izdajalci tako, da so jim

Nadaljevanje na 6. strani

Glas avstrijskih internirancev

Zveza avstrijskih borcev odpora in žrtev fašizma (zveza internirancev) na Dunaju izdaja svoj bilten. V septembrski številki priobčujo v njem izjavo, v kateri ugotavljajo:

V septembru 1973 so na Koroškem razstrelili spomenik borcem za svobodo in partizanom.

Prav tako v septembru 1973 so na spominskem prostoru v Mauthausnu neonacisti prostaško nadlegovali obiskovalce in poškodovali ureditev tamkajšnjega muzeja.

V oktobru 1972 je na Koroškem prišlo

kov in grobov, kar pristojni označujejo kot »pijančevske zadeve« in s tem proglašajo za nepomembno.

Zveza avstrijskih borcev odpora in žrtev fašizma (zveza internirancev) je spoznala nevarnost teh akcij, ki so jim sokrivi politiki obeh velikih strank zaradi svojega dvočelnega zadržanja. Zato je v decembru 1972 sklicala svoje zborovanje v Celovcu, na katerem so sodelovali tudi predstavniki zveze vojnih žrtev in koroških Slovencev.

V nadaljevanju izjave je priobčeno stališče, ki so ga na tem zborovanju sprejeli. V njem so nakazali način, kako odpraviti krivice proti narodnim manjšinam, predvsem pa proti koroškim Slovincem.

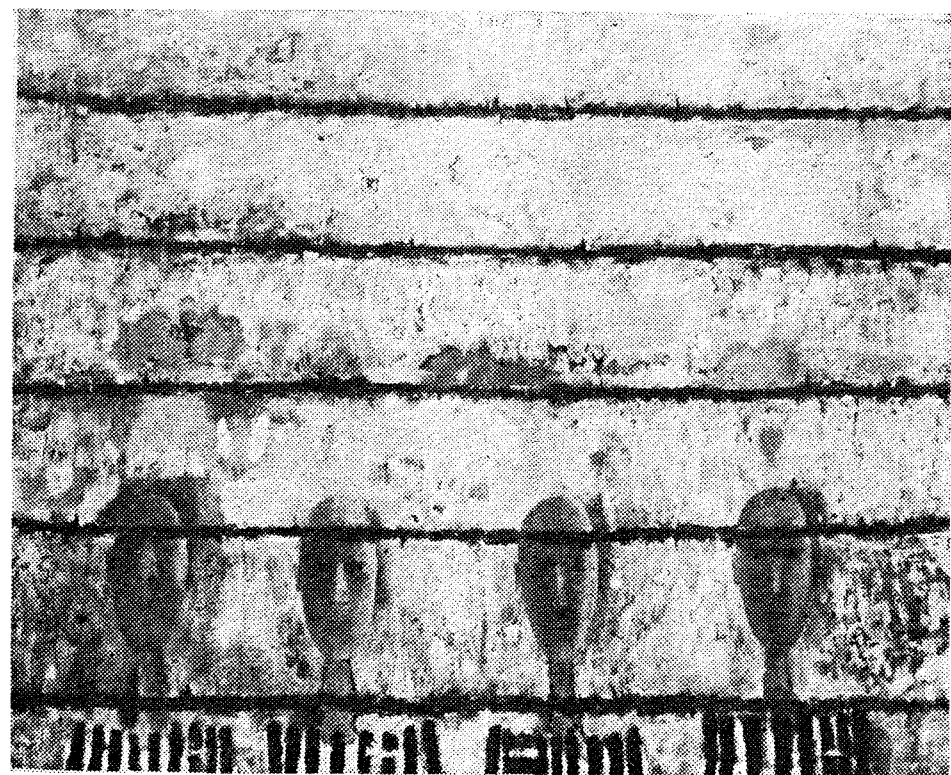
Za tem ugotavljajo, da to ni bilo izvedeno, da netolerantnost, nemško-nacionalni šovinizem in sovraštvo do tujcev še obstajajo, in to ne samo na Koroškem. Njihove zločinske posledice so vse bolj očitne. Teroristični napadi in neonacistični izgredi na Koroškem in v Mauthausnu opozarjajo na nevarnost. Kdor te nevarnosti ne opazi ali jo skuša omalovaževati, postaja sokrivec.

Izjava se končuje s pozivom pristojnim oblastem, naj že naredijo konec vsem tem izgredom.

Berite PRIMORSKE NOVICE

do dogodkov, ki so bili naperjeni proti Avstriji in proti koroškim Slovincem.

Vsi ti vsestransko politični dogodki so tesno povezani med seboj. So posledica politike, ki se odraža v neznanjski poptutljivosti do desnih ekstremističnih in neonacističnih izgredov. Posledica tega pa so napadi z razstrelivom, onečaščenje spomeni-

Iz naše likovne zakladnice: Bogdan Borčič: Izza žice. — Objavljamo pred proslavo ob 30. obletnici osvoboditve iz italijanskih zaporov in taborišč, ki bo 27. in 28. t. m. na Rabu.

Še en zbor, ki zasluži priznanje

V soboto, 13. oktobra, je moški pevski zbor Partizan v Mariboru slavil deset let svojega obstoja. V Unionski dvorani v Mariboru so ob tej priložnosti priredili celovečerni koncert. Prvi je nastopil jubilar pod vodstvom prof. Milka Homerja, za njim pa Simon Gregorič iz Kopra (dirigent Ivan Tavčar), Srečko Kosovel iz Ajdovščine (dirigent Klavdij Koloini) in Partizanski pevski zbor iz Ljubljane (dirigent prof. Rado-

van Gobec). Na koncu so zapeli vsi štirje zbori hkrati. Za glasbeno spremljavo je poskrbel pihalni orkester Centra za glasbeno vzgojo v Mariboru.

Pevski zbor Partizan ima za seboj deset let marljivega in uspehov polnega dela. Ustanovili so ga vojaški vojni invalidi in drugi borci NOV. Vadili so v dvorani podjetja Nigrad, vodil pa jih je zborovodja Tine Colnarič. V programu so uveljavili svoje osnovno geslo: Vnašati revolucionarno vsebino v kulturno dejavnost Maribora s širjenjem borbene partizanske pesmi. Ostali so mu zvesti. Sestnajst je bilo ustanoviteljev. Premagali so vse začetniške težave. Dne 25. januarja 1969 so se udeležili skupnega nastopa treh pevskih zborov Slovenije v Mariboru. Občani Maribora so se jim takrat oddolžili z veliko udeležbo. Postopno so pritegnili še nove pevce in povečani zbor je prevzel prof. Milko Homer. Velik uspeh je zbor pod njegovim vodstvom dosegel na koncertu slovenskih partizanskih zborov v Vipavi, 17. aprila 1970, ob 25-letnici prve slovenske vlade.

Jeseni leta 1970 so nastopili na prireditvi »Naši zbori pojo«, kjer se je zbralo trideset slovenskih zborov. Na občinskem tekmovalnem pevskih zborov maja 1971 v Mariboru so dosegli prvo mesto. Nastopili so tudi v Beli krajini, Trbovljah, Lendavi, Ljutomeru, Radencih, Kraljevu, Čačku, Gornjem Milanovcu in v drugih krajih. Skupaj so imeli že 87 samostojnih nastopov in priložnostnih gostovanj.

Moški pevski zbor Partizan je bil nagrajen s plaketo JLA in plaketo zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije. Prejel je tudi čestitko tov. Tita in pohvale raznih družbenopolitičnih organizacij.

Požrtvovalni in zaslužni pevci zaslužijo za opravljeno desetletno delo iskreno priznanje.

D. MIKLAVEC

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne kliseje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- Zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- Štirinajstodnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZABAVNIK«

Nadaljevanje s 5. strani

oropali domove in poklali živino. Pomisliti je treba, da se je uporniška vojska morala pač oskrbovati s hrano, saj ni bila več na svojem ožjem domačem področju. Ni mogoče verjeti, da bi kmečka vojska imela tudi svoj pratež, čeprav je bila še tako dobro organizirana. Zato se je hranila s tem, kar je dobila med pohodom v posameznih krajih.

Napadalci pa nikakor niso bili podobni Turkom in v primeri s plemiško vojsko ter zlasti s uskokmi so bili mnogo bolj človeški, čeprav ne smemo pozabiti, da je bila vojna. Značilno je zlasti, da so se uporniki pogajali z brežiškimi meščani, ki so jih hoteli zlepa pridobiti, kakor so ravnali tudi v drugih mestih. Poveljstvo jim je zagotovilo, da se jim ne bo prav nič zgodilo, če jim bodo mirno prepustili grad. Meščani so po kratkem omahovanju privolili in kmečka vojska je prijateljsko zasedla mesto. Na mestnem trgu se je lepo razvila trgovina med vojaki in meščani.

Gregoričevi oddelki so že tisti dan po hitri zmagi v Brežicah nadaljevali pohod proti Krškemu.

Medtem se je pred uporniki hitro širil preplah med posvetno in cerkveno gospodo. Tako se je zelo ustrašil tudi prior samostana v Pleterjah. Samostan je bil precej bogat in tedaj so se pač tresli vsi, ki bi utegnili kaj izgubiti. Kakor Gregorijanec, se je tudi prior obrnil po pomoč na Thurna. Napisal je precej zmedeno pismo in ga poslal po slu deželnim stanovom v Ljubljano.

Gregorič se je zvečer 3. februarja ustavil v Vidmu. Zgodovinar je ugotovil, da je Gregoričev oddelk tedaj štel 2600 kmetov. Uporniki so istega dne zavzeli tudi rajhenburški grad. Posebna zanimivost je, da se graščak Welzer ni upiral, marveč je celo prostovoljno pogostil upornike z vinom in dal jim je dva rejena vola, da so se pošteno okrepčali. Uporniki pa so bila pogajanja upornikov s krškimi meščani. Tudi v Krško so hoteli uporniki stopiti prijateljsko, brez boja. Predvsem so se pogajali o pre-

hodu čez Savo — iz Vidma na desni breg, v Krško. Pogajanja so bila uspešna in meščani so upornikom prepustili brod, da so se prepeljali čez reko. Obljubili so jim tudi, da bodo lahko kupili vino, kruh, smodnik in vse drugo. Gregorič pa ni poslal vse vojske čez Savo. V Vidmu se je vojska razdelila na dva oddelka. Večji oddelk je Gregorič prepustil Nikoli Kupiniču za nadaljnji pohod ob desnem bregu Save. Z manjšim oddelkom, le z okrog šeststo možmi pa je Gregorič napredoval dalje na levem bregu.

Dne 4. februarja so se uporniki začeli voziti z brodom na desni breg v Krško. Brž ko so prvi, menda mlajši kmečki fantje, prispeli na breg, so napadli mitničarje in razdeljali mitnico. To so storili samovoljno v svoji bojevitosti, kar pa je bila napaka, saj so se uporniki dogovorili z meščani, da bodo mirno stopili v mesto. Zato je Gregorič z levega brega pohitel čez Savo, da je ukrotil mlade bojeviteže.

Prispelemu oddelku uporniške vojske pod poveljstvom Kupiniča — bilo je okrog dva tisoč mož — so se pridružili takoj številni kmetje z leskovskega gospodstva, ki je bilo Thurnova posest.

S prehodom upornikov čez Savo v Krško se je kmečka vojna začela tudi na Kranjskem. Kmečka vojska na kranjski strani bi po načrtu, ki je bil očitno pripravljen že poprej kakor tudi za druge smeri pohodov, morala napredovati čez Krško polje ob Krki proti Kostanjevici in dalje proti Novemu mestu, ki bi ga napadla in zavzela.

Velike zmage in hitro napredovanje kmečke vojske v prvem obdobju so vzbudile velik odmev med kmečkimi množicami na Štajerskem in Kranjskem. Kmetje so se začeli upirati na prostranem ozemlju. Na Dolenjskem in v Zasavju so kmetje že povsod čakali pripravljeni, da bi se pridružili kmečki vojski, tako tudi v Kostanjevici, Pleterjah, Sentjerneju, Mokronogu in Radečah. Na Dolenjskem je upor zajel kar devetnajst gospodstev. Novica o uporu se je razširila po slovenskih deželah tako hitro, kakor da je uporniška organizacija imela posebno spretno poročevalsko službo. Že po prvih dneh pohoda kmečke vojske s Hrvaškega na Slovensko je v slovenskih krajih izbruhnili več krajevnih uporov. Tako je presenetljivo, da so se kmetje tedaj uprli tudi že v oddaljenem Velesovem pri Kranju. Na Dolenjskem pa je upor izbruhnul na

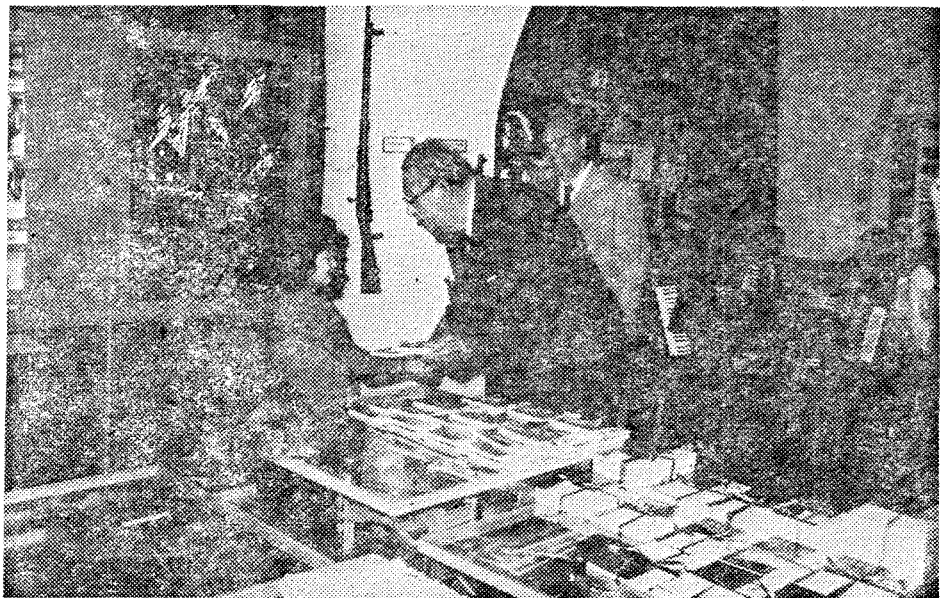
gospodstvih Svilno in Soteska. Podobnih krajevnih uporov je bilo še več v raznih, med seboj precej oddaljenih krajih. Upor se je širil kot bliskovit požar, da je kmalu dosegel tudi Gorenjsko, Kras in Pazinsko grofijo.

Vse kaže, da je bil Thurn o širjenju upora zelo dobro poučen, kakor priča njegovo poročilo kranjskim deželnim stanovom že 3. in 4. februarja. Poročal je med drugim, da uporniki na Kranjskem čakajo pomoč kmetov s Krasa. Zato so se stanovi nemudoma obrnili na kape-tana Pazinske grofije Linhartta Attemsa in okrožnega glavarja na Krasu Jurija Barbo ter ju opomnili, naj skrbno nadzirata gibanje kmetov in ugotovita, ali imajo kakšne skrivne zveze s kmeti na Dolenjskem. Deželni stanovi so dobili tudi od nekoga drugega sporočilo, češ da so bili istrski kmetje in Kraševci nekako povezani z uporniki. Zato so kranjski deželni stanovi 7. februarja prepovedali kmetom vsa potovanja na sejme ali v druge namene na Hrvaško in Dolenjsko.

Izredno značilno za tedanje razmere na Kranjskem je, da so oblastniki uporabili tudi propagando med kmeti na Gorenjskem in skušali zastrašiti ljudi; tedaj je namreč tudi po gorenjskih krajih tako vrelo, da so se upravičeno bali splošnega krvavega upora. Gospoda je dala povsod na Gorenjskem razglasiti, češ da so uporniki pri Krškem popolnoma pobiti, zato pa se naj kmetje varujejo tudi tu, da bi se jim ne zgodilo kaj takšnega! Nerazumljivo pa je, kako je bilo mogoče razglasiti že tiste dni izid bitke pri Krškem, hkrati že tisti dan ali celo še pred njim, preden se je pokol pri Krškem odigral... Kako razburjena je bila gospoda, vidimo tudi iz tega, da so kmetom z odlokom deželnih stanov o prepovedi potovanja zagrozili s smrtjo, če bi kdo kljub temu potoval.

Preplah oblastnikov je bil razumljiv, saj je upor že v nekaj dneh zavzel zastrašujoč obseg na Hrvaškem in Slovenskem. Že prvi teden so se kmetje uprli z orožjem v roki kar na petdesetih do šestdesetih gospodstvih. Na Hrvaškem je upor segel na sever do madžarske meje pri Varaždinu, na jug pa do Kolpe. Na zahodu se je uporniško ozemlje raztezalo od Stenjevca pri Zagrebu do Radeč. Raziskovalci menijo, da se je upor razplamtel na približno 5000 kvadratnih kilometrih.

(Se nadaljuje)

Učenka 1. razreda osnovne šole Danile Kumar prejema iz rok Franca Leskoška-Luke kot nagrado za svojo risbo hranilno knjižico in knjižico Iz boja junaške Ljubljane.

O RAZSTAVI MUZEJSKE ZBRKE NOB ZA MLADINO NA ČRNUČAH

Da bi se šolali v tako lepih šolah...

Muzejska zbirka NOB za mladino na Črnučah pri Ljubljani prireja vsako leto tematske razstave likovnih del učencev osnovnih šol. Z njimi vsako leto vnaša v zbirko nekaj svežine in novih zanimivosti. To je zlasti pomembno za osnovnošolske razrede, ki pod vodstvom prosvetnih delavcev-zgodovinarjev prihajajo v te prostore na svojevrstno zgodovinsko uro. Pravilnost takšnega delovnega načrta vodstva muzejske zbirke dokazuje vsakoletno naraščanje organiziranih obiskov šolske mladine iz občine Ljubljana-Bežigrad, ki so se jim letos prvič pridružili tudi učenci iz osnovnih šol drugih ljubljanskih občin.

V petek, 5. oktobra, je bila v tej muzejski zbirki otvoritev IV. razstave risb, ki je sledila lanski razstavi fotografij šolskih foto-krožkov na temo: Kaj me spominja na NOB. Letošnja razstava, ki je bila zopet likovna, pa ima za temo: Moje darilo hrabremu vietnamskemu ljudstvu za obnovo porušene domovine. Ideja za to tematiko je nastala ob letošnjem pariškem podpisovanju pogodbe za mir v Vietnamu, ki pa žal še vedno ni prinesla miru. Takrat je bilo povsod v svetu veliko upanja, da bo končno le zavladal mir v tem delu sveta, in sleherni, ki je kdaj preživel vojno, razdejanje ali lakoto, je pomislil, kako bi pomagal hrabremu vietnamskemu ljudstvu. In kako to doživljajo otroci, kako to željo izražajo naši pionirji, osnovnošolci? Njihove misli in želje, prenesene na papir z barvicami in svinčniki, nam omogočajo vpogled v njihovo srce, v njihovo dojetje posledic vojnih strahot. Vidimo in čutimo, kakšne predstave ima o tem pionir iz Šmartnega pod Šmarno goro, ki je čez cel list narisal štruco lepo zapečenega kruha. Ali si lahko predstavljamo, kaj je imel v mislih pionir iz Brezovice, ki je napravil in oddisnil lep linorez prepletajočega se žitnega klasja? (Zanj je dobil dvojno nagrado.) Pionirka iz Savskega naselja v Ljubljani je narisala veliko šolo in zadaj napisala: Vietnamskim otrokom želim, da bi se šolali v tako lepih šolah kot mi in se v miru učili; njihovim

staršem pa želim, da bi delali v velikih tovarnah...

Od 45 šol v petih ljubljanskih občinah jih je na razstavo poslalo risbe 14. Ker so takšne razstave doslej zajemale le osnovne šole iz občine Ljubljana-Bežigrad je tudi takšen rezultat sprejemljiv. Poslanih je bilo 127 risb, za razstavo pa je bilo odbranih 70. Pri izbiri so sodelovali tudi predstavniki Zveze prijateljev mladine.

Odbor muzejske zbirke vsako leto najboljše likovna dela tudi nagraduje. Letos je pripravil 25 nagrad, hranilnih knjižic z naložbo po 100 dinarjev, ki jih je ob slovesni otvoritvi razstave nagradencem podelil predsednik republiškega koordinacijskega odbora za pomoč žrtvam imperialistične agresije Franc Leskošek-Luka. Avtorji vseh razstavljenih risb pa so za sodelovanje dobili knjižico »Iz boja junaške Ljubljane«, ki jo je v preteklem letu izdala in založila Muzejska zbirka.

Kratkemu, a pristranemu programu, ki so ga ob slovesni otvoritvi razstave izvajali učenci Glasbene šole Franca Sturma pod vodstvom dirigenta Sombolca, in učenci osnovne šole narodnega heroja Maksa Pečarja iz Črnuč, so prisostvovali vsi nagradjeni učenci in mnogi predstavniki osnovnih šol, med katerimi je bilo zlasti veliko število ravnateljev. Otvoritve pa se je udeležil tudi ravnatelj Muzeja ljudske revolucije Slovenije tovariš Anton Avsec. Poleg razstave si je, tako kot drugi, ogledal tudi razstavljen eksponat muzejske zbirke in pohvalil njeno ureditev. Zlasti mu je bila zanimiva razlaga razstavljenih foto dokumentov, posneta na magnetofonske trakove, ki pa jo je mogoče poslušati le prek telefonskih slušalk, montiranih v zbirki.

Razstava je bila po ves dan odprta 3 dni. Obiskovalci, so v knjigo vtisov zapisali mnogo pohvalnih besed. Muzejsko zbirko in razstavo pa si lahko še ves mesec oktober ogleda vsaka skupina, le da se mora predhodno prijaviti na ZB NOV občine Ljubljana-Bežigrad, ki priskrbi vodiča.

STANE KOMAN

NASTOP LJUBLJANSKEGA MESTNEGA GLEDALIŠČA

Ljubljansko Mestno gledališče bo v ponedeljek, 29. t. m. uprizorilo v Novem mestu Borove »Raztrganec«. Napovedani sta dve predstavi. Priljubljena drama iz naše bližnje zgodovine bo brez dvoma pomemben kulturni dogodek za dolensko metropolo.

PARTIZANSKO GLEDALIŠČE

V okviru prireditve Borštnikovega srečanja je mariborsko gledališče pripravilo razstavo o razvoju našega gledališča med narodnoosvobodilno vojno. Osrednji del razstave je namenjen delovanju Slovenskega narodnega gledališča, zajema pa tudi Jermanovo igralsko skupino, ki je leta 1943 uprizorila v Kočevju Klopčičevo »Mater«, Frontno gledališče na Dolenjskem ter igralski skupini IX. korpusa in XIV. divizije. Gradivo so prispevali sloven-

ski gledališki muzej, Akademija za gledališče in Muzej ljudske revolucije Slovenije.

MI MED SEBOJ

V torek 30. t. m. bo na TV oddaja, na kateri bodo sodelovali pripadniki madžarske in italijanske narodnosti pri nas ter zamejski Slovenci iz Italije in Avstrije. Pogovor bo potekal o enakopravnosti vključitvi narodnostnih manjšin pri nas.

KRI ZDRAVILO

V torek 30. t. m. bo na TV ob 18.55 oddaja o krvi in krvodajalstvu. Kam darovana kri odteče? Kako in kje jo uporabljajo? Odgovarjati bodo naši najuglednejši zdravstveni delavci.

KAJ HOČEMO

Oddaja na TV v sredo 31. t. m. je namenjena obravnavanju TOZD in razširjene reprodukcije v okviru ustavnih in kongresnih razprav.

GLEDALIŠČE TUDI ZA DELAVCE

Na letošnjem Borštnikovem srečanju je ljubljansko Mestno gledališče uprizorilo Borove Raztrganec v počastitev tridesete obletnice ustanovitve partizanskega gledališča. V avditoriju zbranemu občinstvu je spregovorila podpredsednica IS SRS dr. Aleksandra Kornhauser:

»Učili so nas pregovora, da med vojno muze molče. Pri nas pa niso molčale in ljudje se niso mogli odreči umetnikovi besedi. Gledališče med vojno je bilo zraslo z ljudstvom; to se je dogajalo tudi po vojni, vendar se je včasih človeku približalo, včasih pa se od njega oddaljilo. Gledališče je iskalo in še išče nove vrednote, ker mora bogatiti osebnost delovnih ljudi in jih med seboj povezovati, tako kot jih je povezovalo med vojno. Zato naj gledališče išče pot k vsakemu delovnemu človeku, saj je njegova umetnost namenjena vsem, ne pa le ozkemu krogu ljudi...«

NOVA KNJIGA PRI ZAVODU BOREC

Pri zavodu Borec v Ljubljani so te dni dosegli nov uspeh: V nekaj dneh po izidu je v celoti pošla knjiga Antona Ožbolta »Sercerjeva bojna pot«. Opremil jo je Ivan Seljak-Copič. Vezana je v platno in ima 291 strani.

Pisec je delo posvetil svoji ožji domovini, Čabranski dolini, hkrati pa je obdelal bojno pot prvih partizanskih borcev na Notranjskem in narodnega heroja Ljuba Sercerja.

OTROCI O PUNTIH

V soboto, 20. oktobra, so v Lamutovem likovnem salonu v Kostanjevici odprli III. grafični bienale jugoslovanskih pionirjev. V dveh letih po razpisu so šolarji iz vse Jugoslavije poslali svoje grafike na temo »Le vkup, le vkup, uboga gmajna.« Komisija, ki jo je vodil prof. dr. Karlavaris iz Beograda, je odbrala 377 del. Nekaj od teh bo

razstavljenih tudi na sevniskem gradu in v galeriji Krško, kajti tolikšnega števila izbranih del ne bi mogli razstaviti samo v Lamutovem salonu. Pokrovitelj razstave je hrvaški akademik Krsto Hegedušić iz Zagreba, ki je doslej ustvaril največ umetniških del o kmečkih puntih. Finančno podporo za prireditve so dale družbene politične organizacije, podjetje »Lesnina« pa je prevzelo mecenat.

Grafika učenke osnovne šole Dosltej Obradović iz Niša Sladjane Marković na temo kmečkih uporov.

MUZEJ KOT SPOMENIK DEPORTIRANEC

V Carpiju pri Modeni so v nedeljo, 14. oktobra, odprli velik muzej, ki je posvečen žrtvam političnega in rasnega preganjanja. Navzoč je bil tudi predsednik italijanske republike. Ob vstopu v muzej je vzdana marmorna plošča z epilogom iz Brechtovega dela »Artur Ui«:

»Vi pa se naučite, da je treba videti in ne gledati v zrak; treba je ukrepati in ne samo govoriti. Ta pošast je nekoč bila na tem, da bo zavladala svetu. Uničila so jo ljudstva, toda zmage se ne veselijo prežodaj, zakaj drevo, ki ga je rodilo, je še vedno plodno.«

Zbrana množica antifašistov se je ob tej priložnosti spomnila tudi tragedije v Čilu, kjer je fašizem ponovno oživel.

ZGODOVINSKI MOZAIK

Gledamo Sutjesko, film o V. ofenzivi

Maj in junij leta 1943 sta zgradila enega največjih človeških in strateških spomenikov našemu narodnoosvobodilnemu boju. Besedna, glasbena, likovna umetnost so se Sutjeski, ki je postala simbol dogajanj, bojev, trpljenja in zmag pete ofenzive, že poskušale ustvarjalno oddolžiti. Film, najmlajša umetnost, je čakal in zorel za tako velik načrt.

»Sutjeska«, ki se je po večletnem obdobju priprav, snemanj ter dokončnega oblikovanja lani zapisala na filmski trak, je potemtakem odgovor na vprašanje, ali je bila naša filmska umetnost idejno ustvarjalna, pa tudi organizacijsko dorasla tako zahtevni nalogi. V veliki meri je njen odgovor pozitiven.

Film, ki obnavlja pomembno zgodovinsko dogajanje, si ne sme jemati veliko pesniške svobode, tem manj, ker njegovo podobo tega dogajanja lahko preverjajo številni očitniki, neposredni udeleženci. Film o veliki vojaški akciji ne sme biti v njeni rekonstrukciji slabši, manj popoln, kot znajo v tem pogledu biti veliki filmski načrti zahodnih ali vzhodnih filmskih proizvodov. Zahteva po zgodovinski avtentičnosti in po organizacijski popolnosti njene upodobitve je izredno velika, a film ji je bil kos.

»Sutjeska« pa si je naložila še eno preizkušnjo. Doslej je bil v naših filmskih vrtnitvah v čas NOV vrhovni voditelj revolucionarnih sil zgolj moralno navzoč. V filmu »Desant na Drvar« si je režiser zelo domiselno pomagal rešiti vprašanje Titove fizične navzočnosti z vmontiranjem dokumentarnih posnetkov, ki učinkujejo tako, kot da jih vidimo skozi daljnogled. V »Neretvi« je bil Tito npr. moralno navzoč s svojim ukazom partizanskim enotam: »Prozor mora past«. Ob Sutjeski, ki je vrhovnega poveljnika fizično postavila kot enakega med enake, kot borca, stisnjenega v sovražnikov obroč, kot preganjanca in ranjenca, a ga je nad tak položaj suvereno dvigala njegova revolucionarna, strateška in človeška veličina, njegovo poslanstvo voditelja, pa se v dani filmski zamisli ni bilo več mogoče izogniti vprašanju filmske upodobitve Titove osebnosti. Šele okrog takšnega filmskega lika bi se mogle smotno

razgrniti v krog pretresljivih osebnih pričevanj neštete osebne usode udeležencev ofenzive, žrtve njene nečloveške surovosti.

Ta naloga pa je in je ostala nerazrešljiva. Kljub temu, da je režiser filma izbral za Titovo vlogo enega najbolj znanih in uglednih filmskih igralcev mednarodnega sveta Richarda Burtona, se nam zdi njegov nastop nekako tuj, neoseben. Nemara je tega kriv tudi filmski dialog, ki je zgoštil Titovo besedilo v glavnem na duhovite poante, za katerimi ni mogoče občutiti globoke človeške topline, prizadetosti, pa tudi avtoritativnosti. In tako postajajo gledalcu človeško mnogo bližji manjši, nepomembnejši, a v osebni preizkušnji veliki ljudje, kakršne so, denimo, upodobili Bert Sotlar, Milena Dravić, Irene Papas, Rade Marković in drugi, in tako je do monumentalnosti zrasla, bolj po zaslugi markantne igre kakor deleža v scenariju, vloga Save Kovačevića v interpretaciji Ljuba Tadića. Žal nam je, da se njihovi liki izgubljajo v mozaični kompoziciji filma in da njihovo stisko in veličino preglašujejo sicer odlično režirani prizori vojaških akcij.

Filmska »Sutjeska« se je pogumno bojevala z zastavljenimi nalogami. Spričo njihove zahtevnosti je umljivo, da njena »zmaga« ni popolna. Sprejemamo jo kot rezultat dobrega hotenja, kot nov korak našega filma na eno njegovih najpomembnejših področij navdih, v tematiko NOV.

STANKA GODNIC

OBVESTILO

Ob 30. obletnici borb na Ilovi gori organizirata združenje borcev in ZBZ NOV Grosuplje komemoracijo.

Komemoracija bo v nedeljo, 28. oktobra, ob 10. uri ob spomeniku borcev NOB na Ilovi gori.

Borci Cankarjeve in Ljubljanske brigade, udeležimo se te svečanoosti v čim večjem številu!

ODBOR

Laserji v vojski

Laserska tehnika, ki se je začela razvijati pred trinajstimi leti, dobiva na področju oborožitve in vojaške opreme čedalje konkretnije oblike. Po prvem navdušenju in mnogih utvarah so se tudi glede razvoja laserjev kmalu streznili in začeli bolj stvarno gledati na njihove možnosti. Sedaj se o njih piše manj kot prej, toda kljub temu jih še nadalje vztrajno izpopolnjujejo in iščejo področja, kjer bi v primerjavi s konvencionalnimi sredstvi in metodami lahko imeli prednost.

Merjenje razdalj z laserji

Za merjenje razdalj imajo dve možnosti:

- neprekinjeno žarčenje in
- impulzno žarčenje, ki ustreza impulzni radarski tehniki.

Merjenje razdalj z neprekinjenim žarčenjem daje sicer zelo natančne podatke, toda zaradi atmosferskih vplivov prihaja pri tem načinu merjenja do motenj.

Pri impulznem žarčenju pa merijo čas. Laserski valovi se kot vsi drugi elektromagnetni valovi širijo s hitrostjo svetlobe. Razdaljo do cilja dobijo tako, da čas, ki ga laserski žarek potrebuje za pot do cilja in nazaj, pomnožijo s hitrostjo svetlobe. Pri tem morajo seveda upoštevati, da laserski žarek opravi dvojno pot (od od-

dajnika do objekta in spet nazaj do sprejemnika).

Za vojaške namene uporabljajo skoraj v vseh primerih le impulzno metodo laserskega merjenja razdalj. Tako na primer je norveški laserski daljinomer SIMRAD namenjen za potrebe artilerije in ustreza vsem zahtevam izpostavljenih artilerijskih opazovalcev: ugotavljanje lastnega položaja, položaja cilja in podatkov za korekturni ogenj. Daljinomer tehta le 11 kg, troši zelo malo električne energije in z njim ni težko delati. Razdaljo z natančnostjo 5 metrov pa lahko meri do ciljev, oddaljenih 20.000 metrov. Uporabljajo ga lahko tudi za splošno opazovanje z namenom, da bi hitro ugotovili položaj orožja in opazovalcev ter določili profil ovir in koordinat varnostne cone.

Ameriško podjetje HUGHES razvija laserski daljinomer in balistični računalnik za izboljšano verzijo tanka M60A1. Novi sistem za upravljanje ognja iz topa kal. 105 mm bo precej pripomogel k temu, da bi bilo mogoče zadeti že s prvo granato nepomični, pa tudi pomični cilj. Gre namreč za to, da bo novi laserski daljinomer lahko že v hipu posredoval natančne podatke o razdalji do cilja. Računalnik bo podatke o razdalji obdelal hkrati s podatki o vetru, temperaturi smodnika, nagibu podnožja cevi, iztrošenosti cevi, temperaturi zraka ter višini in hitrosti cilja z namenom, da bi tako prišli do natančnejših elementov streljanja glede na azimut in elevacijo.

Laserski simulatorji

Posledica nestvarnega ugotavljanja začetkov pri bojnem streljanju in na manevrih je bila, da so se na takih vajah morali oslanjati na odločitve sodnikov. V zadnjem času pa že imajo laserske simulatorje, ki omogočajo, da lahko objektivno ocenimo izurjenost in stanje posameznih posadk in kompletnih tankovskih enot, kar zadeva njihovo taktično in tehnično izurjenost pri sprejanju. Neposredno in natančno ocenjevanje uspeha ali neuspeha močno vpliva tudi na psihološko stanje vojakov ali tankovskih posadk.

Primeriava z radarji

Laserji imajo glede merjenja razdalj v primerjavi z radarji predvsem to prednost, da pri merjenju razdalj s pomočjo laserskih žarkov ni toliko motenj kot pa pri merjenju razdalj z radarji.

Laser pa ima tudi dve veliki pomanjkljivosti:

— radar je mogoče uporabljati v vsakih vremenskih razmerah, laser pa le v ugodnih vremenskih okoliščinah (dobro vidljivost in v vremenu brez večjih padavin),

— laserski žarki se prebijajo skozi atmosfero le s težavo.

Navzlic omenjenih pomanjkljivosti v oboroženih silah čedalje pogosteje uporabljajo laserje za merjenje razdalj, zlasti pa v povezavi z merilnimi napravami.

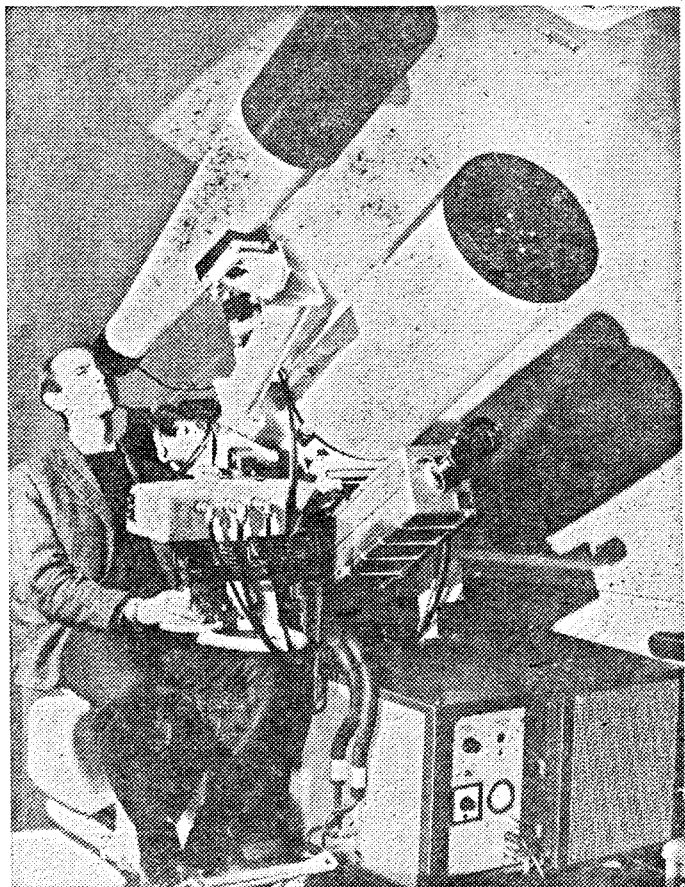
Prestrezanje in spremljanje cilja

Za prestrezanje in spremljanje ciljev v zadnjem času poleg radarjev čedalje bolj uporabljajo tudi laserje. V te namene uporabljajo impulzne laserje, ki se od laserskih daljinomerov razlikujejo v glavnem le pri sprejemniku.

V ZDA so izdelali zelo natančen laserski radar, ki se na razdaljah 97 kilometrov zmoti le za 35 centimetrov. To pomeni, da je 10.000 krat natančnejši od konvencionalnih mikrovalovnih radarskih sistemov. Kar zadeva natančnost pri ugotavljanju hitrosti, s katero se cilj premika, se laserski radar lahko zmoti le za 0,25 m/sek.

Lasersko osvetljevanje cilja

V zadnjem času je bilo veliko napihanega o letalskih bombah, ki jih usmerjajo s pomočjo laserja in ki so zato zelo natančne. Pri njihovi uporabi osvetlujejo iz letala ustrezeni objekt (na primer, most) z laserskimi žarki, ki se od cilja odbijajo na vse strani. Če se bomba, ki jo spusti kako drugo letalo, znajde v konusu odbitega laserskega žarčenja, se bo usmerila proti središču te refleksije, torej proti

Laserski daljinomer za merjenje razdalj v vesolju

cilju. Te bombe so namreč opremljene s sistemom za detekcijo in upravljanje. To pomeni, da v tem primeru prvo letalo z laserjem osvetluje cilj, drugo pa s prvo granato bomba in se takoj nato lahko odstrani, medtem ko se bomba sama usmerja proti cilju.

Američani so ugotovili, da je za uničenje šestih ciljev s konvencionalnimi letalskimi 227-kilogramskimi bombami potrebno okrog tisoč letalskih poletov, kar stane približno 15.000.000 dolarjev. Če pa uporabljajo bombe z laserskim sistemom vodenja, zadostuje za uničenje istih ciljev že 20 letalskih poletov, stroški za to pa se zmanjšajo le na 600.000 dolarjev.

Laserje pa uporabljajo tudi za vodenje raketnih izstrelkov. Tako na primer francoski sistem ACRA, ki je zamišljen kot glavni element protitankovske oborožitve oklepni vozil, združuje prednosti raketnega izstrelka (zanesljiv zadetek v cilj na večjih razdaljah) s prednostmi artilerije (kratek polet). V tem primeru izstrele granato iz cevi običajnega topa. Granata leti z nadzorno hitrostjo, toda naravnost proti cilju jo usmerja infra rdeči laserski žarek.

Lasersko vodenje je uporabljeno tudi pri bazuki ATLAS, na kateri delajo skupno Britanci in Belgijci. Tudi ta izstrelak ima glavo za samousmerjanje, ki ga vodi proti cilju vzdolž od cilja odbitih laserskih žarkov. Te žarke pa je proti cilju poslala merilna naprava.

Lasersko ofenzivno orožje

Ena od variant ofenzivnega laserskega orožja bi utegnili biti po mnenju tujih vojaških strokovnjakov tako imenovana laserska puška. Vzorec take puške so v ZDA že pripravili in ga tudi preiskovali. Osnovna elementa puške sta rubinski laser, ki je vgrajen v kopito puške M-1, in baterijski blok, ki ga ima strelec na hrbtu. Baterija, ki je težka 10-12 kg, omogoča na vsakih deset sekund po 10.000 »strelkov«. Puška ima 1.500 metrov dometa in laserski žarki menda na tej razdalji lahko poškodujejo lice in oči nasprotnikovega vojaka, zažgo njegovo obleko ali opremo, povzročijo eksplozijo razstreliva itd.

Poskusi kljub temu niso dali pričako-

vanih uspehov in zato sedaj pripravljajo močnejše laserje in energetske vire. Pri tem pa so naleteali še na razne druge težave, ki jih po mnenju strokovnjakov pred letom 1980 ne bo moč premagati.

Pred kratkim je tudi britansko obrambno ministrstvo potrdilo vesti o delu na laserskem orožju, vendar je pisanje o lastnostih »laserskega topa« (DAILY EXPRESS je pisal, da je domet tega orožja proti ciljem v zraku 110 km) ostalo brez uradnega komentarja. Sicer pa to ni nič novega, saj takšne »informacije« krožijo po svetu že od leta 1960, ko je bil uspešno preizkušen prvi laser.

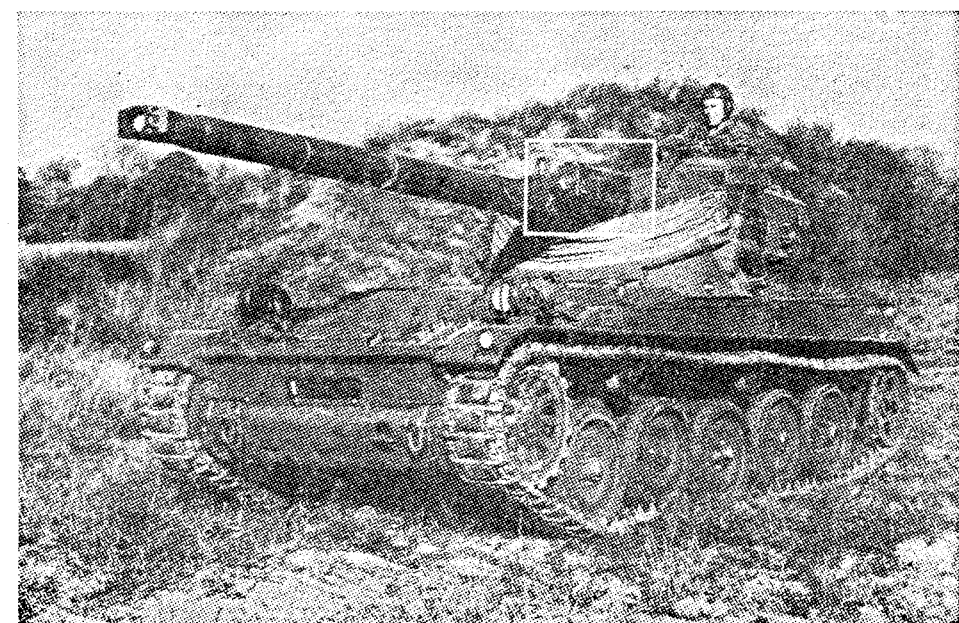
Lasersko detenzivno orožje

V Sovjetski zvezi in ZDA se zelo prizadevajo, da bi napravili zelo močne in učinkovite laserje in da bi razvili termično orožje. Strokovnjaki menijo, da je tudi to povsem izvedljivo, če se bo laserska tehnika še vnaprej tako uspešno razvijala, kot je to bilo v zadnjih desetih letih.

Lasersko obrambno orožje bi imelo v primerjavi s konvencionalnim orožjem velike prednosti. Glede na to, da imajo laserski žarki hitrost svetlobe (300.000 km na sekundo) bi deset kilometrov oddaljen cilj, ki bi imel hitrost 7.200 km na uro (2.000 metrov na sekundo), uspel napraviti le 7 centimetrov dolgo pot v času, ki bi ga laserski žarek potreboval za razdaljo od tal do cilja. To pomeni, da pri laserskem orožju ni treba jemati v poštev nobenega prehitovanja.

Takšno orožje pa potrebuje ogromne količine energije. Za uničenje vsakega kubnega centimetra snovi bi moral vsak kvadratni centimeter laserskega žarčenja vsebovati po 10 kW/cm². Toda gostota energije je v nasprotnem sorazmerju s kvadratom razdalje. To pomeni, da ima isti laserski žarek na razdalji 10 km samo sto- ti del termičnega učinka, kot ga sicer ima na razdalji enega kilometra. Po drugi strani pa je rušilna moč raket ista ne glede na razdaljo.

Poleg tega bo treba razreševati še mnoga druga vprašanja, preden bodo laserski žarki uporabni tudi kot učinkovito orožje.

Laserski daljinomer na francoskem lahkem tanku AMX-13 (ob topu)

zanimivosti

NEMCEM ODOBRI GRADNJO VEČJH PODMORNIC

Svet zahodnoevropske zveze, ki jo sestavljajo Britanija, Francija, Italija, Belgija, Nizozemska, Luksemburg in Zahodna Nemčija, je sprejel sklep, po katerem je Nemčiji dovoljeno graditi večje podmornice kot doslej.

Sedaj bo Zahodna Nemčija smela graditi celo podmornice, ki bodo imele po 1800 ton, še vedno pa ji je prepovedana gradnja jadrskih podmornic.

RADARSKA VERIGA

Pred sedmimi leti je začel NATO graditi verigo radarskih postaj, ki naj bi se raztezala od severne Norveške prek Danske, Nemčije in Italije vse do Grčije in Turčije. V načrtu so imeli gradnjo 84 močnih radarskih postaj in senzorjev za nadzorovanje zračnega prometa z namenom, da bi bile zahodne dežele v primeru nevarnosti z vzhoda čim hitreje alarmirane.

Sedaj poročajo, da je sistem v glavnem že končan, saj so nedograjene le še štiri radarske posaje. Dokončati morajo še tri postaje v Grčiji in eno v Turčiji. Sistem NADGE — tako se namreč imenuje ta radarska veriga — je stal približno 300 milijonov dolarjev.

**kamniška
GORCICA**

Podružbljanje obrambe in mladi

Naši mladini je povsem jasno, da so priprave za splošni ljudski odpor dolgotrajen in nenehen proces. Tega se izredno dobro zavedajo ne samo mladinska vodstva oziroma republiška in občinske komisije za SLO, temveč tudi domala vsak član aktivna v krajevni skupnosti. Šoli ali tovarni. Potem ni nič čudnega, da se mladi rod prav te dni neto zavzema za tako imenovano podružbljanje koncepta splošnega ljudskega odpora, ki naj bi, kar se da hitreje, zaživel povsod, kjer živijo in delajo mladi, torej v vsakem mladinskem aktivu. O tem smo pred kratkom prisluhnili besedam komisije za SLO pri republiški konferenci ZMS.

Predvsem je bilo poudarjeno, da mladina po vsej republiki uspešno izvaja različne akcije, ki so, žal, ponekod brezvsebinske in ostanejo le akcije zaradi akcij. Vzroki za to so povsem jasni in jih je treba poiskati v nezadostnem sodelovanju med mladino in družbenopolitičnimi organizacijami, predvsem pa na relaciji mladina — ZRVS in ZZB NOV. Morda bi pri tem veljalo omeniti še odnos mladina — specializirane organizacije (taborniki, radioamaterji, strelske organizacije, reševalci itn.). Kakorkoli že, ponekod so načrti mladih za obrambne priprave še vedno »tabu« ali pa dokaj površni in nenatančni. To je povsem razumljivo, kajti brez usklajenega dela med mladino in drugimi ustreznimi dejavniki naše družbe se sploh ne da govoriti o resnejših pripravah za splošni ljudski odpor tako mladih kakor tudi vseh ostalih.

To so v glavnem težave, ki jih mladi opažajo in jih želijo premestiti in čimprej premakniti z mrtve točke. To je njihova naloga, ki jo — če ne naletijo na gluha ušesa — nameravajo uresničiti do konca letošnjega leta.

in pripravlja ter tako premaguje abecedo naše novejšje zgodovine, naše revolucionarne preteklosti. Naj omenimo še to, da se je letošnjega tekmovanja udeležilo 41 občin.

Za november je komisija za SLO pri RK ZMS med drugim pripravila tudi seminar, na katerem bi se, s pomočjo vodilnih in izkušenih ljudi naših obrambnih priprav, mladi seznanili z marsičim, kar bi jim olajšalo delo v njihovih pripravah za SLO. Gre namreč za usposabljanje tistih mladih, ki bodo pozneje, vsak v svoji regiji, uresničevali vključevanje mladih v SLO. Seveda bo tudi to mogoče uresničiti samo s pomočjo vseh družbenopolitičnih organizacij, na kar mladina vsekakor računa. Kajti dejstvo je, da so med mladino tudi taki, ki še vedno ne morejo ločiti splošnega ljudskega odpora od klasičnih oblik obrambe. Pravzaprav jim še ni jasno, da je SLO — za naše razmere — edini mogoči način obrambe.

Potemtakem ni nič čudnega, da vsak mladinski aktiv hoče danes v svojih vrstah imeti tudi človeka, usposobljenega za obrambne priprave. To je želja mladih v tovarnah, šolah ali na vasi. Upajmo, da v teh svojih prizadevanjih mladina ne bo naletela na gluha ušesa. Družba ji mora nuditi pomoč, ki ne sme biti kampanjska, ampak nenehna. Samo na ta način bodo mladi uresničili svoje temeljne naloge in pravice, kot so: krepitev moralnopolitičnih vrlin, vsestransko vojaško-strokovno, tehnično in telesno usposabljanje ter neposredno in pogumnejše vključevanje mladih v vse že obstoječe odbore in organizacije, ki delujejo na obrambnem področju. Kajti priprava mladih na SLO ni samo njihova zadeva.

B. JAKOVLJEVIČ

Kviz tekmovanja, ki jih organizirajo mladi in njihovi sovrstniki iz JLA, so lepa, vendar ne edina oblika obrambne vzgoje.

Intenziven način predvojaške vzgoje

Uresničevati program intenzivne predvojaške vzgoje najbrž ni tako enostavno. Tega se zavedajo tudi pri oddelku za narodno obrambo občine Maribor, ko so pred kratkim izvedli 20-dnevni tečaj predvojaške vzgoje. V tem času se je v taboru predvojaške vzgoje v Mariboru zvrstilo 764 mladincev v 38 skupinah; povprečno je bilo v eni skupini po 20 mladincev. Neposredno so program predvojaške vzgoje izvajali LOJZE KLEMENCIC, kot vodja tečaja in komandirji vodov: MARJAN GROS, DRAGO RENČEC, MAKSIMILIJAN BERLIČ, STANKO VAUDA, AUGUST KREMPL, HENRIK VRAČ, MILAN ZABRET, ZLATKO VOGLAR, KAREL MOHORKO in FELIKS ROZMAN. Za materialni del je v tečaju skrbel kot kuhar SVETISLAV PRASTALO.

S tečajniki so v glavnem obdelali vojno v sodobnih razmerah, klasično in jedrsko vojno, vlogo dejavnikov v vojni, slabosti na padalca, zamisel naše vseljudske obrambe in njen smoter, geografski in vojni-politični položaj SFRJ, oboroženi boj prebivalstva in oboroženih sil, druge oblike odpora, psiološko vojno ter zaščito pred obveščevalnimi in drugimi sovražnimi dejavnostmi v miru in v vojni, opazovanje, stražarsko patrolno in kurirsko službo, prvo pomoč ranjenim in obolelim osebam v vojni in pri množičnih nesrečah, partizanski način bojevanja in diverzantske akcije na terenu, ki ga je zasedel sovražnik.

Tečajniki so se spoznali še z opisom in bojnimi lastnostmi nove puške in z nekaterimi drugimi vrstami orožja, nadalje z ra-

dioaktivno, biološko in kemično zaščito ter še z nekaterimi sodobnimi bojnimi sredstvi. Obsežen in zahteven program predvojaške vzgoje!

Ob koncu je organizator tečaja pripravil s komandirji vodov krajši pogovor, to pa zato, da bi podali kritične pripombe o programu in organizaciji tečaja. Komandirji so poudarili, da so s programom dosegli svoj namen, tako da so si tečajniki pridobili do izčrpane osnove iz obrambne vzgoje. Vendar pa so menili, da bi morali pri tovrstnem izobraževanju še bolj kot doslej, stremeti za tem, kako bi ga še bolj popestrili in konkretizirali.

Ob tem so opozorili, da so nekateri tečajniki šele tukaj imeli priložnost streljati s puško ali pa uporabiti posamezne vrste orožja in videti, kako se izvede posamezna taktična vojaška naloga. Takšen intenzivni način predvojaške vzgoje, kot je bil v omenjenem tečaju, je sicer zelo dobrodošel, vendar to ni dovolj, saj je le treba to osnovno znanje pri tečajnikih izpopolnjevati in ga posodabljanje z novimi izkušnjami. Zaradi tega ne bi smeli pretrgati stika s temi mladinci, poleg tega pa bi bilo treba navezati stik tudi s prejšnjimi mladinci, ki so obiskovali podobne tečaje in ki še niso bili vpoklicani v JLA.

V razgovoru smo slišali pripombe, kako to, da tečajnikov v tem času ni obiskal noben predstavnik občinskega odbora mladine, občine ali pa kdo iz delovnega kolektiva, kjer je posamezni mladinec zaposlen. Poleg tega so pozorili, da ni prav, da ponekod še vedno slišiš, če kak mladinec ni discipliniran ali pa redoluben, kot zbadljivko: »Le počakaj, ko boš prišel v armado.« Tam te bodo že naučili discipline in reda! Lepo priznamo, da je do sedaj skrb za pridobivanje kandidatov za JLA v glavnem slo-nela le na prizadevanju oddelka za narodno obrambo posamezne občine in ZRVS.

Končno so komandirji vodov predlagali organizatorju, da naj bi popreje sami imeli potrebno pripravo. S tem bi namreč v marsičem lahko še izboljšali intenzivni način predvojaške vzgoje. Organizator bo to željo prav gotovo upošteval, saj se zaveda, da je od skupnega prizadevanja odvisno, kakšen uspeh bodo dosegli eni in drugi.

FRANJO SREBOTNIK

DRAGO MIKLAVEC

Priprave za letno skupščino

Pred dnevi so na seji odbora KO ZRVS »Prežihov Voranc« v Mariboru govorili o spremembah in dopolnitvah statuta ZRVSJ in ZRVS Slovenije, o nalogah ZRVS v prihodnjem obdobju, o izpitih zamudnikov, o ustanovitvi orientacijskega centra ter se pomenili o pripravah na krajevno letno skupščino.

Odločili so se, da bo le ta 7. novembra letos. S tem v zvezi so še menili, da bodo na eni izmed prihodnjih sej razpravljali o evidentiranju novih članov za bodočo odbor krajevne organizacije in delegatov za občinsko letno skupščino, o poročilih komisij, pregledali dejavnost posameznih članov za morebitno nagrado ali pa za odli-

kovanje, kako je z bolnimi člani in z zdomci, kako je pobrana članarina za leto 1973. Končno so še predlagali, da bi bilo tudi nujno potrebno oceniti vlogo rezervnih starešin v raznih organizacijah in društvih ter v specializiranih organizacijah. Bržkone, da bodo govorili še o tem, ali ne bi kazalo kakega delovnega tovariša predlagati za republiško priznanje ali pa za plaketo.

Kaže, da se v KO ZRVS »Prežihov Voranc« v Mariboru resno in sistemsko pripravljajo na letno skupščino. »Dela je precej,« jim je ob koncu dejal njihov predsednik DRAGO KRANJEC.

D. M.

Ali sta kdaj pa kdaj res samo vojaški »pasulj« in partizanski golaž namen sodelovanja?

Ze na letošnjem posvetu v Portorožu so mladi razpravljali o vključevanju mladincev in mladink v našo oboroženo komponento, to je v partizanske enote. Pri tem pa seveda niso pozabili obsoditi kampanjsko delo, ki je bilo značilno za posamezna področja. Zakaj je pravzaprav šlo?

Naštetimo le nekaj primerov. Ponekod so se v partizanske enote vključevali mladinci-prostovoljci, ki razen želje, kar je vsekakor zelo pomemben pogoj, niso imeli nič drugega. Njihova predznanja o partizanski vojni in SLO na sploh so bila minimalna, da pa ne govorimo o najnujnejših moralnih in strokovnih pripravah pred vstopom v partizansko enoto. Verjetno je nekdo moral tudi o tem razmišljati, kajti nepripravljen mladenci ali dekle postaneta le breme za partizansko enoto, kar seveda po svoje vpliva na bojno pripravljenost enote. Zato so ponekod neradi spremljali mladince-prostovoljce, vse je teklo brez kakršnegakoli navdušenja, in je sprejem v partizansko enoto potekal tako, kot da se v življenju mladega človeka ni zgodilo nič pomembnega. No, zdaj se lahko vprašamo, ali je vključevanje mladih v partizanske enote naloga le posameznikov. Upajmo, da ni. Kajti to opravilo je enako odgovornosti domala vseh družbenopolitičnih organizacij, predvsem pa je skrb ZK, ZRVS, štabov partizanskih enot in ZZB NOV. Tam, kjer so tako delali — v ogromni večini primerov je tako — uspehi niso izostali.

Do konca leta ima slovenska mladina polne roke dela. To je dejstvo. Prav te dni po občinah potekajo kviz tekmovanja, ki bodo končana, kot je to ustaljena praksa, ob dnevu JLA. Se pravi, da se slovenska mladina skupaj s svojimi sovrstniki iz JLA uči

Skrb za strokovno vzgojo in organizacijsko utrditev

Prejšnji teden je bila na Ravnah seja občinskega odbora zveze rezervnih vojaških starešin, na kateri so obravnavali uspehe strokovne vzgoje v letošnjem letu, obravnavali pa so tudi nekatera organizacijska vprašanja osnovnih organizacij.

Pregledali so uspehe strokovnih predavanj, udeležbo na taktično-orientacijskih pohodih ter uspehe v bojnem streljanju z puškornimi puškami v letošnjem letu. Da bi bil uspeh čim boljši, so za tiste, ki se niso udeležili strokovnih predavanj in taktično-orientacijskega pohoda, to ponovili.

Osnovne organizacije RVS, v občini jih je pet, bodo imele redne letne skupščine konec oktobra oziroma v prvi polovici novembra. Tu bodo pregledali delo posameznih osnovnih organizacij za preteklo mandatno dobo. Občinska letna konferenca pa bo v decembru. Predlagali so, naj bi v nove odbore bilo izvoljenih najmanj polovica novih članov, predvsem iz vrst mlajših.

Pogovorili so se tudi o tem, da bi v osnovnih organizacijah ZRVS uredili osebo evidenco članstva ter vpisali v kartoteko vse podatke o odlikovanjih, priznanjih ter o članstvu v drugih množičnih organizacijah.

Pregledali so tudi načrt strokovnega izobraževanja, katerega je posredoval republiški odbor ZRVS, ter niso imeli bistvenih pripomb kakor to, da ga bodo skušali do-

ŠKOFJA LOKA

STARŠI IZ POLJSKE NA GROBU

Velika množica borcev NOV in mladine se je 15. t. m. zbrala ob spomeniku padlim partizanom pri Bukovici v Selški dolini. Bila je navzoča ganljivemu prizoru: oče in mati Szadowsky iz Krakova na Poljskem sta po skoraj treh desetletjih prvič obiskala grob svojega sina Tadeusza, (kot je »TV 15« na kratko poročal že v zadnji številki). Partizansko ime poljskega partizana je bilo Tomo. K nam je prišel med vojno čez Avstrijo in se pridružil Prešernovi brigadi. Bil je izredno hraber, požrtvovalen in tovariški borec. Kot diverzant se je odlikoval v nešteti tveganih akcijah. Jeseni 1944 je med napadom na nemške bunkerje ob mostu na Praprotnem padel zadet od rafala. Pokopan je skupaj z dvema soborcema sredi travnate jase ob reki. Tam zdaj stoji lep nagrobnik. Starši niso dolgo vedeli, kje je pokopan njihov Tadek in kako je umrl. Ponosna sta na sina, ki je žrtvoval življenje za tako veliko stvar.

Zalne slovesnosti so se udeležili ugledni poljski vojaški in civilni funkcionarji ter zastopniki družbenopolitičnih organizacij škofjeloške občine, s predsednikom občinske skupščine Tonetom Polajnarjem in s predsednikom republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije Jankom Rudolfom. Pri kulturni prireditvi so sodelovali »Fantje s Praprotnega«, recitatorji škofjeloške gimnazije in učenci bukoviške osnovne šole. O dogodkih pred devetindvajsetimi leti in o partizanu Tomu je na slovesnosti spregovoril predsednik občinskega odbora ZZZ NOV Škofja Loka Ferdo Tolar.

I. GUZELJ

LJUBLJANA-ŠIŠKA

39 PRIZNANJ AKTIVISTOM

Krajevna konferenca SZDL terena »Hinko Smrekar« Spodnja Šiška, je zvesta tradiciji, ko je izpolnila svoj letošnji program, napravila tovariški izlet v Belo krajino. Izlet je bil namenjen dolgoletnim aktivistom in aktivistkam te organizacije, ki jim je bilo ob tej priložnosti podeljenih 39 pismenih, lično opremljenih priznanj; 34 priznanj so prejeli starejši aktivisti, 5 pa mlajši požrtvovalni delavci, kar je zelo razveseljivo, saj mladi rod stopa na mesta starejših.

Prvi postanek na izletu je bil v prijaznem Dobrničju. V tej vasi je bil v noči med 17. in 18. oktobrom 1943 ustanovni kongres Slovenske protifašistične ženske zveze. Pred spomenikom Jožeta Slaka-Silva je tovarišica Marija Humarjeva, udeleženka kočevskega zbora in ustanovnega kongresa SPZZ, opisala razmere pred tridesetimi leti in kako težavna je bila pot delegatk, ki so prihajale na kongres od vseh strani, tudi z daljnega Primorskega. Pred spomenikom smo položili zlat lorvorov venec, nakar smo se počastili spomin padlih borcev Gubčeve in Cankarjeve brigade ter 9. in 12. SNOUB, ki počivajo v skupni grobnici na pokopališču.

V Mirni peči smo obiskali grob Katje Rupene-Zore, ki je padla na Stajerskem. Tudi v Mirni peči je velika grobnica, kjer so zbrani posmrtni ostanki borcev iz vasi tega območja.

V Novem mestu smo si ogledali tovarno zdravil in tovarno avtomobilskih prikolic ter se ustavili ob spomeniku, v katerem so vklesana imena padlih Novomeščanov. Pot nas je vodila dalje v Metliko. Tam so nam podelili priznanja. Ogledali smo si mestne znamenitosti in se med drugim boljše seznanili s tovarno »Metko«, ki daje zaslužek številnim prebivalcem. Stopili smo malo tudi čez Kolpo na hrvaško stran. — Vse to, kar smo videli in doživeli na tem izletu, smo priložili k dragocenim spominom s prejšnjih podobnih izletov, ki so dokaz, da družbene organizacije ne pozabljajo starih in onemoglih aktivistov ter jim vlivajo nove moči za nadaljnje delo.

ANGELA PRELC

SEMIČ

SREČANJE PRIPADNIKOV BELOKRANJSKEGA PARTIZANSKEGA ODREDA

V nedeljo, 28. oktobra, ob 10. uri dopoldne bo v Semiču, hkrati s proslavo vsakoletnega krajevnega praznika, ki ga v tem delu Bele krajine na ta dan praznujejo v počastitev ustanovitve prve belokranjske partizanske čete 1941. leta, srečanje nekdanjih borcev belokranjskega partizanskega odreda. Odslej naj bi bila po zamisli odbora odreda ta srečanja na dan v tem belokranjskem središču vsako leto.

Letos bo v sporodu prireditve udeležencev spregovoril Franc Košir, predsednik Občinskega odbora Zveze borcev NOV občine Črnomelj in predsednik odbora belo-

kranjskega odreda. Osrednja točka bo razvitje prapora belokranjskega partizanskega odreda, ki ga bosta nekdanjim pripadnikom tega odreda simbolično izročila predsednika obeh belokranjskih občinskih skupščin Črnomlja in Metlike.

LOGATEC

OBČINSKA KRONIKA

Občinski odbor ZZZ NOV Logatec se je začel vneto ukvarjati s pisanjem kronike narodnoosvobodilnega gibanja v logaški občini. Pri tem mu veliko pomagajo združene borce NOV in tudi posamezni aktivisti, ki zdaj živijo v drugih občinah.

Doslej ima odbor napisanih 100 strani kronike, prizadevajo pa si, da bi že do konca leta končali nalogo, tako da bi kroniko prihodnje leto še temeljito pregledali in izpopolnili, nakar bi jo dali v tisk. Razveseljivo je, da občinskemu odboru pomagajo aktivisti notranjskega okrožja, ki so bili med vojno na našem področju.

Občinski odbor ZZZ NOV je natančno pregledal vse spomenike, spominske plošče in zaznamovanja v občini. Komisija je napravila o vseh spomenikih zapisnik. V občini je 24 spomenikov, plošč in znamenj v spomin padlim borcem, žrtvam fašističnega nasilja in umrlih v taboriščih. Ugotovili so, da bo v prihodnje treba posvetiti večjo skrb vzdrževanju teh spomenikov. V ta namen se bodo zbrali predsedniki krajevnih skupnosti, predsedniki ZB NOV in člani občinske komisije ter se pogovorili o zagotovitvi denarnih sredstev za vzdrževanje spomenikov.

Na seji občinskega odbora ZZZ NOV so med drugim razpravljali tudi o pogrebnih svečanostih za člane ZB NOV. Sklenili so, da bodo člani borčevske organizacije v prihodnje dostojno sodelovali na pogrebnih svojih tovarišev in poskrbeli, da bodo žalne svečanosti primerne, kakor smo to dolžni umrlim tovarišem.

FRANC JERINA

RADOVLJICA

PRIZADEVNO ZBIRAJO PRISPEVKE ZA KUMROVEC

Na razširjeni seji občinskega odbora ZZZ NOV Radovljica 2. t. m. so obravnavali zbiranje prispevkov za spominski dom v Kumrovcu. Po poročilu koordinacijskega odbora so pri združenjih borcev NOV zbrali približno polovico določene vsote za radovljiško občino. Čeprav ta odsek presega republiško poprečje, občinski odbor ni zadovoljen z dosedanjimi uspehi. Razen odbornikov združenj borcev in nekaterih mladinskih aktivov ter nekaterih organizacij druge organizacije in sindikati delovnih organizacij niso še niti začeli zbirati prispevkov. Predvsem so se odlikovali v Crnvcu in na Bledu, kjer so svoj načrt izpolnili že julija. Prizadevni pa so bili tudi aktivisti ZB NOV in SZDL v Stari Fužini. — Občinski odbor je sklenil, da je treba prispevke nadalje pospešeno zbirati in v ta namen zlasti spodbuditi sindikalne organizacije delovnih organizacij.

JOŠT ROLC

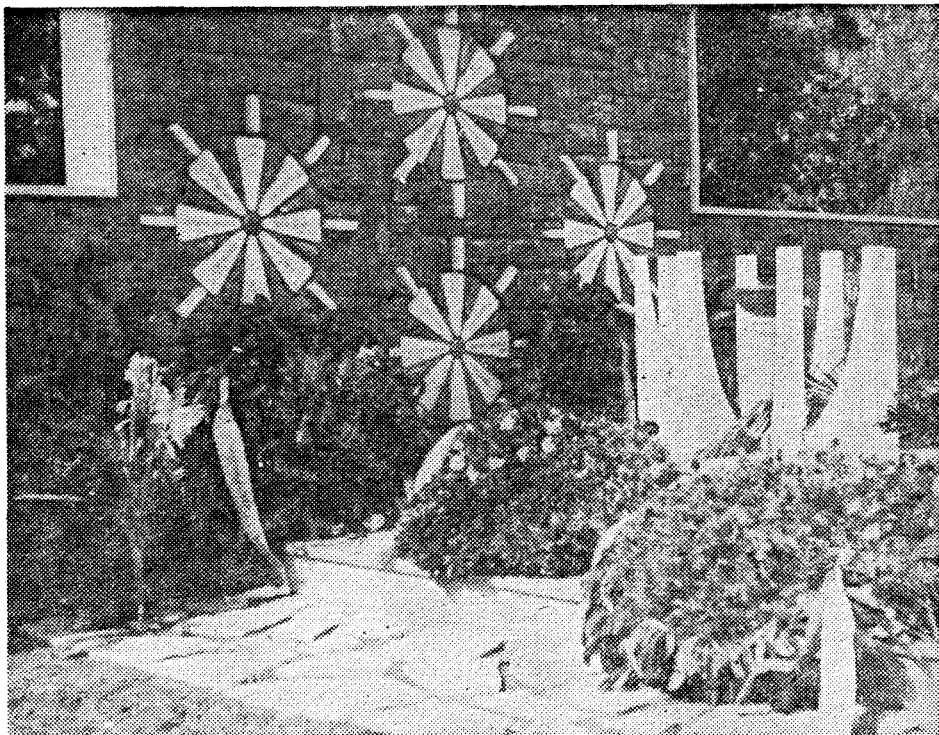
KOSTANJEVICA PRI LIGU

30-LETNICA POŽIGA VASI

Dne 6. oktobra 1943 so Nemci, ki so v dolini Soče, pri Ložicah, Plaveh, Kanalu in Ajbi doživljali prve večje partizanske napade na te postojanke ob železniški progi, pridrveli na Idrijsko in se znesli nad nemočnim civilnim prebivalstvom. Požgali so Kostanjevico, 19 domačij, in ubili dva vaščana. Tedaj je pogorela tudi osnovna šola, ki je rabila za partizansko bolnišnico 1. Soške brigade in Briško-beneškega odreda. Ranjenci so bili tedaj pravočasno evakuirani in rešeni.

Vaščani Kostanjevice, Liga in drugi bližnji vasi so se v soboto, 6. 10. 1973, zbrali v Kostanjevici in počastili spomin na žalostne, a slavne dogodke izpred 30 let, ko je bila vca vas sredi napornih narodnoosvobodilnih bojev. Devet vaščanov je padlo med NOB za našo svobodo. V kulturnem programu so nastopili učenci osnovne šole z Lige, moški pevski zbor, domači harmonikar in Ivo Gabrijelčič, ki je prvič javno predvajal svoj barvni film (na ozkem traku) o delu partizanske sanitete na Primorskem.

Znano je, da je na Idrijskem že precej domačij, ki samevajo in njihova okna slepo zro v zeleno naravo okolja. V 22 zasledkih, kolikor jih je od Srednjega do Korade, pa se ljudje, ki so ostali, trdoživno borijo za obstoj svojih domačij in za razvoj življenja v tem obmejnem in čudovito lepem kraju. Niti en zaselek nima javne razsvetljave. Kako bi bili ljudje srečni, ko bi v vasi svetili vsaj po dve žarnici, da noči ne bi bile tako temne! Ze razmišljajo, kako bi to dosegli. Lotili so se tudi obnove opuščene vojaške ceste iz Kanala mimo Čolnice na

Nova grobnica v Renčah, kjer počivajo posmrtni ostanki 23 padlih borcev

Lig in od tod mimo Melinkov do Britofa v dolino reke Idrijce. To bi bila najbližja in izredno lepa pot, ki bi povezovala Soško dolino z Beneško Slovenijo. Z njo bi ta predel veliko pridobil. Izredno lepo so si uredili pašno skupnost, kjer si z rejo pitanih govedi obetajo dober zaslužek.

Resnično, tu živijo ljudje, ki jim je treba dati priznanje za doslej opravljeno in uspešno delo ter jim pri tem tudi vsestransko pomagati. Saj že zavest, da pri delu in v naporih nisi sam, pomeni veliko vzpodbudo in pomoč. Sleherni materialni prispevek za razvoj teh krajev znajo tukajšnji ljudje s svojim delom oploditi tako, da kar največ zaleže.

CIRIL ZUPANC

MARIBOR

ŠTEVILNE USTAVNE RAZPRAVE

V Mariboru tudi člani borčevskih organizacij hkrati z drugimi občani vneto posegajo v razprave o zvezni in republiški ustavi ter statutih — občinskem in krajevnih skupnostih. O tej dejavnosti so precej govorili tudi na nedavni seji občinskega odbora ZZZ NOV Maribor. Sodelovanje borcev v razpravah so ocenili kot pomemben prispevek.

Na seji občinskega odbora so sprejeli tudi pravilnik o podelitvi pismenih priznanj članom borčevskih organizacij ter invalidom. Priznanje bodo podeljevali vsako leto ob dnevu borca. — Nadalje so obravnavali podražitev življenjskih stroškov in zvečane tarife v zdraviliščih. Potrdili so sprememljeno prispevno lestvico za borce, ki se bodo zdravili v zdraviliščih. Spodnja meja bo znašala 900 din (doslej 750), zgornja meja pa je 1250 din (doslej 1100). To pomeni, da bo član prost prispevka za zdravljenje, če poprečni dohodek družinskega člana ne presega 900 din. Pri dohodku nad 900 din bo prispevek znašal 30 odstotkov stroškov za zdravljenje v zdravilišču, pri dohodku med 1050 do 1250 50 odstotkov, pri večjem poprečnem dohodku pa bo moral član plačati vse prispevke sam. — Ustanovili so tudi aktiv ZZZ NOV mariborske občine in predlagali morebitne kandidate za VII. kongres ZKS.

D. MIKLAVEC

RENČE

ZGRADILI SO NOVO GROBNICO

V Renčah in okolici je bilo na raznih krajih pokopanih 23 padlih borcev. Grobovi teh so bili več ali manj zapušteni. Zato je bilo sklenjeno, da se izvrši prekop in se uredi skupna nova grobnica. To je bilo letos urejeno na krajevnem pokopališču v Renčah pri Novi Gorici. Odbor krajevnih organizacij ZZZ NOV Renče se je resno lotil dela in zgradil izredno lepo novo grobnico.

Materialno in denarno so jim pri tem pomagala naslednja podjetja: Kraški zidar, Šampionka, Goriške opekarne, Mizar Volčja Draga in Občinski sindikalni svet v Novi Gorici. Tako zbrana materialna pomoč je ocenjena na čez 4 milijone S din. Kakih 60 Renčanov je s prostovoljnim delom opravila dela, za katera bi bilo treba plačati vsaj 3 milijone S din. To so številne vožnje s tovornimi in osebnimi avtomobili, tu je težko delo, strokovno zidarsko in kamnoseško delo ter delo arhitekta. Vse je bilo udarniško narejeno.

Na krajevnem odboru ZZZ v Renčah so povedali, da so med vsemi, ki so pri tem sodelovali, največ prostovoljnih delovnih ur prispevali naslednji tovariši: Franc Arčon, Janko Pregelj, Franc Fajt, Franc in Roman Pregelj, Jože Krpan, Ivan Furlan, Stanko Lukežič, Stanko Spacapan, Jožko Stubelj, Anton Rusjan, Serafin Trojer, Roman Volk in Srečko Znidaršič. Načrt za grobnico je naredil mlad inž. Zeljko Vasilij pri SGP Gorica.

V soboto 13. okt. 1973 so se vsi, ki so pri grobnici sodelovali, zbrali v Temnici na Krasu, kjer so pregledali in ocenili svoje delo v preteklem letu ter se že začeli dogovarjati, kako bi prihodnje leto spet pripravili v vasi novo slovesnost — razvitje novega prapora svoje krajevnih organizacije. Podjetni in pridni ter nesebični, kakor so, bodo gotovo tudi to uspešno naredili.

C. Z.

bonboni VISOKI

VODIJO V KVALITETI

DOBOVANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

modularni blok

stropnik monta — višine 12 cm in 16 cm

pregradni blok — debeline 12 cm v »INDUSTRIJSKI PRODAJALNI« je na razpolago ves ostali gradbeni material (apno, cement, strešnik, salonit, elementi za dimnik itd.)

Kličite telefonsko št. 61-965 ali 61-805

TAKOJSNJA DOBAVA SOLIDNE CENE

JAVNA ZAHVALA

Pripravljalni odbor za zbor aktivistov Notranjskega okrožja OF in proslavo 30-letnice ustanovitve 13. SNOUB »Mirka Bračiča« se zahvaljuje vsem, ki so prišli 15. in 16. septembra na zbor v Cerknico. Poleg nekdanjih aktivistov OF in partizanov so se Zbora udeležile množice članov Socialistične zveze, delovne skupnosti in mladina iz vse Notranjske, Ljubljane in sosednjih občin ter tako dala priznanje vidni vloži notranjskih aktivistov in borcev med narodnoosvobodilno borbo in manifestirale privrženost Notranjceve Socialistične zvezi delovnega ljudstva in delavskemu razredu, nosilcu nadaljnje graditve socialistične družbe.

Posebno priznanje izrekamo Partizanskemu pevskemu zboru iz Ljubljane, Godbi milice in igralcem ljubljanskih gledališč, ki so z izredno izvedenim kulturnim programom navdušili desetstisočglavo množico ter ji posredovali enkratno in nepozabno umetniško doživetje.

Enako gre zahvala tudi godbam na pihal in številnim moškim pevskim zborom iz cerkniške, logaške in vrhniške občine za sobotni koncert partizanskih in ljudskih pesmi in glasbe. Peveci in godbeniki so želi nedeljeno priznanje več tisoč ljubiteljev domače pesmi, kar bo gotovo spodbuda za nadaljnji razmah vokalne in instrumentalne glasbe na Notranjskem.

Zahvalujemo se družbenopolitičnim organizacijam in skupščinam vseh štirih občin in številnim neumornim sodelavcem za zgledno organizacijo prihoda na zbor in sam potek zbora.

Končno smo dolžni zahvalo številnim gospodarskim organizacijam iz Notranjske in Ljubljane za gmotno pomoč.

PRIPRAVLJALNI ODBOR

CEKIN ZA KOŠČEK KRUHA

Nedavno sem na vlaku nehote prisluskoval pogovoru dveh starejših tovarišev. Pogovarjala sta se o hudih časih in trpljenju med drugo svetovno vojno. Zaradi sodelovanja v osvobodilnem gibanju ju je doletelo gorje kot mnoge naše ljudi: okupator ju je odgnal v taborišče. Trpela sta v Mauthausnu. Vmešal sem se v pogovor, ker sta omenjala pokojnega Nika Bernarda z Jesenice. Na vso moč sta ga hvalila. Povedal sem jima, da sem Nika prav dobro poznal in da sem bil tudi skupaj z njim nekaj časa zaprt.

Tako se je razpletel pogovor in vsi smo obujali spomine na trpljenje v taboriščih. Povedala sta mi, koliko dobrega je storil Nika v taborišču za tovariše. Vselej je bil pripravljen pomagati šibkim, ki jim je življenje viselo na nitki. Prav on je organiziral samopomoč v taborišču, da so reševali pred smrtjo tovariše, čeprav je sam zaradi tega tvegval življenje. Bernard je igral zelo veliko vlogo v Mauthausnu. Ostal je zvest sam sebi kot bivši aktivist OF tudi v taborišču. Značilno za Nika je, da mu je v taborišču nekoč neki Žid ponudil cekin za košček kruha. Nika mu kruha ni dal, a ga tudi ni sam pojedel — dal ga je najbolj potrebnemu našemu človeku, a seveda ne za cekin... SREČKO SARLI

LUKSEMBURŽANI — NAŠI ZAVEZNIKI V NOB

V TV-15 je bila 11. oktobra letos objavljena kratka novica, prispevek dopisnika Srečka Sorlija, pod naslovom Zanimiv gost iz Luksemburga.

V rezervnih policijskih bataljonih, ki so jih Nemci razporedili leta 1941 po okupirani Gorenjski, je bilo precej Luksemburžanov. 44. rez. policijski bataljon (RPB) je bil v Škofji Loki, 93. RPB na Bledu, 171. RPB v Radovljici, 181. RPB v Kamniku in Litiji ter 182. RPB v Kranju. Tako so miroljubni Luksemburžani, ki so leta 1940 izgubili svobodo, prišli v Slovenijo, kjer naj bi v okupatorjevih policijskih uniformah pomagali okupirati deželo, ki je dotlej sploh poznali niso.

Ze v bojih jeseni 1941 so spoznavali, da v tej zanje tuji deželi ne gre za vzdrževanje reda in miru, pač pa se tu bje osvobodilni boj, kateremu je težko predvideti razsežnosti in še težje nadaljnji razplet. Bili so soudeleženi pri spopadih na Rašici, okrog Kamnika, na Bokljuki, pod Stolom in v okolici Škofje Loke.

Dne 12. decembra 1941 je zaseda Cankarjevega bataljona pri Rovtuh nad Škofjo Loko napadla del 2. čete 181. RPB in pri tem pobila 46 nemških policistov. Z orožjem in opremo pobitih sovražnikov so se partizani po tej uspehi akciji kar solidno oborožili. Med padlimi policisti je bilo tudi nekaj Luksemburžanov.

Po tem dogodku so se Luksemburžani v uniformah nemških policistov začeli upirati svojim gospodarjem. Vse pogostje in glasneje so poudarjali, da ne bodo služili v nemških vojaških in policijskih enotah

PADLIM PARTIZANOM

Tu je naš prah.
Tu je naš mir.
Tu je naša svetla prihodnost.

Bridko nam je brez sonca...
Bridko nam je brez ljubezni...
Bridko nam je brez življenja...

Ne pozabite naše mladosti!
Ne pozabite našega darovanja!
Ne pozabite, da je naš prah žareč in da bo njegov žar vedno močnejši!

Janez Gorjan

v boju proti drugim okupiranim narodom in državam. Upor je bil sprva pasiven in Nemci niso energičneje reagirali nanj.

V bojih za Dražgoše, v dneih od 9. do 11. januarja 1942, je upor Luksemburžanov dosegel višek. Na Češnjici v Železnikih in na Rudnem, kjer so bili izhodiščni položaji za napad na partizansko obrambo pod vasjo Dražgoše, so se Luksemburžani uprli. Niso hoteli oditi v napad, poudarjajoč, da so tudi sami okupirani in da služijo v nemški vojski le za vzdrževanje reda in miru, nikakor pa ne bodo sodelovali pri nemških vojaških operacijah. V Selški dolini, kjer so ljudje tedaj najbolj neposredno doživljali nemški napad na Dražgoše, je doma govorica, da so Nemci tedaj pri vasi Rudno postrelili vod (30 do 40 mož) policistov Luksemburžanov, ki so se uprli svojim poveljnikom. V bojih za Dražgoše so bili policisti Luksemburžani izločeni iz svojih enot in še isti mesec z Gorenjske premeščeni drugam. Ljudje so tedaj menili, da so jih razporedili na vzhodno fronto, določeneje, kam so jih poslali, pa tedaj ni bilo moč zvedeti.

Obisk tega Luksemburžana, ki je letos prišel na Gorenjsko kot turist, je vsekakor zanimiv in njegovo pričevanje je točno. Morda niti sam ne ve, da je zaradi svojih odločnih in pogumnih rojakov, ki so se na Rudnem uprli oditi v boj proti partizanom, moral doživeti grozote nemškega koncentracijskega taborišča, kakor tudi mnogi njegovi rojaki.

Loški muzej bi naredil zelo prav, ko bi pri anagrafski službi v Luksemburgu poizvedel za imena tistih Luksemburžanov, ki so vpisani v mrliške knjige z datumom smrti 9. ali 10. januarja 1942. Nedvomno gre za smrt tistih policistov — Luksemburžanov.

borišč. Po vojni je dobil posebno odlikovanje Osvobodilne fronte, odlikovan pa je bil tudi z drugimi odlikovanji.

Anton Tomac

Antona Tomaca smo pokopali v Radmožancih pri Lendavi. Rodil se je leta 1918 v vasi Burja pri Delnicah (na Hrvaškem). Leta 1941 ga je okupator interniral. Tomac je bil dejaven v narodnoosvobodilnem gibanju od leta 1942. Po vojni pa je bil zelo delaven družbenopolitični delavec. Sprva je bil zaposlen v Kočevju, od leta 1950 pa v Lendavi. Kot hraber borec je bil večkrat odlikovan, prejel pa je tudi odlikovanje za zasluge za narod.

Stane Gulič

Od Staneta Guliča s Skopega na Krašu smo se za vedno poslovili 3. oktobra na domačem pokopališču. Rodil se je pred 61 leti. Bil je zmeraj odločno zaveden Slovenec. Leta 1940 je bil vpoklican v italijansko vojsko in uvrstili so ga kot Slovenca v kazenski bataljon. Po razpadu fašistične Italije se je takoj vrnil domov in se pridružil Kosovelovi brigadi. Po osvoboditvi je bil vsestransko delaven družbenopolitični delavec in med drugim tudi tajnik ZB NOV v domačem kraju. Užival je velik ugled med domačini, številnimi prijatelji in znanci.

Imeli smo ljudi

Vujadin Milošević

Vujadina Miloševića, upokojenega oficirja JLA, smo 1. oktobra spremili na zadnji poti na ljubljanskih Žalah. — Rodil se je pred osemindesetimi leti v Bosanski Krupi v revni družini. V narodnoosvobodilnem gibanju je sodeloval od samega začetka. V prvo krajiško narodnoosvobodilno udarno brigado je vstopil januarja 1943, ko mu še ni bilo 18 let. Med bojem te brigade je bil hudo ranjen. Odlikovan za hrabrost, za zasluge za narod in za vojaške zasluge. Ob koncu vojne so ga poslali v Sovjetsko zvezo, kjer je končal šolo za letalske mehanike in postal oficir tehnične službe našega letalstva. Po upokojitvi se je priselil v Ljubljano. Bil je zelo delaven v krajevni skupnosti in družbenopolitičnih organizacijah. S svojo skromnostjo in značajnostjo si je pridobil mnogo prijateljev.

Ivan Brozina-Slovan

Smrt Ivana Brozine-Slovana je globoko pretresla številne njegove soborce in prebivalstvo v Istri ter Slovenskem primorju. — Rodil se je leta 1920 v Jelšanah pri Ilirski Bistrici. Preživljal je hudo mladost kot delavec, ki je že štirinajstleten hodil na trdo delo na vrstah. Ob začetku vojne je bil v prvih vrstah

protifašističnih borcev. Dezertiral je iz italijanske vojske in stopil v prvo skupino partizanov v Slovenskem primorju; ta se je razvila v 1. brkinsko četo. Pozneje je četa prešla v Istro. Brozina je v Istri mnogo storil za nastanek in razvoj 1. istrske partizanske čete. Kot zgleđen komunist in borec je Brozina napredoval do uglednega partizanskega komandanta. Bil je pomočnik komandanta 1. istrske brigade Vladimirja Gortana. Po vojni je ostal v JLA in bil leta 1966 upokojen kot polkovnik, nakar se je ves posvetil družbenopolitični dejavnosti. Ohranili ga bomo v najlepšem spominu kot izredno hrabrega borca, zgleđenega komunisto in najboljšega tovariša.

Maks Kranjc

Maksa Kranjca iz Ivanjega sela pri Rakeku smo 1. oktobra pokopali na ljubljanskih Žalah. Rodil se je leta 1902 v Ivanjem selu v kmečki družini. Kot podoficirja in pozneje intendantskega oficirja v stari Jugoslaviji so ga oblasti zapostavljali in preganjali, osumljenega komunizma. Ze maja 1941 je postal sekretar terenske organizacije OF v Novem Vodmatu v Ljubljani. Bil je tudi vodja narodne zaščite. S skupinami sodelavcev je sodeloval pri raznih akcijah, tako pri miniranju dolenske železniške proge, pri razorožitvi vojakov itd. Varoval je ilegalce, zbiral orožje in druge potrebščine za partizane ter jih odpošiljal iz Ljubljane, tedaj zaprte z bo-dečo žico. Po izdaji so ga leta 1943 fašisti prijelili in ga gonili, z zasramovalnim napisom okrog vratu po mestu. Na policijsko so ga surovo mučili. Pozneje pa so ga Nemci v Begunjah uvrstili med talce, končno pa so ga poslali v Dachau. Preživel je še nekaj drugih ta-

nov, ki so se tedaj pod Dražgošami uprli in bili na kraju samem postreljeni. To je eden izmed nemških zločinov, ki še ni dovolj raziskan, hkrati pa je to zmaga človečanske ideje, ki so jo miroljubni Luksemburžani morali plačati z življenjem.

Ob ugotovitvi točnejših podatkov, števila in imen teh žrtve bi kazalo na Rudnem postaviti dostojno spominsko obeležje veličini tega dejanja. Ne dvomim, da bi Zveza združenj borcev in Muzejsko društvo v Škofji Loki in v Selški dolini to naredila, ko bi kdo zbral točnejše podatke o teh dogodkih.

CIRIL ZUPANC

KDO VE KAJ O PADLEM BORCU?

Na Hrušici pri Jesenicah je na desnem bregu Save pokopan neznan borec NOV. Na njegovem grobu je spominska plošča. Občinski odbor ZBZ NOV Jesenice si pri zahteva zbrati kar najpopolnejše podatke o padlih borcih na občinskem področju. Vendar ni mogel dobiti še zanesljivih podatkov o borcu, ki je pokopan na Hrušici. Zato ob tej priložnosti prosi vse borce in aktiviste, udeležence bojev na tem gorenjskem področju, naj mu vsakdo, kdor kaj ve o neznancu, pomaga ugotoviti, kdo je padli borec. V ta namen omenjamo tudi podatke še žive priče, Marije Lasnik-Zvagnove, ki je neznanega borca pokopala.

Bilo je pozno jeseni leta 1943 (morda tudi 1944), ko so neznan borec prinesli v njeno stanovanje na Hrušici hudo ranjenega borca. Prosil so jo, naj zanj hitro pri-skrbi zdravniško pomoč. Sama tega ponoči ni mogla storiti, zato se je obrnila po nasvet na soseda Robiča, ta pa je nemudoma odšel v gostilno »Pri Kostanjškju« telefoni-rat zdravniku dr. Marčiču na Jesenice. Zdravnik je pozneje ranjenca zasilno obve-zal. Pri odhodu je Lasnikovi povedal, da ranjencu ni mogoče pomagati, češ da je ran-jen skozi želodec. Ranjenec je že isto noč umrl. Lasnikova in sosed Robič sta borca pokopala, še preden se je zdaniło, na robu travnika pod pobočjem Mežaklje. Ranjenec je pred smrtjo Lasnikovi povedal svoje ime in priimek ter ji dal celo naslov svojih staršev in ji izročil nekatere osebne doku-mente, da bi jih poslala njegovim staršem. Lasnikova je po osvoboditvi dokumente po-slala na naslov staršev. Toda nihče izmed svojcev borca se ni oglasil in njihova usoda ni znana. Lasnikova pa je pozabila tako ime in priimek borca, kakor tudi naslov njegovih staršev. Spominja se še, da je bil neznanec lep fant, temnih las, bilo pa mu je kakšnih 25 ali nekaj več let. Tedaj je imel še očeta, mater in sestro, ki pa so bili izseljeni. Doma je bil nekje na Primor-skem. Ker se je to zgodilo pozno jeseni 1943, kakor meni Lasnikova, ko je že zm-rzovalo, je verjetno, da je bil borec iz kakš-ne prehodne enote koroških borcev (koroškega odreda). Po presoji občinskega odbo-ra ZBZ NOV pa je bilo to leta 1944. Zato bi utemnil biti borec iz 1. čete 1. bataliona jeseniško-bohinjskega odreda. Ta četa je bila 11. novembra 1944 napadena na rovtih na Mežaklji (pod Jerebikovcem). Od tam je bila Hrušica najbližje in Lasnikova hiša nat-prej pri rokah, ko je bilo treba prenesti ranjenca do zavišišča.

Podatke pošljite na naslov: Občinski od-bor Zveze združenj borcev NOV Jesenice, Titova c. 86, p. št. 64270 Jesenice.

250 KEGLJAČEV-INVALIDOV NA KEGLJAŠKI STEZI

Zveza za šport in rekreacijo invalidov Slovenije je tudi letos priredila področna tekmovanja v kegljanju. Področna tekmo-vanja so zaključena, nastopilo je 25 kegljaš-kih ekip (250 kegljačev). Iz vsakega pod-ročja sta se uvrstili po dve najboljši ke-gljaški ekipi v republiško prvenstvo.

Iz področja Primorska — Notranjska sta se uvrstili ekipi: Koper 812, Nova Gorica 747, Gorenjska — Zasavje: Trbovlje 803, Hrastnik 751, Ljubljana — Dolenjska: Ljub-ljana 714, Zveza gluhih, Ljubljana »Kometa« 664, Štajerska — Koroška: Ravne na Ko-roškem 760, Maribor 740 podrtih kegljev.

Področna tekmovanja so bila zelo dobro pripravljena in zaslužijo vso pohvalo nji-hovi prireditelji: Ajdovščina, Hrastnik, Slo-venj Gradec in Ljubljana. Na kegljaških ste-zah je bilo opaziti, da se vključujejo v športno rekreacijo delovni invalidi, kar je zelo spodbudno in hvale vredno.

Republiško prvenstvo v kegljanju v bor-benih partijah, ki mu bo to pot pokrovi-telj SDI Maribor, bo v soboto 27. okto-bra 1972 na štiristeznem avtomatskem ke-gljišču »Konstruktor«. Osem uvrščenih ekip (80 kegljačev) od Raven na Koroškem do Kopra bo pokazalo svoje znanje. Za to tek-movanje vlada med igralci veliko zana-manje. Kdo bo republiški prvak je še preu-ranjeno govoriti. Lani je to bila ekipa iz Trbovelj.

Zelimo vsem športnikom — invalidom veliko podrtih kegljev in obilo športne sreče.

VINKO BOVCON

4. maj leta 1919 na Jesenicah

V zgodovinskem spisu »Boji v Rožu in Ziljski dolini leta 1918-19«, ki je izšel leta 1969 v jeseniškem zborniku »Jeklo in ljudje«, II. del, sem pri opisu dogodkov na Jesenicah 4. maja 1919, ki so sledili zavzetju severnega izhoda karavanškega predora po koroških nemških četah, uporabil tudi spomine tedanjega slovenskega poveljnika zahodne koroške fronte majorja Matije Stefina.

V TV 15 z dne 19. aprila 1973 pa tovariš Srečko Sorli »v imenu udeležencev koroških bojev izraža ogorčenje nad Stefinovim opisom« teh dogodkov in graja uporabo Stefinovih spominov kot vir za opis dogodkov na Jesenicah 4. maja 1919. Pravi, da koroški borci »odločno zavračajo Stefinove trditve o neredih in preplahu 4. maja (domnevam, da se je Sorliju le pomotoma zapisalo »4. aprila«) 1919 na Jesenicah, zlasti pa še, da je bila pripravljena delegacija delavcev, ki naj bi šli naproti Avstrijcem, da bi zasedli Jesenice.«

Težko si jemljem čas za odgovor. Pri opisu, omeni in označi dogodkov na Jesenicah 1919 pa gre tudi za vprašanja, ki so v našem zgodovinskem spisu splošno še zelo slabo obdelana in pojasnjena. Zato odgovorjam tudi na željo nekaterih tovarišev koroških borcev.

Majorja Matijo Stefina, od sredine januarja 1919 (potem, ko je bil prvi poveljnik, major Lavrič, težko ranjen ujet) komandanta zahodne koroške fronte, sem osebno poznal. Po vseh razgovorih, ki sem jih imel z njim, raznih srečanjih, ga imam v spominu kot resnega, preudarnega moža. Enostranski je mogel biti le, ker je presojal dogajanja tistih dni predvsem s stališča vojaške discipline in je v duhu razpoloženja mnogih častnikov tistih dni prehitro označeval tedanjo nediscipliniranost in protivojško razpoloženje z boljševidnostjo, komunizmom.

Iz lastnega opazovanja opisuje Stefin le razkroj discipline slovenskega vojaštva po umiku izpred karavanškega predora na Jesenice 4. maja 1919. Sorli se v imenu koroških borcev čuti zaradi tega užaljenega. Posebej se čuti užaljenega zaradi Stefinove ugotovitve, da je uvedel zopet red in disciplino s pomočjo polnih menažnih kotlov, češ: pogoj za discipliniranost in vojaško pripravljenost koroških borcev niso bili polni kotli.

A pri koroških borcih je treba najprej razlikovati med borci-prostovoljci in borci-mobiliziranci. Res je, da prostovoljci po porazu v prvih dneh maja 1919 niso zapadli moralnemu razkroju kakor velik del mobilizirancev. Pri Ljubeljski skupini, ki je bila sestavljena po večini iz prostovoljcev, npr. ni bilo niti enega primera dezertacije ali poiskusa zapustiti ofenzivni izhodišni položaj na Ljubelju. No, a tudi prostovoljci so bili pri polnih kotlih boljše volje kakor pri praznih. Kaj bi tisto!

Sicer pa je bil razkroj slovenske vojaške discipline in morale ob porazih in po njih konec aprila in v začetku maja 1919 močno splošen, čeprav le prehodni, razmeroma kratkotrajen pojav. Ta razkroj je opisan v zgodovinskem spisu »Vojaški boji na Koroškem leta 1918-19« (Zbornik Koroški plebiscit, Ljubljana 1970, str. 100-214), ki ga pa, tako se mi vidi, Sorli ne pozna. Stefinovemu opisu tega razkroja na Jesenicah je morda mogoče očitati le nekaj pretiravanja, enostranosti. Vojaštva, ki je zapuščalo Jesenice, ni zaustavljalo samo Stefin, temveč še drugi častniki, po pripovedovanju meni osebno zlasti nadporočnik Edo Pičman.

Ni mogoče zanikati, da so bile Jesenice z okolico 4. maja 1919 res zelo vznemirjene in da so se bale, da koroško-nemško vojaštvo skozi predor pri Hrušici ali čez Karavanke vdere proti Jesenicam. Stefin v svojih spominih pripoveduje, da ga je 4. maja v dopoldanskih urah obiskal inšpektor državni železnice Negovetič in ga »vprašal, ali res obstaja taka nevarnost za Jesenice«. Stefin mu je »izjavil, da za Jesenice ni absolutno nobene nevarnosti«. Toda še »celo dopoldne so vpraševali razne pošte, komandirji raznih žandarmerijskih postaj iz okolice Jesenic, kaj naj stori«. Ne morem si misliti, da bi si Stefin vse to izmislil. Pa tudi več drugih koroških borcev omenja v svojih spominih vznemirjenost Jesenčanov 4. maja 1919. Franc Stenovec in Bazilij Jeras na primer označujeta v svojih spominih razpoloženje na Jesenicah 4. maja 1919 kot »panično«.

Tudi v očitku Sorlija, da Stefin v svojih spominih trdi, da je bila delegacija delavcev pripravljena iti 4. maja Avstrijcem naproti, »da bi zasedli Jesenice«, pogrešam natančnost, informiranost. Ko omenja Stefin zahtevo delavcev, da se Jesenice predajo brez boja, navaja le besede ravnatelja

kranjske industrijske družbe ing. Hofmana, ki se je tisto dopoldne zglasil pri njem. Stefin sam razumeva te ravnateljeve besede tako, »da naj naša vojska zapusti Jesenice, za nadaljnje da bodo skrbeli delavci sami« (podčrtal U.). Nato še pristavlja: »Kakor sem pozneje zvedel, je bila pripravljena že deputacija, ki naj bi šla z rdečimi zastavami skozi predor nasproti rdečim bratom z one strani«. Predno izrečem o tem neko določnejše mnenje, naj navedem še nekaj drugih pričevanj o dogodkih 4. maja na Jesenicah in opozorim na širšo zgodovinsko situacijo tistih dni.

Od častnikov sta o raznih razburljivih dogodkih na Jesenicah v zvezi z umikom slovenskega vojaštva izpred karavanškega predora pisala največ dnevnika »Jugoslavija« (6., 8., 13., 15. maja 1919, št. 109, 111, 115, 117) in socialdemokratski »Naprejš« (6., 7., 8., 10. maja, št. 102-104, 116). Iz pisanja obeh častnikov se jasno vidi, da je bil 4. maj na Jesenicah res zelo buren in da preplah ni prehuda označba za razpoloženje Jesenčanov tega dne. Razen umika slovenskega vojaštva izpred karavanškega predora je mogla na Jesenice vplivati posebno še vest, »da nameravajo Italijani zasedati Bled, Bohinj in Jesenice« (»Jugoslavija«, 6. maja 1919, št. 102). Italija je na pariški mirovni konferenci, kakor znano, zahtevala za Avstrijo tedaj tudi jeseniški kot.

Prehajam s tem na vprašanja, o katerih bi si morali biti koroški borci pri pisanju spominov bolj na jasnem, kakor so si. A tudi nekaterim našim zgodovinarjem še marsikaj ni dovolj jasno ali nočejo vzeti na znanje. Koroški borci v svojih spominih navadno prezrejo dejstvo, da je bila v času vojaškega in plebiscitnega boja nemškaavstrijska socialdemokratska stranka vladna stranka, čeprav vedno v koaliciji z meščanskimi strankami. Do volitev 16. februarja 1919 so bili nemško-avstrijski socialdemokrati (čeprav v koaliciji z meščanskimi strankami in v vladi le s 4 ministri) najvplivnejša stranka. Zelo vplivni so bili tudi še v prvi koaliciji po volitvah 16. februarja 1919 do druge koalicije v oktobru 1919, torej v celotnem obdobju vojaških bojev na Koroškem. Redna avstrijska vojska, Volkswehr, s katero smo imeli tedaj na Koroškem opraviti (razen z alarmkompnijami in hajmverovci) je bila ustanovljena po zamisli socialdemokrata dr. Deutsch. V vojaških svetih te vojske so imeli socialdemokrati veliko besedo. O vsem tem so bili slovenski delavci, organizirani v Jugoslovanski socialdemokratski stranki, dovolj dobro poučeni. Razumljivo je, da so čutili do nemškoavstrijskih socialdemokratov simpatije. V duhu socialdemokratske internacionalne so jim zaupali, zaupali tudi tako organizirani vojski, njenim vojaškim svetom.

(Nadaljevanje prihodnjik)

Milan Škerlavaj-Petrač

ČASTNI OBČAN OBČINE KOČEVJE

Občinski odbor ZZB NOV Kočevje je 17. avgusta letos predlagal skupščini občine Kočevje, da proglasi Milana Škerlavaja-Petrača za častnega občana občine Kočevje. Skupščina je utemeljenemu predlogu ugodila, in Petrač je bil na slavnostni seji, ob občinskem prazniku in trideseti obletnici kočevskega zbora, 7. oktobra letos, proglašen za častnega občana.

Milan Škerlavaj-Petrač se je rodil 1. maja 1909 v Krškem. Član komunistične partije je od leta 1939. V narodnoosvobodilnem boju je sodeloval in bil med najvidnejšimi vodilnimi ljubljanskimi ilegalci ter sodelavci pokojnega tovariša Kidriča in Kardelja, že od aprilskega zloma stare Jugoslavije. Opravljal je številne, zaupne in pomembne funkcije. Spomladi 1942. leta je postal vodja Centralne tehnike KPS.

Ljubljansko ilegalo je zapustil 19. marca 1943 in odšel v partizane, kjer je ves čas opravljal številne, zelo pomembne naloge in bil vse do osvoboditve vodja Centralne tehnike za vso Slovenijo. Ves ta čas je deloval iz Kočevskih gozdov, Borovške gore na levem bregu Čabranke in Kočevskega Roga. Med prvimi partizani je ob kapitulaciji Italije prišel v Kočevje.

Takoj po kapitulaciji Italije je s svojimi tovariši in tovarišicami — med njimi so

Živa tradicija

Ljudje so še prav taki, kot so bili med vojno, toda kraji so se spremenili. Med vojno je bila Trebuša na Primorskem na osvobojenem ozemlju, prav tako pa so bile na osvobojenem ozemlju Poljane na Dolenjskem. Vsak partizanski borec ve, da so bila tam vrata vedno na stečaj odprta, da ni bilo izdajalcev, da je samo v Trebuši padlo šestinpetdeset mladih življenj za našo svobodo, pa na žalost še danes nimajo spomenika. Vaščani in mladina so vedno veseli če jih kdo obišče.

Bivši partizanski kurirji, ki te ljudi redno obiskujejo, so v soboto, 20. oktobra, odšli v partizanske kraje. Istega dne so obiskali kar tri vasi: Poljane na Dolenjskem, Gornjo Trebušo na Primorskem in Koprivno na Koroškem. Vse tri vasi so odmaknjene od večjih krajev, zaradi slabih cest so težko dostopne. Pozabljene so, čeravno dandanes prav tako potrebujejo pomoč, kot so jo v času narodnoosvobodilne vojne potrebovale partizanske enote, ki so se bojevale v teh krajih. Ze nekajkrat smo pisali o osnovni šoli v Poljanah. Pisali smo tudi o vaščanih iz Poljanske doline, ki so bili vsa vojna leta trdno na partizanski strani. Šolo so jim ukinili, zgradili so novo moderno v Dol. Toplicah, toda ljudje so ostali še tam in z njimi tudi slaba cesta. Cesta, ki bi se morala imenovati PARTIZANSKA MAGISTRALA, kmalu ne bo prevozna.

Nekdanje partizanske kurirje, ki so obiskali vasio skupno s predstavniki podjetij, so prisrčno sprejeli. Pionirji so pripravili kratek kulturni program in taborni ogenj, ob katerem so spekli kostanj, ki so ga sami nabrali. Kakor vedno so bili pionirji deležni daril, ki jih bodo potrebovali v šoli.

Tudi v Gorenji Trebuši, kjer še danes ho-

di v šolo 26 otrok, so bili veseli obiska. Po krajšem kulturnem programu, ki so ga pripravili pionirji sami, je bila obdaritev. Darila so zbrala podjetja; ki so prevzela patronat. Pionirji pa se niso razveselili samo obiska bivših borcev, marveč tudi otrok ljubljanske osnovne šole Prežihov Voranc, s katerimi so navezali že tesne stike. Veselo razpoloženje pa je kvarilo misel na slabo cesto. Tudi ta vas je pozabljena, čeprav je največ prispevala k narodnoosvobodilnemu boju. Največje navdušenje pa so kurirji doživeli v Koprivni na Koroškem. To je ena najskromnejših vasic v severni Sloveniji, kjer obiskuje šolo 45 učencev. V vasi je 62 gospodarstev (kmetij), ki so oddaljena več ur hoda od šole in imajo samo tri televizijske sprejemnike. Zato so bili presenečeni, ko so jim predstavniki Združenega podjetja ISKRA, tovarna za elektroniko in avtomatiko Pržanj iz Ljubljane, izročili televizijski sprejemnik.

Pionirji so priredili kratek kulturni program, ki so ga poslušali tudi vaščani in predstavniki družbeno političnih organizacij.

Enakega gostoljublja so bili kurirji deležni med obiskom vasic Lom pod Storžičem ob krajevnem prazniku.

Za uspeh v tej akciji pa se je treba zahvaliti delovnim skupnostim, ki so jo materialno podprle: ZP PTT Ljubljana, hotel Turist, Zavod Borec, hotel Slon, Jugoreklam, Slovenija avto, Termika, Tobak, Državna založba Slovenije, Sport — oprema Vižmarje, Soško gozdno gospodarstvo Tolmin, Scena, Gozdno gospodarstvo Kranj, Emko, Elektrotehna in Združeno podjetje Iskra.

MAKS BURGAR

Pionirji v Poljanah na Dolenjskem so se zahvalili nekdanjim partizanskim kurirjem.

Ljudi iz Kočevske se je obračalo nanj z raznimi težavami in vedno jim je šel na roko. Zato ga imajo vsi, ki ga poznajo, v velikem spoštovanju in radi, je dejal predsednik občinskega odbora ZB NOV Kočevje Drago Gril, ki je na slavnostni seji utemeljil predlog, sprejet z dolgotrajnim plaskanjem.

Predsednik Skupščine občine Kočevje izročila Milanu Škerlavaju-Petraču listino častnega občana

In dolina ne bo nič krajša, trebušanska noč nič svetlejša, vrh Poldanovca nič nižji, osamljenost nič bolj prijetna. Čas se le s težavo prebija mimo osamljenih domačij. S seboj nosi na upognjenem hrbtu napredek, ki je podoben noveletnemu darilu ali slučajnosti. Ne, dokler živijo v vasi ljudje, ni in ne sme biti prav nič nemogoče. Če je bila Gorenja Trebuša med narodnoosvobodilnim bojem ves čas podobna brsteči mladosti, neuklonljivi volji in srčnosti, če je bila ta vas v srcih premmogih partizanov pojem dobre matere, ne bo in ne sme biti nikoli pozabljena.

Mrtvi spomini pogosto niso prepričljivi. Če živijo v ljudeh, če se prenašajo iz generacije v generacijo, so kot reka, ki je vedno in ob vsakem primeru polna moči. Ne smemo dovoliti, da bi to moč izgubili, da bi osiromašili kraje, kjer se je kovala naša prihodnost, da bi pozabili na hribovske kraje, ki so nekoč dajali utrip naši revoluciji.

V Dolenji Trebuši sem se poslovil od asfaltne ceste. Pred menoj se je zarisala več kakor deset kilometrov dolga makačadamska pot, kakršnih je v tolminski občini približno sto petdeset kilometrov. Slišal sem praviti, da je mogoče priti v Gorenjo Trebušo kar po treh poteh. S cesto proti Gačniku se bo prometna povezava še razširila. To obvestilo je bilo tako prijetno, da se mi je zdelo že v prvem trenutku močno pretirano.

Po nekaj kilometrih vožnje visoko v bregu nad potokom Trebušo se je cesta razdelila v dve smeri: proti Čepovanu in tja, kamor sem bil namenjen. Nekajkrat sem se ustavil, da bi ugotovil kje je vrh Hudournika, Planinice in Zelenega roba, daleč na drugi strani G. Trebuše. Orientacijsko slabo „podkovan“ sem se moral prepustiti vodenju mojega nosu. Še nekaj: nič slabega o cesti iz Dolenje v Gorenjo Trebušo. Toda v tem trenutku vam že smem povedati, da sem imel srečo. Pred dnevi je komunalno podjetje navozilo pesek in vzorno popravilo sicer „pretresljivo“ cesto. Na njej je bil cestar z lopato kakor igla v travi.

»Na dvanajstih kilometrih poti je ena sama delovna moč premalo,« mi je po nepotrebnem zatrjeval. Povedal je tudi, da združnega doma ne morem zgrešiti; to da je njihov edini ponos in zelo redka pridobitev te vasi, odkar so jo zapustili partizani.

»Vidite se, ker vam nisem opisal poti? Videl sem le gozdove, sem in tja osamljeno domačijo daleč od poti, peneci se hucournik in odsluženi mlin. Tudi ruševine, še vedno pretresljivo zgovorne, so žele med sadniki. In še nekaj: opazil sem električno napeljavo in nekakšen transformator. Pozneje sem izvedel, da je to miniaturna elektrarna, ki so jo zgradili vaščani. Torej le ni tako hudo, kot so mi pravili, je vrelo v mislih, ko sem pritisnil na zavore pred vaškim ponosom, v katerem tiči tudi šolski razred.

Najprej zvedavi pogledi skozi okno, za katerim je bil prodajni pult in osamljena podoba prodajalca v trgovini.

»Nisem prišel po petrolej,« sem spregovoril med vrati. »Saj imate elektriko in, kot vidim, tudi telefon.«

Adolfa Kumarja iz Podrateje, predsednika krajevne organizacije Združenja borcev in „štacunarja“ sem podrezal v Ahilovo peto.

»Elektrika? Samo štirinajst hiš v Gorenji Trebuši se lahko pohvali z elektriko. Ne, pohvaliti se ne morejo. Z udarniškim delom in materialom, ki ga je prispevala občina, smo prišli do diname z nekaj konjimi močmi. Pred štirimi leti je prvič zasvetila luč v teh štirinajstih domačijah. Zal pa se potok Jelenk v poletnem času osuši, pozimi pa zmrzne in vse je tako kot je že stoletja. Morda bi bilo pametneje, ko bi postavili dinamo na potok Trebušico, ki je z vodo mnogo bolj bogat. Nekaj več kot kilometer seže ta električna moč. Ljudje, ki niso prišli do električne razsvetljave, so to razumeli — morali so razumeti. Ni se razplamtela jeza na račun tega ali onega. Sicer pa ni prav nobenega upanja, da bi prišli v tem kraju do „prave“ elektrike. Zdi se, da smo se s tem sprijaznili!

Cesta trenutno res ni slaba. Imeli pa smo velike težave v zimskem času. Lani nam je končno priskočilo na pomoč komunalno podjetje. Lahko si mislite, da zvijugane in zelo ozke ceste ni lahko pljučiti. Vaški plug je bil rečna rešitev. Povedati pa velja, da se nekateri vaščani vsak dan vozijo v službo, medtem ko se večina vrača domov šele ob koncu tedna...»

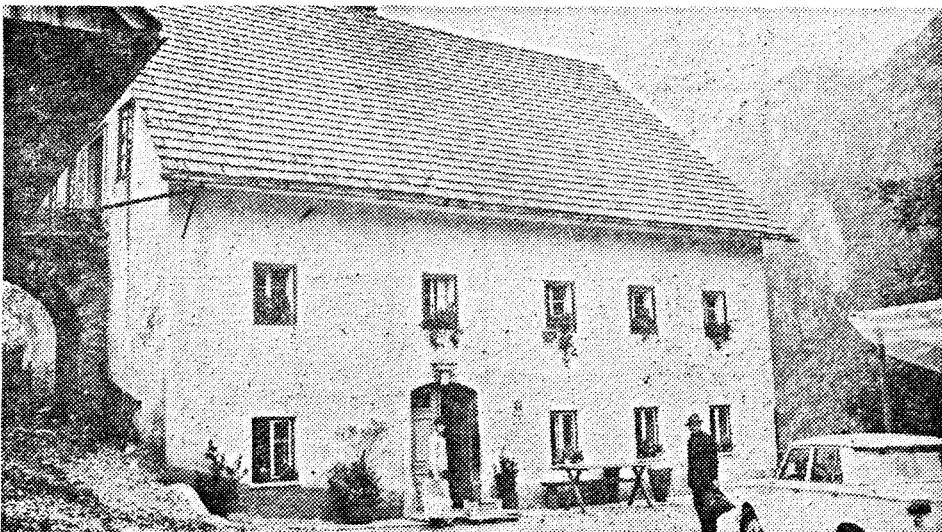
V G. Trebuši je 114 hišnih števk, med katerimi je kar 38 zapuščenih in praznih. Večina mladih je zaposlena v oddaljenih industrijskih predelih: Cerknem, Idriji, Gorici, Kobariду... V tej krajevni skupnosti je 165 članov ZZB NOV. Minimalne priznavalnine in starostne pokojnine ne morejo rešiti slabega socialnega položaja. Usoda vasi je podobna usodi mnogih gorskih vasi. Naselju bi bila potrebna večja moralna in materialna pomoč.

»Menda se zdi skupščini občine Tolmin, da je naša vas v zadnjih vzdihljajih in da se kakršnakoli vlaganja ne bi več izplačala. Vemo, da je idrijska občina poskrbela, da je dobila elektriko vsaka vas vse do meje s tolminsko občino. Meje...? Očitke s tem v zvezi je mogoče pogosto slišati na naših občnih zborih. Električni svetilnik na Lazni, Vojskem... Mi v sredini, v tej dolini, smo pozabljeni. Tudi to vemo, da je tolminska občina precej revna in dotirana. Nekaj pa bi se verjetno le dalo narediti v našo korist, in ne samo v našo!

Vemo, da je v našem kraju sleherni va-

ščan sodeloval med NOB s partizani, da je dala naša vas šestinpetdeset žrtev, ki jim do danes še nismo mogli postaviti spominskega obeležja. Morda smo krivi mi, a verjetno je kriv še marsikdo.»

Z Adolfom sva stopila v skladišče, kjer mi je pokazal zgodovinsko zanimiv telefon. Zgodi se, da je včasih z njim mogoče celo telefonirati. Telefonsko linijo, ki povezuje G. Trebušo s Čepovanom, so napeljali že Italijani. Vezisti IX. korpusa so jo obnovili, zob časa pa jo je dandanes skoraj popolnoma uničil. Bodo prišli vaščani G. Trebuše do novega — morda brezžičnega telefona? Krivi so, ker so se rodili v tej skriti dolini, kjer celo brezžični telefon ne deluje (če ne postavijo antene na vrh Poldanovca ali kam drugam!). Krivi so, ker se niso po vojni vsi skupaj preselili v dolino ka-

Gorenja Trebuša je osemnajst kilometrov dolga vas

žestinpdeset žrtev. Dandanes jim niti spomenika ne moremo postaviti. Na vseh straneh naletimo na nerazumevanje.

Obljubili so nam brezžični telefon...! Električna dinam na potoku Jelenk za nas ni rešitev. Normalnega življenja v teh hribih ne moremo in ne smemo pričakovati. Vseh zaselkov verjetno ni mogoče elektrificirati. Telefon pa nujno potrebujemo. Saj ne zahtevamo veliko. Nekateri mislijo, da bo Gorenja Trebuša v nekaj letih popolnoma izumrla. To se ne bo nikoli zgodilo. Ponekod so se mladi kljub vsemu oprijeli gospodarjenja. Tudi kmetijska politika se spreminja v naše dobro. Spremeniti pa bo treba še marsikaj. O kmečkem turizmu še ne moremo razmišljati. Potrebujemo osnove, na katerih bi začeli graditi. Čakamo že zelo dolgo. Še sreča, da nismo nečakani!

Soško gozdno gospodarstvo ima pri reševanju nekaterih naših problemov zadnje čase precej razumevanja (urejanje ceste). Kmetijska zadruga pa nam ni veliko pomagala. Politika kreditiranja si pri nas še ni utrla poti. Ko smo prosili kmetijsko zadrugo v Tolminu, da bi nam uredila živilsko tehcnico, smo naleteli na gluha ušesa. Vsa leta po vojni smo morali voziti živino na tehtanje v Dolenjo Trebušo. Pozneje smo sami zagrabili za delo in zdaj se lahko pohvalimo z lastno tehcnico.

Ne, Gorenja Trebuša kljub vsemu ne bo nikoli izumrla — ne sme!

V šoli je bilo toliko živčava, kolikor ga lahko naredi osem otrok. Sicer pa je v tolminski občini kar šestnajst šol, ki so tej

»Mislim, da ne moremo obravnavati položaja G. Trebuše drugače kot celo vrsto naših hribovskih vasi, ki imajo naša občina zelo veliko: šentviška gora, Ponikve, Pečine in vasa vasi v Baški grapi, pa tudi ob bregovih Soče. Prebivalci teh krajev v bistvu ne plačujejo občini nikakršnih davkov. Kmetom v višinskih predelih smo zgradili ceste. Tam, kjer so pogoji za razvijanje sodobnega kmetijstva, smo želeli omogočiti ljudem kredite z minimalnimi obre-

Zadrugi dom s trgovino in šolo

LJUDJE V GORENJI TREBUŠI SE NISO SPREMENILI

TODA SAMO OD MORALNIH KREPOSTI SE NE DA ŽIVETI

kor turist s šotorom v drug kraj. Neresne misli!

Za pultom se je ustavila mamka, ki je peščila debelo uro, da je prišla iz Žamperč v trgovino. Širkovo moko bo kupila, da bo lahko kuhala žgance in močnik. Tudi petrolej se bo znašel v njenem nahrbtniku in liter vina, da pri hiši ne bo tako žalostno.

Čeprav je dolina G. Trebuše dolga kar osemnajst kilometrov in so hiše bolj redke kakor loterijski dobitki, sva se našla. Mislim sem, da bom moral lep kos poti prepeščiti, da bom prišel do Franca Podgornika, tajnika krajevne skupnosti G. Trebuše. Z nahrbtnikom v rokah se je ustavil pred združnim domom. Naj vam povem, da je bil med vojno partizanski učitelj in tudi predsednik narodnoosvobodilnega odbora za obe Trebuši. Kar verjeti ni mogel, da je prišel novinar v njihovo vas. Zgodilo se je sicer, da se je kdo pripeljal tja gor v črnem mercedesu in se vrnil, ne da bi segel v roko tistim, s katerim je bil med vojno povezan z bratovsko vezjo.

»Našim prebivalcem je bilo takrat, v obdobju velike revolucije jugoslovanskih narodov, veliko obljubljenega. Od obljub je ostalo hudo malo. Sicer pa je za nas pomenilo ogromno že to, da smo lahko po tolikem času spet govorili in delali s slovensko govornico. Pri meni doma ležijo arhivi, s katerimi Trebušani lahko dokazemo, koliko smo prispevali v datjavah za naš narodnoosvobodilni boj. Če bi preračunali v stare dinarje — sto dvaideset milijonov. Vas, ki je takrat imela 650 prebivalcev, je dala

podobne: kombinirano poučevanje. Niso mačje solze dobili učiteljsko moč za take kraje. Otroci višjih razredov osnovne šole so ves teden v dijaškem domu v Tolminu. V petek jih odpeljejo domov. V tolminski občini se več kot sedemdeset otrok dan vozi v šolo. Število otrok na podružničnih šolah se iz leta v leto manjša. Ponekod grozi, da bodo take šole ukinili.

Nad šolo v G. Trebuši imajo pokroviteljstvo partizanski kurirji. V tej vasi je bila med vojno kurirska karavla P—7, osrednja kurirska postaja za Primorsko. Kurirji so dobro poznali razmere v teh hribovskih zaselkih med vojno, in zdi se, da tudi današnje stanje tu gori še najbolj poznajo. Kaj pomeni pokroviteljstvo v takšem kraju? Pogosto to, da osrečuje otroke tudi s tistim, kar so ponekod v mestih že zavrgli. Najvažnejši pa je — obisk. Prijazna beseda, klepet o vsakodnevnih težavah, o življenju, ki zahteva veliko volje in odločnosti in ki še vedno spominja na obdobje našega boja. Imel sem se priložnost prepričati, da nekateri tovariši iz skupščine občine Tolmin za to pokroviteljstvo niti ne vedo. Saj celo učiteljica natančno ne ve, kje poučuje. Pred dnevi, ko so kurirji ponovno obiskali šolo, so ji pokazali hišo, v kateri je delovala kurirska karavla P—7. Kurirji od leta 1968 (ko so prevzeli pokroviteljstvo!) opozarjajo odgovorne tovariše na težave te in drugih vasi tod okrog. K sodelovanju vabijo številna podjetja, tudi javna občila — največkrat neuspešno. Ne, podjetja so pripravljena priskočiti na pomoč. Kurirji so zaprosili za en televizor, dobili so dva. Ta-

stmi. Urejenih je bilo približno petdeset kmetij, žal v G. Trebuši nobena. Dejstvo je, da v G. Trebuši ni dobrih gozdov, s tem v zvezi tudi perspektiv ni. Kilometer daljnovoda stane od sedem do osem milijonov starih dinarjev. Za razsežnosti G. Trebuše bi tako potrebovali na stotine milijonov. Letos elektrificiramo Stopnik. Drugo leto bomo spregovorili o Gorenji Trebuši. Električno bomo napeljali v tisti del vasi, kjer živi več ljudi. Ne moremo si privoščiti elektrifikacije tistih predelov, ki bodo čez nekaj let nenaseljeni.

Ta kraj bi že imel brezžični telefon, toda v dolini so preizkusi pokazali, da ni potrebnega signala... sprejema. Odkar so rešeno postajo postavili na Skalnici (ali nekje na Goriškem!), še ni bilo meritev v tej zvezi.

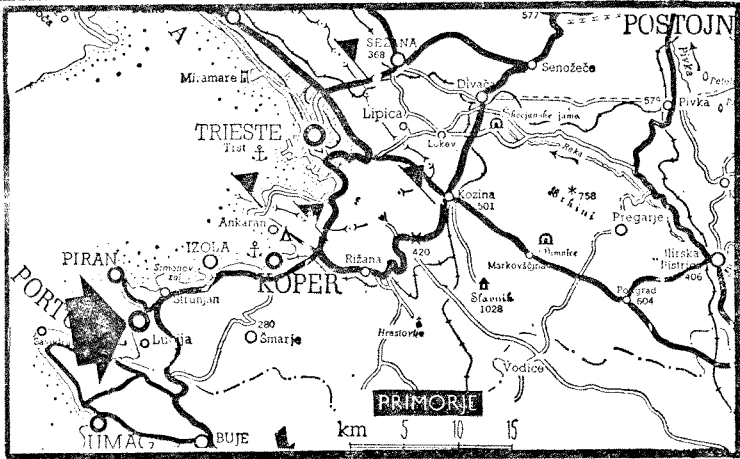
Mi smo dotirana občina, ki nima niti dinarja za negospodarske investicije. Ne sodimo sicer v skupino nerazvitih občin, smo pa takoj za njo. Republika nam da za osnovno dejavnost šolstva še vedno polovico sredstev...

In še nekaj: prebivalci Gorenje Trebuše so izredno potrpežljivi ljudje. Ostali so takšni, kot so bili med vojno — skromni, pošteni, tovariški in ljubeznivi...»

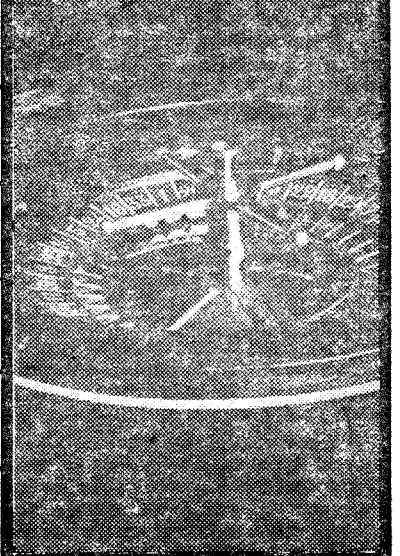
O tem sem se tudi sam prepričal. Toda dandanes samo od moralnih kreposti ni mogoče primerno živeti. Del teh kreposti bi bilo potrebno dati še v drugo družbeno sredino in od tam v take kraje malo več dejanske pomoči.

Besedilo in fotografije: SILVO TERŠEK

Nagradna križanka CASINO št. 80

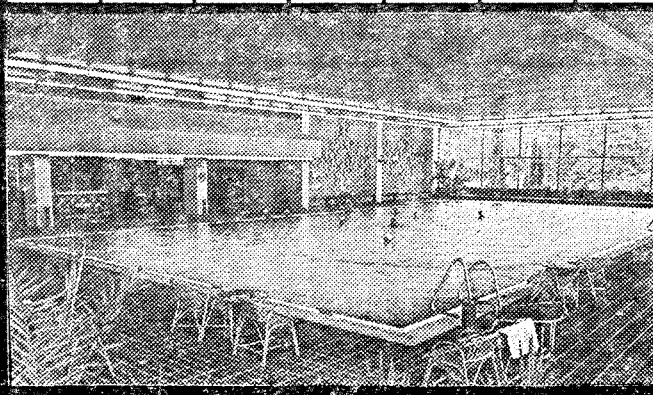
SESTAV:L: KOPRIVŠEK	NEPRISTEN SPIS	VIŠINSKA TOČKA	VISOK GORSKI VRH	VEČDELNA SKLADBA	UDARCI S PALICO	SVETIŠČE BOGINJE ATENE	POLAGALEC TERACA
SPRETEM TELOVADEC							
NEPRE- MIŠLJENE POTROŠNJE							
ZDRAVNIK ZA UŠESNE BOLEZNI							
VOJAŠKA OKREPČEVAL ORIENTALSKA MERA							

RISAL: J.K.	PUŠČAVNIK	DRAGA KOVINA	SLOVENSKI KOMPONIST	TOVARNA V CELJU	TRENJE	POVRTNINA
SPLETJE, SPLETEK						OKSID
ZNANI AMERIŠKI WESTERN						SKUPNE ZAPOREDN. STRELOV AMA KARIČ
PRVENSTVO NAJSTA- REJŠEGA						
PESTNER				AMERICIJ	VELIKA PTICA INDONEZIJ. ŠAHIST	
MESTO V BOKI KOTORSKI						OBOROŽENA TATVINA TORINO
VODIČ LUTK						
KOLOMAN				PRIBOR ZA REZANJE		

			BEOTIJEĆ					
			HUBAD					
				REJNIK				
				TUJE Ž.IME				
						NAZORJEVO DELO	BORILNI MEĆ	
	NEUMEN	INDIJANS. PLEME					VRSTA JUŽNOAME. ŽELVE	MESTO NA DUGEM OTOKU
		DRAGO PEĆKO			NOVO MESTO			HRVAŠKA IGRALKA (INGE)
					DJURO PUČAR			
			NIELSEN					STARO JAPONSKO MESTO
		STARO- EGIPTOVSKI VLADAR	MRČES	PUBLICIST VIDMAR				OONA CHAPLIN
								MELODIJA
	REKA			GL.MESTO JORDANIJE				
	ITALIJANS. REKA			ODPRITINA V ZIDU				

	HOTEL V PORTOROŽU	ILIREC	ITA
			
		KUHINJSKA POSODA	TROTJI PANJ
ESTONEC			

VIDIK, RAZGLED									
RAZLIČNI ČRKI									
➡						HOTEL V PORTOROŽU	➡		
➡					SKOPJE	ZBOR TREH PEVCEV			
						MEDMET OB UDARCU			
HRVAŠKO M.IME									
NEMŠKI FILOZOF				KOTOR			FINSKO JEZERO	POLICA ZA KNJIGE	

OSKAR RAMOVŠ	KRANJ		
	LJUBO CEGNAR		
CASINÓ PORTOROŽ	DARUVAR		
	MAHKOTA		
GERMANSKI OREL			
IV. MESEC			

Nagradni kupon 80

Priimek in ime

poklic

Točen naslov in pošta

▶					UMORITEV	DEL NOGE
HOTEL V PORTOROŽU ▶						
ODOBRITEV, PRITRDITEV						
IT. RADIO IN TELEVIZIJA				ORANJE		
PRITOK RENA				KONEC POLOTOKA		

Razpis nagradne križanke

Zavod za turizem iz Portoroža skupaj s slovitno igralnico »CASINO« je tokrat naš poslovni gost. In kdo izmed vas še ni obiskal Portoroža? Mednarodno morsko klimatsko letovišče in zdravilišče leži v zavetni legi Piranskega zaliva. Številni udobni hoteli, prijetne zasebne sobe in počitniška stanovanja ter izvrstne restavracije z mednarodno kuhinjo in obmorskimi in nacionalnimi specialitetami... Obsežna kopališča z urejenimi peščinami, pokriti bazeni z ogrevano morskovo vodo, termalne kopeli, savne, masaže, kozmetični saloni... Se bi lahko naštevali, toda kaj — Portorož ne slovi od danes in včeraj. Pridite tudi v teh jesenskih dneh, da se naužijete čistega zraka.

Vi, spoštovani reševalci, pa pohitite do 5. novembra 1973 z rešitvami. Takoj naslednje dni bomo objavili tri pravilne in izžrebane.

Ker obljuba dela dolg, smo tokrat malce popestrili izbor nagrad. Lesna industrija iz Litije nam je priskočila na pomoč s svojimi kvalitetnimi izdelki z plexiglasa.

Kot prvo nagrado za srečnega izžrebanca smo namenili: Eno višeeo svetilko »MARS I«, kot drugo — prosto stoječo svetilko »VERA«, tretja pa je naša knjižna nagrada »Ku-Klux-Klan«.

Prvi dve nagradi nista ravno poceni, zato pohitite s pravilno rešitvijo!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

za vaše stanovanje

- ki ga želite na novo opremiti,
- mu spremeniti videz
- zamenjati, kar vam ne ugaja več in
- dodati drobne detaile,

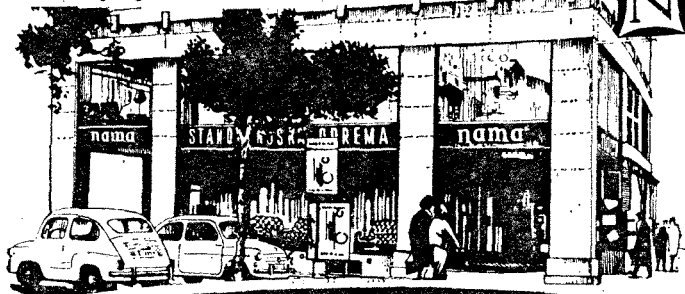
da se boste v njem počutili zadovoljni,
boste našli, kar vam je potrebno

BLAGOVNICI S STANOVANJSKO OPREMO

nama

Ljubljana — Wolfova ulica 1

PODJETJE ZA PREDELAVO KOVIN • MONTAŽA IN LIVARNA

ALUMINIJ KOMEN

66223 KOMEN • SLOVENIJA — TEL. (067) 74-710

ALUMINIJ KOMEN izdeluje:

- kovinsko opremo za skladišča in trgovine
- fasadna dela iz aluminija na stavbah
- okna in vrata iz aluminija
- kioske vseh vrst do veličine 100 kv. m
- hidravlična zapirala za vrata
- napajalnike za govedo
- aluminijški odlitki vseh vrst — po naročilu

DOLENJSKE BANKE IN HRANILNICE V NOVEM MESTU

IN POSLOVNIH ENOT V KRŠKEM,
METLIKI, NOVEM MESTU,
TREBNJEM IN NA MIRNI

KJER ZBIRAJO HRANILNE VLOGE IN JIH
OBREŠTUJEJO OD 7,5 DO 10%.

VODIJO ŽIRO RAČUNE IN DEVIZNE RA-
ČUNE OBCANOV.

OPRAVLJAJO DEVIZNO-VALUTNE POSLE
IN ODKUP TER PRODAJO DEVIZ.

DAJEJO KREDITE ZA STANOVANJSKO
GRADNJO, POSPESEVANJE KMETIJSTVA,
OBRTI IN TURIZMA NA PODLAGI NAMEN-
SKEGA VARČEVANJA.

ODOBRAVAJO KRATKOROČNE IN DOLGO-
ROČNE KREDITE.

OPRAVLJAJO VSE DRUGE BANČNE POSLE.

ZAUPAJTE DBH SVOJE DENARNE ZADE-
VE, SAJ JE TO VAŠA BANKA.

31.
OKTOBER

svetovni dan varčevanja

Pri svojih vsakdanjih
stikih z banko — koristite
naše usluge,
ki vam jih nudimo
v Kopru, Izoli, Ilirski Bistrici
Komnu, Novi Gorici,
Cerknici, Piranu,
Portorožu, Postojni, Pivki,
Sežani, Starem trgu, Vipavi
in na Kozini!

kreditna banka koper

stanovanje za vas

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GORICA - NOVA GORICA

Šest bistvenih prednosti naših stanovanj:

NAJSODOBNEJSI NACIN GRADNJE — osvojili smo sistem tunelskih opažev, ki je najso doberjši v Evropi in predstavlja industrijski način gradnje.

CENENOST — v ceni smo konkurenčni, v zadnjih letih je bil m² našega stanovanja med najcenejšimi v Sloveniji. Trudili se bomo, da bomo cenenost obdržali tudi vnaprej.

SOLIDNA IZVEDBA — vgrajujemo najkvalitetnejše izdelke, s katerimi razpolaga tržišče, in jih po potrebi dopolnjujemo zaradi posebnih klimatskih pogojev (zaščita proti vetru in soncu). Največjo pozornost posvečamo toplotni in zvočni izolaciji.

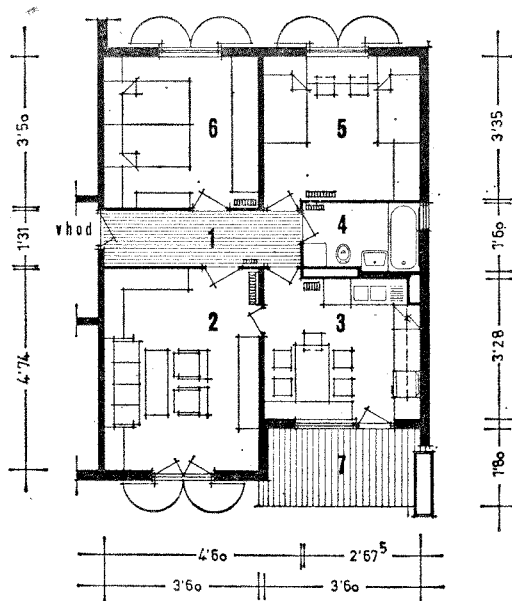
FUNKCIONALNOST PROSTOROV — naše specializirane službe raziskujejo trg, njegovo kupno moč, najboljše strukturo stanovanj, proučujejo najbolj primeren tip stanovanja, njegovo površino pri optimalni uporabni vrednosti ter po teh izsledkih projektirajo in izvajajo.

IZROČITEV V DOGOVORJENEM ROKU — kupci naših stanovanj dobe ključne stanovanj do dogovorjenega dne. To je zasluga programiranega in koordiniranega dela vseh služb v podjetju.

OPREMLJENOST OBJEKTOV S STEVCI ZA VSE VRSTE ENERGIJE — vsako stanovanje je opremljeno s števcem za vodo in elektriko ter kalorimetrom. S tem smo odpravili nezadovoljstvo stanovalcev in jim omogočili pravično plačevanje dejanske porabljene energije.

BORCEM IN INVALIDOM PRIPOROČAMO NAKUP STANOVANJ V SEMEDELJI PRI KOPRU

GLEDE CEN SE OBRNITE NA POSLOVNO ENOTO SGP GORICA — V KOPRU, tel. 22 476.

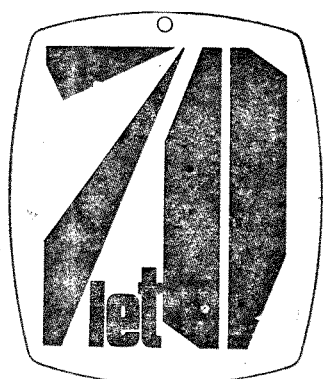
SGP „GORICA“ NOVA GORICA
PE KOPER tel. 22-476

zastopnik:
STANOVANJSKO PODJETJE OBČINE KOPER

TROSOBNO STANOVANJE
v stanov. stavbi LB - K/3

OZN. 3 I

1	PREDPROSTOR	6'03 m ²
2	DNEVNA SOBA	17'06 m ²
3	KUHINJA	11'84 m ²
4	KOPALNICA	4'10 m ²
5	SOBA	12'19 m ²
6	SPALNICA	12'60 m ²
7	LOGGIA	6'56 m ²
	NETTO POVRŠINA	70'38 m ²
	KLET	cca 2'33 m ²

PeKo

sionon®
sladek kot sladkor

sladilo za
diabetike

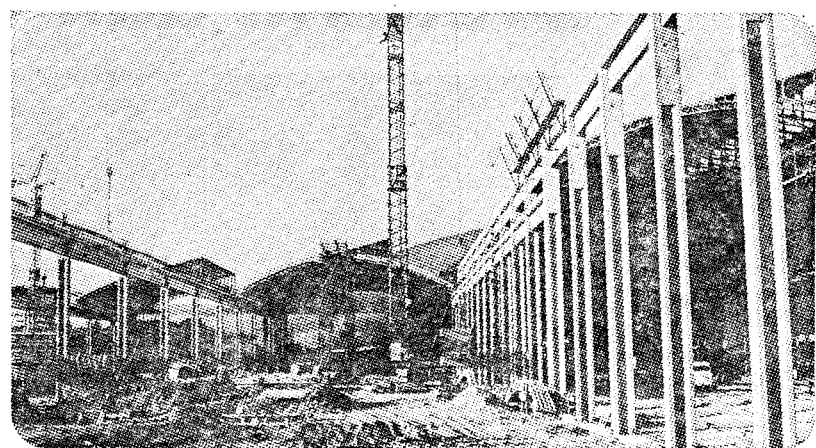
Po licenci
BAYER Leverkusen
Zvezna republika Nemčija

Polni
PORTOROŽ
prehrambena industrija

SGP „GORICA“ PE-OGP NOVA GORICA

PRVOMAJSKA 39 — telefon 22-712

Otiški Vrh — Iverica v gradnji

ločne hale sistema „gorica“

armiranobetonske montažne ločne hale sistema „gorica“ so preizkušene in našim razmeram prilagojena konstrukcija, ki smo jo kot člani generalnega združenja proizvajalcev montažnih betonskih elementov »vares« uvedli pri nas. Popolnoma industrijski način proizvodnje omogoča ceneno, hitro, natančno in veliko serijsko proizvodnjo konstrukcij, ki so primerne za gradnjo proizvodnih in drugih objektov v vseh klimatskih conah naše države. Statiko montažnih elementov nam izdeluje računski center FAGG iz ljubljane.

opis sistema „gorica“

montažni sistem armiranobetonskih ločnih hal je konstrukcija, ki jo sestavljajo stebri, nosilci, trižlenski loki z natezno vezjo in korita. zaradi majhnega števila tipiziranih elementov sistema „gorica“ je konstrukcija izredno prilagojena tlorisnim zahtevam in rešitvam projektov, bodisi v višini in razponu objekta ali v širini in dolžini sklopa objektov ločnih hal. montažne elemente transportiramo po cesti in železnici, podporno konstrukcijo, ki jo tvorijo stebri in nosilci, montiramo z avto dvigali, strešno konstrukcijo, ki jo tvorijo trižlenski loki z vezjo in korita pa z lahкими gradbenimi dvigali.

sistem „gorica“ je primeren za gradnjo vseh vrst:

— industrijskih, kmetijskih, športnih in drugih gospodarskih objektov.

prednosti gradnje po sistemu „gorica“ so:

- lahka konstrukcija
- velika izbira razponov pri zelo vitkih in statično izkoriščenih elementih
- hitro in precizna montaža
- suha montaža
- možnost etapne gradnje
- cenena gradnja
- možnost gradnje v vseh klimatskih conah.

montažne ločne hale so sestavljene iz elementov, ki:

- so izredno precizno izdelani iz visokovrednega armiranega betona
- se izdelujejo v tovarni na industrijski način, neodvisno od vremenskih razmer
- so odporni proti atmosferskim in kemijskim vplivom
- ne zahtevajo nobenih vzdrževalnih del v času eksploatacije objekta.

»Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij ljubljana« opravlja stalno kontrolo nad celotno industrijsko proizvodnjo montažnih elementov.

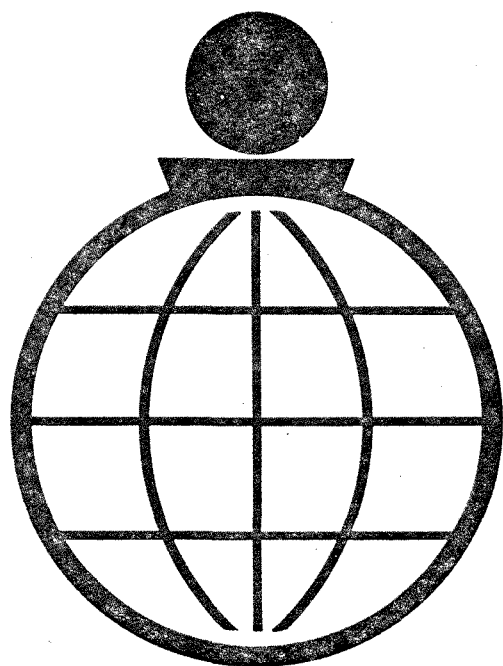
PREDSTAVNIŠTVO: LJUBLJANA — Kersnikova ul. 9/II — tel. 310-888

Ljubljanska banka

oktober
mesec varčevanja

gospodarska moč
je odvisna
tudi od varčevanja

Zaman bi bilo vsako naštevaje možnosti in ugodnosti, ki vam jih nudi sodelovanje z našo bančno hišo, če si z rezultati dolgoletnih izkušenj, tradicionalno zaupnostjo, zanesljivostjo in sodobno tehniko poslovanja ne bi pridobili dobrega mnenja o našem delu in si zagotovili ugleda, ki ga med vami uživamo. Zato se bomo zdaj v oktobru — mesecu varčevanja — še posebej potrudili, da bodo vaše lastne izkušnje še naprej pomenile merilo dobrih medsebojnih poslovnih odnosov.

Ko v Ljubljanski banki že tretje leto praznujemo mesec varčevanja, se iskreno zahvaljujemo za obisk vsem svojim starim poslovnim prijateljem, pa tudi vsem, ki se v teh oktobrskih dneh pridružujete milijonu in sedemsto tisoč naših varčevalcev. Upamo, da smo v prijetnem razgovoru utrdili ali na novo navezali prijateljske vezi.

Naše iskrene čestitke ob 31. oktobru, svetovnem dnevu varčevanja!

Ljubljanska banka

**SPLOŠNO
GRADBENO
PODJETJE**

GROSUPLJE

**S SVOJIMI POSLOVNIMI
ENOTAMI**

izvaja vse vrste gradbenih objektov in del, gradi najsodobnejše stanovanjske objekte za tržišče s priznano kvaliteto

Za cenjena naročila
se priporoča

LJUBLJANA — TOZD

**TOVARNA »JELKA«
BEGUNJE PRI CERKNICI**

Izdeluje:

opremo za hotele, gostinske lokale, delovne kabinete, jedilnice, dnevne sobe, leseno embalažo, ladijski pod in vse vrste žaganega lesa vse delo opravimo solidno in strokovno

**KONFEKCIJA
KOMEN**

izdelujemo kvalitetno konfekcijo in se s solidnimi proizvodi in cenami priporočamo cenjenim potrošnikom.

**KRASOPREMA
DUTOVLJE**

izdeluje kvalitetne spalnice:

»TINA« — »VESNA« —
»LILI«

Se priporočamo.

OBRTNO PODJETJE

Zarja

ŽALEC

OBRTNE DEJAVNOSTI:

- ključavničarstvo, kleparstvo, kovinostrugarstvo 71-069
- splošno mizarstvo 71-996
- lesna galanterija 71-982
- pleskarstvo 71-057
- konfekcija 71-070
- ind. prodajalna 71-746

AVTOOBNOVA Ljubljana

GENERALNI REMONT AVTOMOBILOV • LJUBLJANA
Titova cesta 136 Telefon 342-061 Tekoči račun 501-1-216/2 Telex 31-427 YU-GRAL

CENJENE STRANKE OBVEŠČAMO, DA SMO NA NOVO ODPRLI TRGOVINO Z REZERVNIMI DELI ZA OSEBNA VOZILA V POSLOVNI STAVBI NA TITOVI CESTI 136. — CENJENIM STRANKAM JE NA RAZPOLAGO VELIK PARKIRNI PROSTOR PRED TRGOVINO. — OBRATUJEMO CELODNEVNO!

Uporabnike motornih vozil obveščamo, da strokovno, dovršeno in s kvalitetnim materialom izvršujemo servisne preglede na vozilih: TAM, FAP, OM in MERCEDES. — Obnavljamo vsem težkim vozilom spodnje ustroje, sklope, električne inštalacije in glave motorjev.

Na zalogi imamo obnovljene motorje za vozila: TAM-4500, TAM-2000, in FAP. Brusimo motorne gredi, valje in bloke motorjev, rezkarje in orodja. Rezamo glavne in ojnice ležaje.

Mati junakinja

Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju se je končal 4. oktobra 1943 ob tretji uri zjutraj z dramo Mileta Klopčiča »Mati«. To je bila igra, napisana, naštudirana in izvedena s pravim partizanskim žarom. Igra, porojena za tisti veliki čas. Z njo je bila dana simbolna podoba slovenske matere-junakinje, njena brezmejna človečnost, bolečina in veličina. Odposlanci, zvečine kmečke žene in možje, so ji sledili zadržanim dihom. Za vse je bila izjemno kulturno doživetje. Pa vendar ta pesniška prispodoba slovenske matere-junakinje ni bila niti senca tise resnične matere-junakinje, ki je pred njimi na zboru zrasla kakor iz tal, govorila, kakor da govori zemlja iz groba. Prava oseba in prava beseda za prvi čas — to je bila odposlanka Marija Ivančič, kmetica z Gore nad Sodražico.

»Moža sem izgubila v prvi svetovni vojni. Zapustil mi je nepreskrbljene otroke. Gledala sem in trpela, da sem jih zredila, dokler niso zrasli v dobre državljane, zavedne sinove slovenske domovine. Lani, 29. julija je bil storjen zločin nad njimi. Tistega dne so mi Italijani ubili štiri sinove. Tri na travniku, ko so kosili, četrtega pa doma. Ko bi jih bili samo ustrelili! Odrezali so jim roke, nosove, razmrcvarili so jih tako, da niso bili podobni človeškim bitjem. Glejte, to je delo izdajalcev, to je okupatorjevo delo! Smrt je za take zločine premila in prehitra kazen...«

Nikogar ni bilo v dvorani — tako poroča kronist Vladimir Dedijer — ki bi se mu ne bile zaiskrile solze v očeh, ko je gledal slovensko mater, kako dviga v premagovanju svoje bolesi roko visoko in jo poveša. Stara Marija Ivančič pa je nadaljevala:

»Mislite si, s koliko bridkostjo sem izkopala štiri grobove. Vzdržala sem to, ker sem vedela, da sem žrtvovala svoje otroke domovini. Vsemu svetu in vsemu narodu govorim da za svobodo domovine nobena žrtev ni prevelika... Sinovi in hčere moje, odzovite se veselo klicu naše domovine!!! Slava tistim, ki so prelili kri za svobodo slovenske dežele!...«

Tako je Marija končala svoj govor in ganjeni ljudje so vstali. Daleč so zadoneli klici. V stoterih spopadih prekaljeni borci, državni politični delavci iz zaslužene Ljubljane, vse slovensko ljudstvo je pozdravljalo kmetico Marijo, pozdravljajo je slovensko mater. Marijo so odvedli v častno predsedstvo skupaj s starim Francem Beceletom.

Tako piše zgodovina. Toda Marija Ivančič še živi, še vedno, kakor da raste iz zemlje. Starost ji je nekoliko upognila hrbet in obraz razbrazdala v stotine gub, toda njena beseda je še vedno klena in misel bistra kakor voda ob izviru. Vprašal sem jo, če se je takrat na tisti govor kaj pripravila ali pa je govorila kar tako, prosto, iz srca.

»Vedno govorim iz srca in vedno bom govorila iz srca. Tudi v Dobrniču bom govorila. Precej se je tega nabralo. Povedala bom, da so ženske dandanes nekako onemogle. In prav danes šele bi bilo treba udariti po mizi, da bi odskočili tintniki. Človek mora biti zmeraj aktiven na vsej fronti. Naše ženske pa so dosti preveč spregle... Zakaj pa ne bi bilo pri nas vse prav, ko nam nič ne manjka — le dobre volje pa pameti in poštenja potrebujemo...«

In je povedala Marija, kako so pred 30 leti učinkovale njene besede v Kočevju. Mnogi borci so ji povedali, da so kar otrdeli. »Še danes otrdim, ko se spomnim na

Marija Ivančič je kljub štiriinosemdesetim letom še vedno čila in bistrega duha.

vaše besede,« ji je nedavno rekel neki pravnik.

Marija Ivančič živi v Petrincih (krajevna skupnost Gora) nad Sodražico. Rodila se je 12. junija 1890 in gre že v štiriinosemdeseto leto. Končala je osnovno šolo, izredno pa še meščansko šolo, tako da je hodila delat izpite v Kočevje. Potem se je naučila igrati na orgle — postala je samouka organistka. Tudi vsi otroci so bili glasbeno nadarjeni. Preskrbeti jih je morala devet. Štirje so bili pastorki, pet popolnoma njenih. A med njimi ni delala razlike. Za vse je enako skrbeča in vse ima za svoje.

Moža ji je vzel prva svetovna vojna. Tri dni je bil do vratu zasut od granate in vse drobčeve je imel uničeno. Odkopali so ga in odpeljali na Avstrijsko, tam je bolehal in čakal smrti. Pa mu je Marija pisala, ker je vedela za konec vojne: »Če te ne spustijo, pa uidi.« In je zares ušel, a je prišel na rodno grudo samo umret.

Od pastorkov so živi samo trije, dva sinova in hči Marija, od pravih samo hči Pavla. Marija je vse otroke izobrazila. Stane, njen najstarejši, je končal konservatorij v dveh letih, namesto v štirih. Živel je v Litiji, kjer je bil preskrbovalec osvobodilnega gibanja. Izginil je brez sledu — mati ne ve za njegov grob. Franc, starejši pastorek je bil ustreljen na senožeti. Enako pravi sinovi: Ciril, ki se je bil izučil za mizarja v Sentvidu pri Ljubljani in potem naredil še delovodsko šolo, Slavko, ki je končal srednjo kmetijsko šolo, in najmlajši Ivan. Ta je bil pri Smeliju v Zidanškovem bataljonu. Pa ga je ta poslal domov: »Pojdi k materi na Goro! Tam se boš laže skrtil in pomagal ji boš...« In je prišel prav pred italijanske puške...

Takih je pet grobov, ki jih je Marija Ivančič pokopala v svojem srcu, pet sinov, ki jih je darovala domovini.

Marija Ivančičeva je že v letih in njeni spomini so raztrgani. Spominja se, da je k njim na Goro hodil Jože Šeško. Pa Janez Hribar iz Loča. Nekoč je prišel k njim skozi zadnja vrata, spredaj pred vežo pa je stal na straži Italijan. Brž je mati na tihem spravila Hribarja na varno. Čes naj tam počaka, da njemu in tovarišem prinese kaj za pod zob. Spominja se Slavka Smelija (Stanka Kovača), ki je s svojimi partizani rad zahajal čez Goro. Spominja se še mnogih partizanskih voditeljev, saj je bil v njeni hiši ustanovljen odbor osvobodilne fronte za Goro, ona sama pa je aktivno delala doma in v vseh takratnih političnih organizacijah.

Med nemško ofenzivo so jo Nemci vzdignili in odgnali v spalni srajci. V Sodražici jo je zasiljeval nadut nemški poveljnik. Nastavil ji je revolver na prsi, češ zakaj da drži s partizani. »S kom pa naj držim? To je vendar naš narod. Kaj pa vi naredite z vašimi izdajalci, jim mar dajete nagrade in odlikovanja?« Ob teh Marijinih odločnih besedah je Nemcu padel revolver iz rok.

Tisto dopoldne so Nemci zasliševali tudi Nušo, hčerko dr. Lavriča iz Sodražice, poleg pa so morali brž pobrati šila in kopita. Tisti komandant pa je pripovedoval: »Ko bi bili vsi Slovenci taki, kot sta ti dve ženski, ne bi mi nikoli mogli priti slem...«

»Ali vas je takrat kdo izdal?«

»Ne, tu na Gori nismo imeli izdajalca. Če bi ga imeli, potem bi morala biti jaz najmanj desetkrat ustreljena. A saj so povsod vedeli zame, ker svojega prepričanja nisem skrivala...«

Pripoveduje Marija, kako je bilo takrat, ko so beli ubili učitelja Makorela. Pri njej je prenočeval mož, ki se je vračal iz ujetništva. Pa je pogledal skozi okno, da bi videl, kaj se dogaja. Beli so ga opazili od cerkve, obkolili hišo in vrgli bombo, ker Marija ni takoj odprla. Potlej so onega našli, ga odvedli proti Vagovki in ustrelili...

»Po napadu na rajon sem tudi sama odšla v gozdove. Prišel je pome kurir. Najprej sem odšla na poveljstvo v Travo. Tam sem ostala tri mesece. Nato sem šla v Belo krajino. Tam se pogosto srečala s komandantom Stanetom. Tudi takrat sem bila tam, ko so beli in Nemci čez Maverlen vdrli do Črnomlja. Zadnjo zimo sem hujo zbolela. Shujšala sem na 47 kilogramov. Potem so me z letališča pri Krasincu prepekljali v Bari, kjer sem bila med invalidi. Tudi tam se je bilo treba potegniti za pravico...«

Na kočevskem zboru je bila Marija Ivančič izvoljena za slovensko delegatko AVNOJ. Krenila je na pot, a se je morala vrniti zaradi prekinjenih zvez. Bila je častna predsednica na 1. kongresu Slovenske protifašistične ženske zveze v Dobrniču. Bila je in ostane slovenska mati Jugovicev... FRANCIS STRLE

„Še otrok si, ne bodo te ubili...“

Ko se Veleno Mravlje-Bernik vrne v spominu enaintrideset let nazaj, se ji zaiskre v očeh solze. Dolga doba je to, ki bi pravzaprav morala zabrisati bolečino in zaceliti rane. Tu in tam ji uspe pozabiti. Ampak danes je komaj dva meseca tega, kar je izgubila brata Boža, pa matere ni več in ne očeta. Zadnja iz družine Mravljetovih je in zategadelj je breme smrti najdražjih toliko težje.

Imel je tako lepe modre oči in kostanjeve lase, venca čudovitih belih zob in samo petnajst let in pol mu je bilo, ko so ga ubili.

Milan Mravlje se je rodil 21. januarja 1927 v Ljubljani. Ko je izbruhnila vojna, je obiskoval četrti razred bežigradske gimnazije in v petega se je komaj utegnil vpisati. Že v šoli je delal za Osvobodilno fronto in opravljal najzahtevnejše naloge vestno in z ljubeznijo.

Skladišče smo imeli pod streho, in še danes ne morem razumeti, kako mu je vse, kar je bilo zbranega za partizane, uspelo spraviti tja v Dolomite.

Mravljetova družina je bila vedno zavedna, saj se je moral oče, ki je bil železničar, bojevati za svoje najosnovnejše pravice. Tako je vzgajal tudi svoje otroke: Boža, Veleno in najmlajšega fanta. Zato ni nič čudnega, da je komaj petnajstletni Milan odšel v gozdove že drugo leto vojnega gorja. Kmalu je postal ljubljeneč Dolomitskega odreda — tako se spominja mladega soborca njegov komandant, narodni heroj Franc Pokovec-Poki.

kuhinjo ter glasno in neverjetno hladno rekel:

»Jaz sem ga ubil, oni naj ga pa pokopljejo!«

Z lojtrskim vozom so ga pripeljali v draveljsko mrtvašnico. Natanko v srce so ga zadeli, saj ni bil prav nič krvav. Samo za nohti je bilo malo krvi. Ne vem, kako to, da ravno za nohti, je še dolgo potem vpraševala mati.

»Pa tako rad je igral na harmoniko, moj Milan!«

Pokopali smo ga tiho in v zgodnjih jutranjih urah, kot bi se sramovali. Morali smo, tako je bilo ukazano; in še danes ga vidim, župnika:

»Čimprej opravite!« je rekel.

Čez mnogo let sem na Vrhniki srečala nekega fanta. Kakih petnajst let je imel in neverjetno je bil podoben mojemu mlajšemu bratu. Izredno zdrav je bil videti, samo drobnih kosti. Zdelo se mi je, da je prav tako dober, kot je bil naš Milan. Veste, takrat, ko se kruha ni bilo, je Milan materi za rojstni dan prinesel tri torte. Le kje jih je staknil? In kako rad je imel živali! Doma smo imeli zajčke. Te je imel najrajši, pa jagenjčka, mucko in celo črčke v škaticah. V šoli se je najbolj zanimal za slovenščino, zgodovino in zemljepis, samo matematike ni maral. Ustrežljiv je bil, pozoren do vseh in želje nam je bral kar iz oči... Tisti fant z Vrhnike je imel kakih petnajst let in res je bil neverjetno podoben mojemu mlajšemu bratu.

»Zakaj mi tega otroka nisi pripel-

stel je še in kdo bi se temu čudil! Pazi, tod je vse polno belih, mu je ob slovesu dejala Beltramova. Nasmehnil se je in jo veselo ubral tja proti Podutiku. Niti slutiti ni, da ga na križpotju pri apnenicah na Peskah čaka belogardistična zaseda.

Povedat so nam prišli, 28. septembra 1942, prekleti! Tudi mati je bila doma. Ravno za polento je pristavila, dobro se še spominjam. Samo Pogačnik, belogardist iz Kranja, je stopil v

matere slovenskost v spomin naravnemu heroju — pionirju Bošku Buhu, ki je padel 27. septembra 1943... Tam na Jabuki, kjer so letos odkrili osem doprskih kipov osmerci nadlih pionirjev, herojev iz šestih republik in dveh pokrajin, med njimi tudi Milanu Mravljetu... Janlu, ki je nadvse ljubil pravico.

MILENA STRAJNAR

o mladih in za mlade

ZA KONEC

Za slovesen konec letošnjega tekmovanja tabornikov in najmlajših članov te organizacije — medvedkov in čebelic — so poskrbeli taborniki odreda Janka Premrla-Vojka iz Divače s prireditvijo v Škocjanu pri Divači.

Že v zgodnjih jutranjih urah so se začele zgrinjati z vseh strani naše lepe domovine taborniške enote v avtobusih. Po ogledu čudovite Škocjanske jame smo prisluhnili kulturnemu programu, v katerem so nastopili taborniki gostiteljskega odreda Janka Premrla-Vojka in člani taborniškega odreda Bičkova skala iz Ljubljane.

Prvo mesto v tekmovanju tabornikov je osvojil odred Dobre volje iz Ljubljane (183 točk), drugo mesto odred Janka Premrla-Vojka iz Divače (171 točk), tretje pa odred Svobodnega Kamnitnika iz Škofje Loke (162 točk).

V tekmovanju medvedkov in čebelic za značko Zivka Lovšeta, prvega starešine slovenskega taborništva, je zmagal odred Bičkove skale iz Ljubljane (192 točk), drugi je bil odred Dobre volje iz Ljubljane (182 točk) in tretji odred Črni teloh iz Murske Sobote (176 točk).

Po končani prireditvi smo se odpravili na partizanski golaž, za katerega so poskrbeli pripadniki JLA, in se potem začeli počasi odpravljati proti domu.

GORAZD MASLO

Dne 7. oktobra smo se pred dijaškim domom v Novem mestu, ki nosi ime narodne herojke Majde Silc, zbrali gojenci dolenskih dijaških domov iz Krškega, Brežic, Sevnice in Novega mesta z namenom, da se udeležimo proslave ob trideseti obletnici zбора odposlancev slovenskega naroda in trideseti obletnici prvega kongresa zveze slovenske mladine. Okrasili smo avtobuse, ki nam jih je pomagala priskrbeti ZZZB NOV Novo mesto, ter se odpeljali proti Karteljevemu. Tu nas je že čakal avtobus z dvanajstimi udeleženci zбора odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, dvema udeleženkama prvega kongresa zveze slovenske mladine in mladino iz Novega mesta. Borci so se pomešali med nas po avtobusih in nam med potjo opisovali svoja doživetja v narodnoosvobodilnem boju. Po prihodu v Kočevje smo s partizansko pesmijo in ob zvokih harmonike odkorakali k spomeniku padlih, kjer je bila ob enajsti uri osrednja prireditev »Narod si bo pisal sodbo sam« z izjemno bogatim kulturnim programom.

CVETKA DORNIK

PARTIZAN MURN SE SPOMINJA

Pred kratkim sem spoznala tovariša Rajka Mirtiča, ki so ga klicali s partizanskim imenom Murn; prosila sem ga za pogovor in le tega tudi zabeležila.

»Kdaj ste se prvič srečali s partizani?«

— Takrat sem stanoval v Ljubljani. Dne 28. junija 1942 so Italijani že v jutranjih urah pričeli z racijo. Prišli so tudi k nam in naju z očetom odpeljali. Zaprli so nas v kasarno. Tu smo bili ves dan pod strogim nadzorstvom. Okrog polnoči so nas odgnali na kolodvor in nas strpali v živinske vagone. Pozneje sem zvedel, da je bil naš transport namenjen v italijanska taborišča. Spominjam se te noči: bliskalo se je in grmelo, divjala je nevihta. Dež je zamolilo štopotal po strehah vagonov. Pri Verdu, kraju blizu Borovnice, je v šumu dežja nenadoma usekalo nekaj rafalov.

»Partizani!« nas je prešinila vesela misel.

Nismo se zmotili. Pri napadu so sodelovali del bataljona II. grupe in 3. četa Šercerjevega bataljona. Krogle so švigale med vagoni in mi smo kričali: »Slovinci smo! Rešite nas!« Nismo dolgo čakali. Strel v bližini in ključavnica našega vagona je bila razstreljena. Vrata so se odprla, odprla se nam je pot v svobodo. Ko sem med streljanjem skočil iz vagona, sem imel pred seboj en sam cilj: čim prej od tod in čim dlje od tod! Pridružil sem se skupini ubežnikov in partizanov. Proti jutru smo bili že na varnem, na Koželjeških Zagah, kakor se je imenovala moja prva partizanska postojanka.

Na Koželjeških Zagah sem zvedel, da nas je izmed šeststo internirancev pobegnilo kar tristo. Tudi to, zakaj so partizani najprej streljali na nas so mi povedali. Partizani so namreč čakali italijanski vlak, vojake in orožje. Glavni cilj načrta je bil torej napad na Italijane in rušenje borovniškega viadukta. Ko je namesto pričakovanega vlaka pripeljal naš transport, so morali hitro spremeniti potek akcije.

V taboru smo se najprej pošteno najedli iz partizanskih kotlov. Dobro se še

spominjam kuruznega močnika in govedine; oboje mi je teknilo kot že dolgo ne. Potem nas je pozdravil komisar in nam v kratkem nagovoru razložil cilje partizanske vojske. Morali smo se odločiti: ali za prostovoljno delo na osvobojenem ozemlju ali za boj v vrstah partizanske vojske. Nisem dolgo okleval, odločil sem se za puško...

»Kako se je imenovala vaša prva partizanska enota?«

— To je bila kolesarska četa Ljuba

Rajko Mirtič-Murn leta 1943

Šercerja. Tabor smo imeli pri Sv. Vidu. To je blizu Iškega Vintgarja. V tej četi sem ostal do julija 1942. Takrat se je začela italijanska ofenziva. Poiskali smo si zavetje na Ljubljanskem vrhu. Po ofenzivi je bila na Mokrcu ustanovljena Šercerjeva brigada in stopil sem v njene vrste.

»Čeprav je bilo partizansko življenje težavno, je bilo v njem tudi nekaj prijetnih trenutkov. Prav vi ste bili tisti, ki ste na lica utrujenih borcev večkrat priklicali nasmehe... Ali se spominjate kakšnega takega dogodka?«

— Bilo jih je kar veliko. Nekoč sem ves tabor spravil v smeh, ko sem opomahal komandanta Anteja, ki si je za grmom obiral uši. V tistih časih to ni bilo nič nenavadnega, vendar se je hotel Ante skriti pred občinstvom, kakršni smo bili mi. Spet sem bil jaz tisti, ki mu je pokvaril načrt. Nikar ne misli, da so samo drugi trpeli na račun mojih zabavljk. Nekoč sem moral tudi sam doživeti posmeh tovarišev. To je bilo tako. S tovarišem sva nekoč odšla iskat hrano. Skoraj sva že obupala, ko sva v nekem hlevu zagledala lepo rejeno kravo. Medtem ko jo je tovariš odvezoval, sem jaz tolažil domačo deklico. »Nič ne jokaj, punčka. Saj bo krava sama prišla nazaj!« Nato sem prijel za povodec in odšel po klancu proti gozdu. Tovariš je ostal v vasi, da bi dobil še kaj hrane... Vse je šlo gladko, dokler se nisem ustavil pred širokim potokom. Spustil sem se po bregu in zagazil v vodo. Toda kako naj spravim čeznjo tako ogromno živo kepo mesa? Povodec sem si še enkrat ovil okrog roke in začel vleči. Zaman — žival se ni premaknila niti za korak. Takrat je v bližini udarila granata. Krava se je prestrašila in skočila. Kot spodsekana smreka sem padel na tla in se v naslednjem trenutku že znašel v vodi. Pa ne od strahu. Krava je zbežljala in potegnila za seboj povodec, ki sem si ga malo prej zavozljal na roko. Na srečo mi je uspelo, da sem se ga rešil, še preden jo je naše »kosilo« ucvrlo po klancu navzdol — proti domu. Zgodilo se je, kot sem pred nekaj minutami prerokoval oblozani deklici. Kako je bilo, ko sem prišel v tabor, si lahko predstavljate...

»Kako ste prišli do svojega partizanskega imena?«

— Ko smo se novi borci prijaviли v četo, si je moral vsak čimprej izbrati ime. In ker sem imel črne lase, sem se odločil kar za Murna. Tega imena še nihče ni imel, pa tudi podalo se je moji zunanosti.

Tovariš Mirtič, nekdanji partizan Murn, mi je povedal še veliko zanimivega. Od srca sem se nasmejela še drugim smešnim pripetljajem. »Človek se ne sme nikdar predati žalosti in obupu; tudi v težavnih trenutkih mora ohraniti dobro voljo in smisel za šalo, da mu je lažje!« mi je dejal tovariš Mirtič ob koncu našega pogovora.

Prav je imel! Naše življenje bi bilo bolj veselo, če bi imeli med seboj več takšnih Murnov!

DARJA JAKLIČ

TV-15
za
mladino

OBISK

V počastitev tridesete obletnice prvega kongresa ženske protifašistične zveze v Dobrniču, ki smo ga praznovali te dni, nas je obiskala udeleženka tega kongresa tovarišica Francka Slakova.

Povedala nam je, da je sodelovala v pripravah na ta kongres, ki je trajal dve noči. Spomnila se je slavnostnega govora tovarišice Mare Rupene-Osolnikove in nam iz njega povedala nekaj misli. Tudi o naših vrstnikih med vojno nam je povedala marsikaj zanimivega. To so bili pravi mladi junaki. Ko je pripovedovala o naši rojakinji — Majcnovi mami in njenih sinovih, od katerih je ostal živ samo eden, so se nam zasolžile oči. Pripovedovanje je bilo res zanimivo, poslušali smo pozorno kot že dolgo ne.

Na koncu pogovora je moja sošolka Zdenka izročila tovarišici Slakovi šopek nageljnove in se ji zahvalila, mi pa smo krepko zaploskali. Naša gostja je še pripomnila, da manjka samo še vzklikov: »Druga fronta!« — pa bi bilo tako, kot je bilo na kongresu v Dobrniču pred tridesetimi leti.

Rada berem zgodbe iz narodnoosvobodilnega boja. Še bolj mi je všeč, če o teh dogodkih pripovedujejo tisti, ki so jih doživljali, zato si takih obiskov na naši šoli v Šentrupertu še želim.

VERICA ŠTRUKELJ

kramljanje

Draga Milena!

Znova vam pošiljam prispevek, ki naj bo dokaz, da še dolgo ne mislim prekiniti naših vezi. Pošiljam vam tudi fotografijo tovariša Mirtiča iz leta 1943. Ker pa je fotografija njegov edini spomin iz vojnih dni, vas lepo prosim, da mi jo zagotovo vrnete. Enkrat ste mi že ustregli, zato se obračam na vas s trdnim upanjem, da mi boste željo izpolnili tudi v drugič. Vsekakor se mi zdi prispevek zanimivejši, če ga dopolnjuje takšen dokument. Upam, da boste tudi z zapisanim zadovoljni.

ni. Iz prispevka človek oziroma bralec lahko spozna, da je bilo tudi pri partizanih včasih veselo, da so se tudi oni znali smejati z upanjem na lepše dni; z upanjem, ki ni ugasnilo in ki se je po štirih težavnih in nepozabnih letih tudi izpolnilo. Navsezadnje pa je smeh tudi zdravilo, tako pravijo.

Lep pozdrav vsem sodelavcem naše strani in članom uredništva!

Darja Jaklič
Vojkova 9
63000 Celje

Draga Darja!

Še obišči tovariša Murna in poprosi ga smeha, zase in tudi za nas. Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovano uredništvo!

Pošiljam vam prispevek, posvečen velikemu prazniku v Kočevju ob trideseti obletnici zбора odposlancev slovenskega naroda in prvega kongresa zveze slovenske mladine, in fotografijo, delo članov fotografskega krožka Dijaškega doma Majde Silc iz Novega mesta — s prošnjo, da poslano objavite.

Lepo vas pozdravlja!

Cvetka Dornik
Dijaški dom Majde Silc
68000 Novo mesto

Draga Cvetka!

Kar imenitna fotografija je to, in želja, da bi naše sodelovanje gojili vnaprej, je torej povsem razumljiva.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NEUPORABNI PODATKI

Družbena akcija proti raznim negativnim pojavom kršitve prepisov, neupravičenega in nezakonitega bogatenja se je močno okrepila, toda število rešenih predmetov je v Srbiji še majhno.

»Imamo zelo veliko podatkov, ki jih ne moremo izkoristiti za preiskavo oziroma uvedbo postopka, ker ne vsebujejo niti osnovnih stvari. Pošiljajo nam jih mnoge občine iz vse države in pravijo, na primer, da ima Peter Petrovič počitniško hišo, a ne navedejo njegovega naslova. Znano pa je, da je v Beogradu morada nekaj sto Petrov Petrovičev.«

Po besedah načelnika inspekcije dohodkov skupščine Beograd — je informacij take vrste nekaj tisoč.

Ekonomika politika, 15. X. 1973

KUVERTE

Na zadnji seji občinskega komiteja ZK v Subotici so med drugim razpravljali tudi o v naši družbi še zmeraj zelo aktualnem problemu, o sprejemanju modrih kuvert (ali podkupnine) za obvezne storitve. Javna skrivnost je, je bilo rečeno, da v bolnišnicah obstaja sprejemanje modrih kuvert.

Tako prakso vsiljujejo predvsem tisti, ki so na prepovedan način prišli do denarja. Le-ti, ki izročajo modre kuverte z lahko zasluženimi dinarji, pravijo: »Jaz vas, vidite, posebej plačujem, vi pa morate tudi posebej skrbeti zame!«

Delo, 22. X. 1973

SREDSTVA IZ GOSPODARSTVA KOT NA REKI PO DEŽJU

Sredstva iz gospodarstva še nadalje odteka kot na reki po dežju.

Davčni sistem in druge oblike »mešanja« države v plitvi žep gospodarstva pomagajo vzdrževati birokratsko-etatske odnose. Tako stanje naravnost zavira izvajanje ustavnih dopolnil iz pisma tovariša Tita in izvršnega biroja, uresničevanje stabilizacije in zviševanje življenjske ravni.

To kritiko »brez dlake na jeziku« so izrekli republiški in sindikalni funkcionarji na nedavnem sestanku v svetu Zveze sindikatov Jugoslavije.

Večernje novosti, 18. X. 1973

PRAZNINA

Verske skupnosti »skačejo« v praznino, oziroma tja, kjer so družbenopolitične organizacije neaktivne. To trditve je predsednik občinskega komiteja ZK Sarajevo Vlatko Filipović podkrepil s primerom neke sarajevske cerkve, ki je organizirala za mladino brezplačno novoletno zabavo.

Nedeljski dnevnik, 21. X. 1973

»Te deum laudamus«, je zapel v katedrali v Santiagu kardinal Raul Silva Enriquez. Iz stotin grl je zadonela hvainica bogu in peli so tudi generali. Allende je mrtev, nasprotniki pa v zaporih. Vatikan je med prvimi priznal pučistični režim.

»Pometli bomo z vsemi levičarji«, je izjavil predstavnik hunte. Ob isti priložnosti je zaprosil prebivalstvo, naj pomaga oblastem in naj prijavi vse levičarske elemente, ne samo komuniste. Zavladal je fašizem. Čile je spet padel pod oblast mednarodnih trustov. Preveč je v njem bakra in solitra, da bi ga izpustili iz rok. Kdo so ljudje, ki so prinesli fašizem v to deželo?

Novinarji v zahodnem svetu so se od prvih vestí iz Santiaga zavedali treh dejstev, ki nam bodo pomagala odgovoriti na gornje vprašanje: Salvadora Allendeja so umorili in razširili govorice o samomoru. Iznebili so se ga, da jim ne bi bil v napoto kot vodja morebitne opozicije in tudi ne kot zaprti politični mučenik. Druga ugotovitev je bila, da je odvetnik Eduardo Frei, po rodu Nemec, bivši predsednik republike in sedanjí vodja krščanskodemokratske stranke z vsem svojim vplivom podprl pučiste in tako postal skrivaj za Allendejev umor. Tretjič, za Freiem je treba iskati v ozadju senco predsednika ZDA. Servoameriška družba Kennecott, ki je dolga desetletja brezobzirno izkoriščala bakrove rudnike, je pod Allendejem izgubila svoje imetje v Čilu. Nacionalizirana je bila družba Sheraton, ki je imela tam vrsto velikanskih hotelov. Prizadeti so bili veliki interesi družbe ITT (International Telephone nad Telegraph Corporation), katere dolgoletni predsednik je eden od nekdanjih vodij vohunske CIA.

Vse tri ugotovitve so navajali največji dnevniki sveta. General Pinochet je hitro zanimal svojo soudeležbo pri umoru. Nixon je prisegel, da je vedno spoštoval čilsko neodvisnost in da ni nudil Freiju nobene pomoči. Vendar je resnica drugačna.

Fašisti po vsem svetu dvigajo glave. Tudi v Čilu so prišli na dan s staro prakso, z nasiljem in umori. Pravno veljavnih dokazov o nasilni smrti predsednika Allendeja ni. Kljub temu pa je to dovolj jasno razvidno iz intervjuja, ki ga je imel Pinochet z znanim španskim novinarjem Miguelom Herbergom. Na vprašanje, kaj se je dogajalo zadnje ure pred Allendejevim koncem v predsedniški palači, je Pinochet odgovoril:

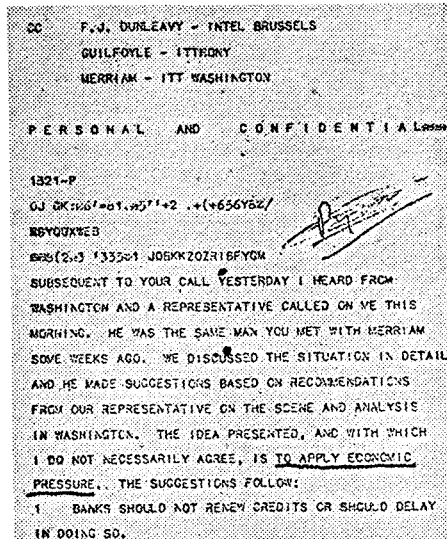
»V imenu našega odbora sem Allendeju ponudil štiri možnosti, da se reši. Rekel sem mu, da ima na razpolago letalo, ki bi ga odpeljalo v tujino in jaz bi mu jamčil za osebno varnost. Odklonil je. Odrnil mi je, da ima samo na pravico staviti pogoje in da svojega mesta ne bo zapustil. Potem sem mu poslal ultimatum in šele, ko je ta iztekel, sem ukazal vojski, da je začela obstrajevati predsedniško palačo. Ko so moje enote vdrle vanjo, je Allende streljal na skupino vojakov in eden izmed oficirjev je bil ranjen. Nato je Allende napravil samomor. Toda ponavajam, da smo Allendeju dali možnost, da se reši.«

Naslednje Herbergovo vprašanje: »Iz kakšnih razlogov ste sklenili izvesti vojaški udar?«

»Gospod Allende je privedel našo državo na rob propada. Nobenih zakonov ni več upošteval. Nekaj dni pred sestankom s

predstavniki vojske je s solzami v očeh zahteval, da se hoče izogniti državljanski vojski, ki bi povzročila smrt milijona ljudi. Da, gospod, rekel je, da bi izgubilo življenje milijon ljudi. Zato sem sklenil, da bom posegel vmes...«

Izjava je silno zanimiva. Pinochet, ki je človek z nizko stopnjo inteligence, je opisal dogajanje brez logične utemeljitve. Pomislite, kako je mogoče, da vojaki niso uporabili orožja proti človeku, ki je streljal nanje! Čilska vojska je najemniška, sestavljena iz ljudi, ki so plačani in izurjeni za ubijanje in ki jim ni mar za domoljubna čustva. Prav tako ni verjetno, da Pinochet ne bi ukazal usmrtiti človeka, ki bi mogel postati vodja množice gverilcev.

Kopija telexa, ki ga je družba ITT poslala svojim podružnicam. Vsebuje napotke glede gospodarske blokade Čila. »Uporabite gospodarski pritisk.«

Nedolžni Pinochet je leta 1970 sodeloval že pri umoru šefa generalštaba Renéja Schneidera, na njegov ukaz pa zdaj pobijajo tisoče njegovih so državljani.

Salvador Allende je bil socialist. Zato je bil od prvega trenutka dalje trn v peti domačih veleposelstnikov in baronov v Wall Streetu. Povzročal so mu težave v vseh vejah gospodarstva, da bi potem krivdo zanje naprtli njemu in socialistični ureditvi. Ameriški finančni trusti so domačim nezadovoljnejšem priporočali sabotažo. Čilski kapitalisti so se radi ravnali po navodilih, ki so razvidna iz neke okrožnice družbe ITT:

1. Banke naj ne obnavljajo kreditov oziroma naj jih odobravajo čim pozneje.
2. Nobena družba naj ne plačuje, prodaja in niti ne posreduje poslov.
3. Nobene tehnične in gospodarske pomoči.

Predsednik Nixon je pred tremi leti zahteval po svojem sekretariatu za zunanje zadeve, da mu veleposlanik v Čilu, Edward M. Korry, pošlje poročilo o razpoloženju v vojaških krogih. Ta je sporočil v Washington, da čilska armada ni nobena prava vojska. Njegovo izjavo so odkrili med dokumenti družbe ITT, ki razpolaga z lastno obveščevalno službo. Kljub vsemu so se ZDA zapletle v poskus državnega udara,

ki ga je vodil general Roberto Viaux Marabio. Poskus jim je spodletel, toda general Schneider je izgubil življenje. Viauxa so zaprli, Miguel Herberg ga je obiskal v zaporu maja letos. Vprašal ga je, kako da se je ukvarjal s politiko, s katero se sicer ne ukvarja čilska vojska.

»Prej se z njo nisem ukvarjal. Ko pa sem skupaj z drugimi voditelji vojske spoznal, da svobodnega Čila ne smemo prepustiti marksistom, sem se z njo začel ukvarjati... Kot vojak in domoljub se zavedam, da domovine ne smemo prepustiti na milost in nemilost tujim ideologijam in državam sovjetskega tipa.«

Dva meseca po tem razgovoru so Viauxa izpustili iz zapora zaradi »dobrega vedenja«. Osvobodil ga je predsednik vrhovnega sodišča dr. Urrutia, ki je v minulih dneh izjavil, da so pučisti rešili domovino.

Razlašeni kapitalisti so z denarjem in orožjem podpirali fašistične tolpe, ki so več kot dve leti sevale razdor, sabotalne in ustrahovale ljudstvo. Allende je kljub temu nacionaliziral rudnike in odvzel zemljo tistim veleposelstnikom, ki so je imeli več kot osemdeset hektarov. Na jugu so kmetje sami zasedli zemljo in jo začeli obdelovati. Toda v trgovinah je začelo primanjkovati vsega. Tudi prevozniki niso več hoteli opravljati svoje službe. V Čilu se namreč odvija pretežni del transportne službe s tovornjaki, ki so zasebna last. Leon Villarin, predsednik sindikata zasebnih prevoznikov in osebni priatelj prijatelja, je pred nekaj tedni izjavil novinarju Herbergu, da bo stavka trajala, dokler Allende ne bo odšel. Katastrofa je postajala neizogibna. Fašistične tolpe so se trudile, da bi čimprej ustvarile vzdušje, ki bi bilo primerno za nastop generalov. Člani tolpe so lumpenproletarci, sinovi meščanskih družin in razni izmečki človeške družbe. Nič ni bilo drugače kot v dvajsetih letih v Italiji. Tolpe so povezane predvsem z nacionalno stranko, ki jo vodi senator Onofre Jarpa. Ta je leta 1940 ustanovil organizacijo nacistične mladine. Njegova desna roka je profesor Juan Luis Ossa, ki je ustanovil stranke napadale oddelke, imenovane »Comando Rolando Matus«. Že pred pučem so ti fašisti ubijali pripadnike levičarskih organizacij. Po svoji ideologiji je še bolj desno usmerjena organizacija »Patria y Libertad« (domovina in svoboda). Vodi jo Pablo Rodríguez, ki je zagovornik španskega fašizma. Njegova desna roka je sin nacističnega zločinca Roberto Thiene. Thiene je opravil tristo terorističnih napadov s svojimi oddelki.

Julija letos je senator Jarpa dejal Herbergu:

»Ostanite tukaj. Zadnje dni avgusta bomo napravili državni udar.«

Allende, pošteni in idealist, je mrtev. Pobili so še tisoče drugih in na desetisoče jih še bodo, toda njegove zamisli o socialni pravičnosti ne bodo mogli izbrisati. Uresničili jo bodo čilski rudarji, kmetje in napredni študenti.

POLDE VRBOVSEK

Jana
sodoben ženski tednik

Karel Leskovec:

Nesporazum

Ze več dni se je zadrževalo lepo in toplo vreme. Tisto popoldne je žgalo, da je zrak kar trepetal, kakor da bi kurlil pod njim. Vojašnica med cesto, ki pelje proti Novemu Sadu, in Donavo. Vročina pa ni pritiskala le iz zraka, temveč se je nevarno kuhalo tudi na mejah z zahodnimi državami. Prav zaradi tega smo bili vsi neprestano v vojašnici. Ze dopoldne je bilo določeno, da bi moral nekdo na obhod k enoti, ki je takrat skupaj z mladinskimi brigadami delala na avtomobilski cesti od Beograda do Zagreba nekje blizu Sremske Mitrovice.

Rečeno, storjeno. Za to nalogo sta bila določena dva kapetana. Eden iz političnega odseka in drugi iz varnostne službe. Prvi je bil visok in temne polti s kot oglje črni mi lasmi. Doma je bil nekje od meje med Hercegovino in Crno goro, drugi pa srednje-

velike postave, bledikastega obraza in pšenično rumenkastih las, doma s Hrvaškega.

Sedeli smo v pisarni, v kateri je puhtelo, kakor da bi bili zaprti v parni kopeli. Znoj je na debelo lezel iz kože. Hadjiću — tako se je imenoval kapetan iz političnega — je znoj prebil na hrbtu skozi bluzo. Mož se je neverjetno potil, čeprav je bil doma iz bolj vročih krajev kot midva s kapetanom varnostne. Ker pa ima vojska vedno nekaj svojega in je vedno najbolj občutljiva takrat, ko na mejah ni vse v redu, potem bog ne daj, da bi kdo odpel na svoji uniformi kakšen gumb preveč. Prav nič prijetno ni bilo v taki vročini v bluzi, zapeti do vratu, in biti zategnjen s širokim usnjenim pasom in v škornjih.

O vsem smo se domenili, kapetana sta strumno pozdravila in odšla. Do železniške

postaje sta imela precej daleč, zato sta se morala podvizati, da bi ujela vlak. Vse do drugega dne, dokler se prvi ni vrnil, nismo zvedeli, da ni šlo vse po načrtu. Šele drugi dan, ko je kapetan Hadjić prišel v pisarno ves zadihnan, živčen in zaskrbljen, smo zvedeli, kaj se jima je pripetilo. Dokler nista prišla do Stare Pazove, je šlo gladko. Ko sta tam stopila z vlaka, se je vse začelo nevarno sukati.

Na železniški postaji je bilo kot povsod v tistih časih veliko ljudi. Gnetli so se sem in tja. Počasi sta se prerinila do izhoda. Na cesti je bilo čez gleženj drobnega sivkaste prahu, kamorkoli si stopil. Če je veter le malo potegnil, se je poglaval siv oblak v zrak in sedal na obleko in potno kožo.

Od postaje sta imela do vasi, kjer je taborila vojska, dobrih pet kilometrov hoda. Prav nič ni prijazno hoditi peš po razgreti zemlji in v vročem zraku. Vstrie s progo in le nekaj korakov proč se je vlekla vozna pot kot sivo umazan trak. Po tej poti sta jo nameravala mahiniti. Povsod je droben prah sikal izpod podplatov kot voda, se dvigal in se usedal na obleko.

Se nista dobro stopila na pot, ko sta zagledala na dru-

gi strani postaje osebni avto. Le kakšnih sto korakov stran je stal. Precej časa sta se vrtela tam okrog in spraševala ljudi, po kateri poti bi prišla do svoje vasi. Ko sta zvedela, sta se namenila kreniti. Hadjić je z roko udaril svojega tovariša po ramenu in z glavo mignil proti avtu: »Kaj misliš, če bi stopila do njega in poprašala, kam bo šel?«

V avtu sta sedela dva civilista. Zaustavila sta se in malo razmislila. Večkrat sta skrivaj pogledala proti avtomobilu. Opazila sta, da si ju tudi onadva nekam z zanimanjem ogledujeta. »Pojdite!« sta se na koncu strinjala, saj bi bilo bedasto štorljati po taki poti v vročini, če tu stoji avto, ki bi jima morebiti olajšal pot.

Stopila sta do avta. Ko sta prišla zraven, sta videla, da je imeniten mercedes z odkrito streho. Do takrat sta ga le malokrat videla tako od blizu, nikar da bi se vozila v njem. Na prednjih sedežih sta sedela šofer in nekdo, ki se je že na prvi pogled nekam čudno obnašal. Bil je močan in skoraj zavaljen moški. Sonce se je spustilo že precej nizko, le vročina še vedno ni popustila, zato se jima je prav čudno zdelo, da je bil potnik oble-

čen v nekakšen plašč. Potem sta menila, da najbrž zaradi prahu.

Se preden sta stopila do avta, je drugi vstal in izstopil. V obraz je bil zalit in rdeč, okroglo glavo pa mu je pokrivala kožnata kapa. Ze na prvi pogled ne bi zmozel zgrešiti, da ni doma s teh prostornih ravnin. Prijazno ju je pozdravil, in ko se je poskusil nasmejati, ni mogel skriti, da mu ni prav nič do smeha. Skoraj oba hkrati sta oficirja vprašala, kam sta namenjena. Kakor da je civilista nekam čudno obnašala, zato sta vsako besedo, preden sta spregovorila, dobro pretehtala, še posebej, če je šlo za vojsko. Šofer je pritiskal na plin in že so se počasi izgubljali po prašni cesti. Levo in desno, kamorkoli si pogledal, povsod samo koruza. Sedela sta zadaj in pogledovala po poljih. Med sabo se nista dosti pogovarjala, da je bilo videti, kakor da vsakega posebej tarejo nekakšna zapletena vprašanja in da jih nikakor ne moreta razplesti.

To, kam in v kateri kraj

